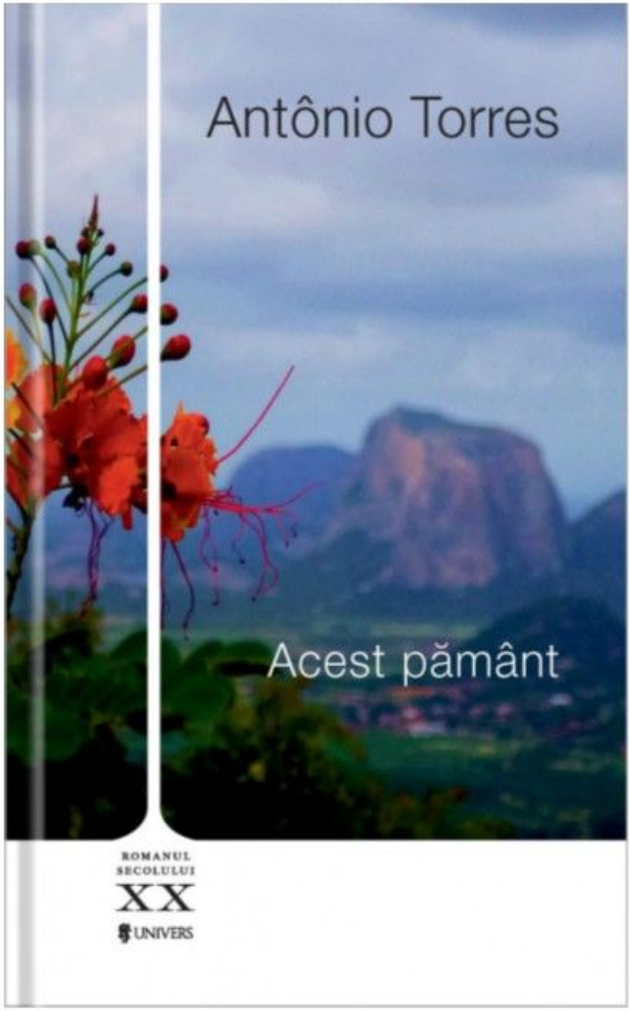
Antônio Torres
Acest pământ
ROMANUL SECOLULUI XX
UNIVERS

Antônio Torres

Acest pământ

ACEST PĂMÂNT MĂ CHEAMĂ

1

— Dacă trăieşte, o să vină el acasă într-o zi, aşa am zis întotdeauna.

— Ce-ai zis dumneata?

Pe atunci, aş fi putut să trasez o linie dreaptă de la capul meu până la soare şi să urc la Dumnezeu ca o maimuţă pe o frânghie – eu, care nu aveam niciodată nevoie să ştiu cât e ceasul.

Era amiază, iar eu ştiam că e amiază pur şi simplu fiindcă păşeam pe o umbră cât pălăria mea de mare, singurul semn de viaţă în vechiul loc dintotdeauna, unde nimeni nu punea piciorul de teamă să nu-şi piardă minţile. În afară de mine şi de ticnitul cu calul asudat, care apăruse ca o fantasmă în mij-locul unui nor de praf ca să-mi oprească aventura sub cazanul încins al Domnului.

— Orice om din partea locului poate să-mi fie martor. Oricine are minţile în cap şi un obraz nepătat. Eu spuneam mereu: într-o zi o să vină. Păi nu-i aşa că a venit?

— Aveai dreptate.

— S-a schimbat mult? Sper măcar să nu fi uitat drumul înapoi. Suntem de acelaşi sânge.

— Nu l-a uitat, unchiule, sigur că nu, am răspuns cu convingerea că făceam o clarificare necesară nu numai unui om, ci unei întregi populaţii pentru care întoarcerea fratelui meu părea să aibă mai multă importanţă decât momentul în care Dr. Dantas Junior venise să ne anunţe că intraserăm pe harta lumii datorită angajamentelor sale şi cuvântului său de deputat federal votat cu sârg. Fusese o zi foarte plăcută, la fel de plăcută ca zilele alegerilor, deşi fără înghesuială, fără berea şi mâncarea din zilele de votare, pentru că totul se întâmplase pe neaşteptate, fără vreun aviz prealabil. Deputatul urcase pe estrada improvizată în grabă în faţa pieţei, îşi fluturase vesta prăfuită peste noi toţi şi declarase că de acum înainte Junco era un oraş loial şi ospitalier. Acum puteam să avem un destin propriu, fără să mai avem de dat socoteală municipalităţii Înhambupe – şi exact partea asta a discursului le plăcuse oamenilor cel mai mult. Şi totuşi, ziua asta dispăruse deja din amintirea noastră, deşi de atunci nu se mai întâmplase nimic.

Ce nu se schimbase deloc era satul: case din chirpici, cu căpriori, acoperite cu ţiglă şi văruite, dar întrebarea este dacă frate-meu îşi mai amintea de rudele pe care le lăsase în locurile astea, una câte una, el care, pentru că nu moştenise nici măcar o palmă de pământ pe care să poată crăpa, s-a urcat într-un camion şi a plecat în lume ca să se transforme, ca prin farmec, într-un bărbat frumos şi bogat, cu dinţii lui de aur, cu costumul amplu şi călduros de caşmir, cu ochelarii Ray-Ban şi radioul cu tranzistori – care răsuna ca un corn – şi un ceas care strălucea mai tare decât lumina zilei. Un monument în carne şi oase. Exemplul viu că şi pământul nostru putea să nască oameni mari – iar eu, care nici măcar nu eram născut când plecase el, trebuia să-l trezesc pe marele om dintr-un somn de două decenii, pentru

că marele om, se pare, se întorsese acasă doar ca să doarmă. Scoală-te, câine bătrân, înainte să te mănânce liliecii. Trezeşte-te, înainte ca sufletul în chinuri al regretatului tău bunic să-ți ceară un raport complet asupra călătoriei tale. Vino repede, fiindcă tocmai iese din groapă ca să te bată pe spate: „Un caboco cât şaptezeci. Faci cât şaptezeci dintre ăştia de-aici". „Şi de ce, nasule?" „Fiindcă ai ajuns să cunoşti patru state ale lumii, nu-i aşa, finule?"

Aveam un chef nebun să fac o baie în vechiul bazin (acolo unde era să murim cu toții înecați) şi voiam ca fratele meu să vină cu mine şi mă gândeam să pun mâna pe o iapă, cea mai focoasă care exista, care să-l facă pe faimosul Nelo să uite de o dragoste veche.

— Spune-i că s-a născut aici – unchiul meu a arătat grajdul în care se tăiau animalele. Spune-i şi că l-am purtat pe umeri.

— Nelo îşi aminteşte de tot şi de toți, unchiule. N-am văzut niciodată pe cineva care să aibă o memorie atât de bună, am insistat, ca să nu rămână nicio urmă de îndoială în mintea lui. Doar aşa avea să mă lase să-mi continuu plimbarea.

— Mă bucur mult, a zâmbit unchiul meu în felul lui reținut de om serios, iar calul m-a acoperit cu un alt nor.

Sandala îmi calcă umbra, în timp ce înaintez într-o vreme încremenită şi tăcută, ca şi cum vântul ar fi dispărut din lume. Poate că e o presimțire. Ceva rău, foarte rău, ar putea să se întâmple.

— Nelo, am strigat din stradă. Vino să-mi arăți cum poți să pluteşti pe un trunchi de mulungu. Am auzit că te pricepeai foarte bine la asta.

N-am auzit ce a spus, vreau să zic că de fapt nu răspunsese. Răspunsese şi nu răspunsese. La fermă se vorbea de o pasăre blestemată care necăjea o fată de fiecare dată când ieşea în curte, la orice oră din noapte. Poate că

tocmai fratele meu venea să-mi fluiere în urechi prin ciocul acestei păsări nocturne invizibile, despre care niciodată n-am crezut că există. Zăpăcit, am grăbit pasul şi am bătut la uşă şi o singură lovitură a fost de ajuns ca să se deschidă, şi am fost primul care am văzut gâtul fratelui meu atârnat de o frânghie de cârligul hamacului.

— Încetează cu asta, Nelo – cu palma mâinii drepte i-am lovit obrazul stâng şi probabil că am lovit destul de tare, din moment ce capul i s-a răsucit şi a căzut spre dreapta. Încetează cu asta, pentru numele lui Dumnezeu, am repetat, lovindu-i şi celălalt obraz, iar capul lui s-a răsucit din nou şi a căzut pe partea cealaltă.

Gata.

Niciodată n-aveam să mai vreau să urc pe o frânghie până la Dumnezeu.

2

Şi astfel un loc uitat la marginile timpului s-a trezit din trândăvia lui ancestrală pentru a face semnul crucii.

Junco: o pasăre mică şi roşie numită Sofre, care a învățat să cânte imnul național. O bibilică numită Sofraco, care a învățat să-şi ascundă cuiburile. Un bou de jug, Sofrido. În jug: intră iarna, iese vara. Cel mai frumos răsărit de soare din lume şi asfințitul cel mai lung. Mirosul de rozmarin şi cuvântul crin. Şi eu, care nu am văzut niciodată o floare de crin. Cioburi: de gresie, de sticlă. Zgomote de ciocan care ascut sapele, cântece pe drumuri, oameni care mulg laptele pământului. Tutunul de mestecat al mamei, tânguirile mute ale tatălui meu, trandafirii albi şi roşii ai bunicii. Trandafirii iubirii:

— Te voi iubi până la sfârşitul zilelor mele. Pământul acesta mi-a dat viață.

— A venit Lamplão.

— Ba nu a venit. A trimis vorbă, zicând că vine, dar n-a venit.

— De ce n-a venit Lampião?

— Ia spune, şi-ar face el timp să vină aici, la capătul lumii? Fetele la fereastră, uitându-se pe drum, par să fie toate de aceeaşi părere: aici e capătul lumii. Visează la băieții care s-au dus la Sao Paulo şi nu s-au mai întors niciodată să le ia şi pe ele acolo. Îi aşteaptă pe funcționarii de bancă din Alagoinhas şi pe bărbații de la Petrobras. Aşteaptă. Un țărănoi de aici, niciodată: îi aşteaptă pe băieții de la oraş. Vor muri în cocioabele lor, nebune, cu fofoloanca neunsă, ca pedeapsă pentru gurile lor rele, spun holteii înşelați în aşteptările lor. Înşelăciune, ce cuvânt murdar, parcă e numele diavolului. Ca şi păcatul şi toate celelalte cuvinte urâte: fofoloanca, păsărică, curva de mă-ta. Vaca, juninca, iapa şi măgărița au şi ele fofoloanca. Animalele astea n-or să crape cu ele neatinse.

— Chiar şi femeile măritate au înnebunit şi au plecat cu bărbații şi cu fiicele lor la oraş, se plâng oamenii la cârciuma lui Pedro Infante, adăpost pentru toate amărăciunile. Mulți soți pleacă şi se întorc aici singuri, fără niciun rost pe lume.

Soarta țăranului e pământul.

Lent, solitar, Junco supraviețuieşte propriilor lui chinuri, ştiind că a cunoscut şi vremuri mai grele, şi totuşi rămâne în picioare, pentru a povesti cum a fost. În 1932, locul fusese cât pe ce să fie mutat din statul Bahia pe harta iadului, în timpul celei mai rele secete pe care au trăit-o oamenii din partea locului, astăzi venerată prin fiecare craniu de vită agățat de stâpi pentru a atrage norocul.

— Oamenii cădeau din picioare şi mureau de foame şi de sete, ca animalele. Ți se rupea inima.

Primele ploi din ’33 promiteau o îndurare, dar au rămas doar o promisiune. Ce s-a văzut pe urmă a fost potopul, febra şi malaria: de data asta, oamenii au căzut din picioare

şi au murit tremurând de frig. Cel mai rău e în război, când copilul plânge şi tatăl lui nu-l vede, spune Caetano Jaba, care n-a fost singurul ce-l urmase pe Antonio Conseilheiro, deşi a fost singurul întors viu pentru a spune povestea soldatului căruia îi tăiase gâtul cu briceagul folosit pentru a-şi mărunți tutunul de mestecat, în timp ce soldatul mânca liniştit o bucată de păstrama de vită cu făină de manioc pe malul unui râuleț. În loc de medalie, i-au dat porecla Păstrama şi o sapă cu care trudeşte pentru a-şi câştiga pâinea chiar şi acum, când a împlinit peste o sută de ani.

În anul 2000, această lume străveche va fi arsă de o minge de foc şi atunci nu va mai fi decât ziua Judecății de Apoi – după spusele aceluiaşi Păstrama, care predică Sfintele Scripturi, ispăşind astfel moartea pe care o poartă în cârcă.

— Şi ştiu că ziua asta e aproape. Aşa că ascultați-mă bine:

bunicii noştri aveau numeroase păşuni, părinții noştri aveau mai puține, iar noi nu avem deloc.

Bărbații îl ascultă cu luare-aminte pe Caetano Păstrama – omul e trecut prin viață.

— Scrie şi în Sfintele Scripturi. Multe păşuni şi puține guri se satură. Puține capete, multe pălării. O turmă pentru un singur păstor.

— Ia uite-i pe țărănoii din Junco, zic oamenii din Înhambupe.

Ziceau. Pe timpuri. Când camionul cu prelată al muncitorilor sezonieri se oprea la benzinăria de la Hotelul Rex – contingentul anual cu destinația Nossa Senhora das Candeias. Astăzi drumul e închis. Oamenii din Înhambupe nu mai au pe cine să insulte.

Să ne rugăm pentru sufletul răposatului Antonio Conseilheiro. Îi datorăm mult. Când a fost în Înhambupe, au

aruncat în el cu pietre, fără cruțare şi milă. Pentru că prezisese o catastrofă:

— Pământul ăsta va creşte cum creşte coada unui dobitoc.

Oamenii au întrebat:

— Şi cum creşte coada unui dobitoc?

— În jos.

— Dar toate cozile cresc aşa.

— În afară de coada unui animal al cărui stăpân i-o taie când creşte. Ca animalul lui să aibă mai mult preț.

Drumul asfaltat al lui Paulo Afonso nu numai că n-a ajuns până aici, dar a lăsat deoparte şi ținutul Înhambupe. Pământul ăsta creşte ca o coadă de animal.

Tot restul e în aşteptare, sub cerul lipsit de stele.

— Într-una din zilele astea o să apară Anticristul. Va fi pri mul avertisment. Apoi soarele va creşte, se va transforma într-o minge cât roata carului şi atunci... aşa spunea tata, aşa spunea mama, aşa spunea toată lumea.

Nimeni n-a spus, cu toate astea, că venirea băncii Ancar era şi ea scrisă în Sfintele Scripturi. Ancar: banca venită în jeep, în timpul unei slujbe de duminică, ca să împrumute bani oricui avea câteva palme de pământ. Bărbații din jeep au venit direct la biserică şi i-au cerut preotului să spună cine erau în timpul slujbei. Preotul a spus. A vorbit despre progres, a declarat că era spre binele tuturor. Banca avea garanția Preşedintelui.

— Dacă Preşedintele garantează, înseamnă că e un lucru bun – primul care a deschis gura în favoarea bărbaților din jeep era deja în fața lor la uşa cârciumii. Dar s-a dezumflat când a auzit un sfat la care nu se aştepta:

— Plantați sisal. Aduce o grămadă de bani.

Nimeni nu ştia să planteze sisal, aici era problema. Oamenii de la bancă au discutat, au explicat, au promis maşini şi bani şi tot sprijinul din lume.

După aceea jeepul s-a întors, aducând toate cecurile refuzate. Doar în acel moment – poate pentru prima oară în viața lor – unii oameni din Junco au înțeles că până şi preotul putea să greşească.

Nelo a ştiut că voia să plece în ziua în care i-a văzut pe bărbații din jeep. Avea şaptesprezece ani. Avea să dureze mai mult de trei ani până să se dezlipească de turul pantalonilor tatei. Trei ani în care visase în fiecare zi la felul cum vorbeau şi se îmbră-cau funcționarii aceia de la bancă – felul de a vorbi şi de a se îmbrăca al celor care, în mod sigur, aveau mult succes la femei.

3

Douăzeci de ani înainte, douăzeci de ani în urmă. Iar eu la mijloc, ca două ace de ceas încremenite pentru totdeauna, veşnic marcând jumătatea a ceva – o pendulă veche care a pierdut de mult timp ritmul şi mersul orelor.

Aşa mă simt eu, şi nu doar acum când ştiu cum s-a terminat povestea asta.

Stau în fața lui, la uşa unui han pe care proprietarul, un om care nu-i de pe la noi, îl numeşte hotel. Bărbatul acesta nu ştie hotelul. Omul insistă să intre şi să-i vadă camerele, baia, să vadă cât de curat e totul. E gata să deschidă robinetele şi să-i arate culoarea apei, filtrată de mai multe ori înainte să treacă din bidoane în rezervor. Limpede şi curată, ca şi imaginea televizorului pornit tot timpul, de la şase la zece seara, cel puțin în zilele în care motorul generatorului nu e stricat. Farmacistul îmi spusese cine era acest bărbat pe care majoritatea oamenilor nu-l recunoşteau şi care se îndrepta spre ho-tel. Sosesc şi întrerup vorbăria obişnuită, plină de sinceritate, a proprietarului hotelului. La fel de sincer a fost şi zâmbetul nou-venitului, când mi-a strâns mâna.

— Încântat, spune el.

Maniere din alte părți, îmi spun eu clătinând din cap, stupefiat. Era cât pe ce să spun „Mulțumesc frumos”, cum zic oamenii de la țară când îi salută un necunoscut. Era o întâlnire neașteptată, la fel de ciudată ca orice întâlnire între frați. În acel moment nu știam cine trebuia să treacă puntea care ducea spre sfârșitul unei epoci.

E adevărat, nu ne cunoșteam personal, de unde și toată stânjeneala mea. Știu doar că mă simțeam mai degrabă ca un prost, neștiind ce să spun mai mult decât o urare de bun-ve-nit. Încântat – cuvântul ăsta o fi un rezumat pentru tot? Doar un cuvânt pentru a face să dispară douăzeci de ani de dor? Stângace, necontrolată, mâna mea anticipează și se oferă, se mișcă spre mânerul valizei, păstrând încă senzația transpirației reci a mâinii lui. Mână rece, inimă fierbinte, chiar așa m-am gândit, întrebându-mă dacă era exact așa cum îmi imaginam că e, întrebându-mă dacă aveam o cuvertură și cearșafuri curate, dacă era destulă pâine pentru gustarea care însoțea cafeaua de seară, destulă mâncare pentru prânzul de mâine, de poimâine, și de ce nu ne-ai anunțat că vii, câte zile stai, toate aceste lucruri pe care nu le spunem rudelor noastre ca să nu li se pară că nu sunt bine venite. Nu credeam că sunt în stare să-l găzduiesc, la drept vorbind. Și totuși i-am spus:

— Nu trebuie să cheltuiești banii pe camera de hotel.

— Nu știam că am un frate aici. Mi-a dat mâna la o parte de pe valiză și a adăugat: Lasă. Pot s-o duc și eu.

Valiza m-a făcut să mă gândesc la poștă și la plicurile groase de altădată care veneau lună de lună. Bani gheață din Sao Paulo, bani de om bogat. Mi-am amintit și ce zicea mama:

— Măcar dacă aș mai avea un fiu ca ăsta. Numai unul.

Nelo, Nelo, Nelo.

O fotografie veche, ștearsă, de la prima lui comuniune.

Nelo, Nelo, Nelo.

Un leagăn, o melodie, un cântec.

Nelo, Nelo, Nelo.

Miraje la asfinţit, soarele nostru în spatele muntelui, dispariţia lui la capătul lumii.

Nelo, Nelo, Nelo.

Sao Paulo e acolo, în spatele muntelui, urmează exemplul fratelui tău.

Nelo, Nelo, Nelo.

Eram doisprezece copii, cu tot cu sora noastră care murise mai demult. Dar numai el conta.

Nelo, Nelo, Nelo. Ne ajungea din plin unul.

Umbra noastră din miezul zilei, copacul nostru de fiecare zi.

— Ei, uite cine a venit.

Intră, casa asta e şi casa ta.

Încântat!

Primul nepot, primul fiu – poate la asta se gândeşte în timp ce studiază toată casa, cameră cu cameră, loc cu loc. Acum e la bucătărie, aşezat pe vechea plită cu lemne, privind fără să înţeleagă reşoul cu gaz pe care-l folosesc şi pe care bunicul şi-a fiert ultimele lui ceaiuri. Optsprezece fraţi cu perechile lor se ceartă pentru rămăşiţele averii lui, iar inventarul întârzie să apară. Locuiesc singur aici pentru că nu mă costă nimic. Din salariul pe care-l câştig lucrând la primărie nu pot să trăiesc decât dacă nu plătesc chirie. Am locuit şi în Feira de Santana, am învăţat acolo, am făcut liceul acolo, dar n-am reuşit să fac nimic cu asta.

El se ridică şi rămâne în picioare lângă uşa care dă în curtea din spate. Protestează. Florile sunt pe cale să moară. Dacă bunica ar mai trăi, nu le-ar fi lăsat aproape ofilite. Întreabă despre tata.

— Şi-a vândut ferma, casa fermei şi casa din oraş, şi-a plătit datoriile, a tocat ce i-a mai rămas bând rachiu şi pe urmă s-a mutat la Feira de Santana. Nu ştiai?

Ba da, sigur că ştia.

— Săracu' bătrân, a zis şi m-a întrebat de mama.

— Ea a plecat prima ca să ne dea la liceu acolo. Bătrânul a rămas aici măcinat, dezgustat, blestemând toate cele. Din când în când venea să ne vadă, la Feira. Dar până la urmă s-a săturat să tot urce şi să coboare, _a început să bea şi să se certe cu toată lumea. Într-o zi n-a mai suportat, a ieşit în stradă şi a urcat, şovăind, într-un camion.

— Săracu' bătrân, a repetat el şi a întrebat despre fraţii mai mici.

— Trei sunt la Feira. Cei mai mici. Ceilalţi sunt risipiţi peste tot, am zis şi am întins braţele, vrând să dau de înţeles că vorbeam de tot spaţiul de la nord la sud. O să fii nevoit să călătoreşti mult dacă vrei să-i vezi pe toţi, unul câte unul. Dar nu mai departe de Salvador.

— Îmi pare tare rău pentru tata, a spus cu aceeaşi voce cu care spusese: Săracu' bătrân.

Avea aerul unui om totdeauna îngrijorat şi era şi mai îngrijorat când a întrebat:

— Sunt de ajuns banii pe care-i trimit?

Cred că a fost singura dată când ne-am privit în faţă în toate zilele astea pe care le-am petrecut împreună. Câteva săptămâni binecuvântate care mi-au dovedit că eternitatea există. Oricine poate simţi asta. Ajunge doar să ai un frate alături, fără să ştii ce să faci cu el.

— Înainte de asta... am spus.

— Şi tata nu te ajută cu nimic?

Nu i-am răspuns. Mai exact, nici n-am deschis gura. M-am mulţumit să clatin din cap – şi în acest moment mi-a venit ide-ea unui ceas cu pendul care nu mai ştie orele. Îmi muşcam buzele şi ştiam ce făceam şi ce simţeam, fiindcă

nu-mi mai puteam ascunde amărăciunea. Îmi vedeam doar propriul chip frământat ca o explicație, cea mai bună explicație, pentru tot. Îl vedeam fără să-l privesc, fără să am nevoie nici măcar de o oglindă. Voiam să-i spun fratelui meu: Vorbeşte-mi despre lucrurile bune. Ieşi la înaintare şi spune-mi despre tine. Spune-mi toate lucrurile bune, toate aventurile frumoase pe care le-ai trăit: paie şi uscături ca să-mi aprindă visele. Dar el a insistat cu întrebările, repetându-le, trosnindu-şi degetele, şi până la urmă agitația lui m-a cuprins şi pe mine.

— Şi ceilalți? Nu-ți dau nimic?

Răspunsul e da. Da, bătrânul meu Nelo, da. Ceilalți de-abia au ce să mănânce şi eu însumi am desenat o cruce pe perete şi am jurat pe ea că n-am să mai dau un sfanț niciodată în casa asta de nebuni, chiar dacă aş fi putred de bogat. Pot să moară toți în mizerie sub ochii mei, nici măcar de înmormântarea lor nu m-aş îngriji. Din pricina a tot ce mi-au făcut toată viața şi mai ales în anii în care am avut nevoie de ei pentru studiile la liceu. Şi ceilalți gândesc la fel, sunt sigur. Între noi a strălucit o singură stea. Asta se plăteşte, de preferință în aur. Totul e întipărit în memoria mea. Ascultă:

— Nimeni nu face nimic pentru mine. Nu mă ajută nimeni cu nimic.

Recunoşti vocea asta? Mai ascultă. Ascultă:

— Am doisprezece copii şi mă simt atât de singură. Ah, dacă nu l-aş avea pe Nelo...

Mai aşteaptă un pic:

— Nici vorbă să-ți calc hainele. Nu sunt servitoarea ta. Şi acum, atenție:

— Cine nu-i mulțumit n-are decât să-şi ia tălpăşița.

De asta mi-am luat tălpăşița. Vrei un sfat? Du-te acolo. Trăieşte o vreme cu ei. Aşa n-o să mai ai nevoie de explicațiile mele. Încearcă să afli ce e viața într-un sac cu

fundul găurit, plin de pisici. Pisicile intră acolo, se zgârie una pe alta şi până la urmă ajung la fundul sacului. Am mâncat firimiturile atât cât am putut să suport, dar acum...

N-am mai avut timp să gândesc sau să spun ceva. Casa s-a umplut de lume, iar el, în scurt timp, era numai zâmbete, aşa că m-am întrebat ce fel de om era dacă putea să treacă aşa de la tristeţe la bucurie numai printr-o simplă îmbrăţişare. N-am să neg asta: simţeam un soi de stranie plăcere văzându-l cum arăta, ca un miel rătăcit de turmă, de fiecare dată când unul dintre răspunsurile mele îl agasa.

— Să nu uiţi că eu l-am sfătuit pe tatăl tău să te lase să pleci, a zis primul dintre vizitatori, care venea să-şi ia dobânda unui împrumut pe termen lung.

— Tata nici nu voia să audă de asta, îţi aminteşti?

Sigur că îşi amintea!

— Să te întorci aşa, fără să sărbătorim? o voce de petrecăreţ pretinde un chef cu surle şi trâmbiţe, o petrecere pe cinste.

— Ne faci cinste cu un pahar? Vreau să văd culoarea banilor din Sao Paulo – rude agitate se uită în toate părţile, căutând din ochi valiza.

— Niciun suvenir mărunt pentru verişorii tăi? Doar n-o să-mi spui că nu mă mai ţii minte?

Mătuşa. O, Doamne: ştia deja.

— Uită-te la ăsta, îţi seamănă leit. E isteţ ca dracu', zice ea şi-i dă o palmă peste cap băiatului isteţ ca dracu'. Asta înseamnă să ai un fiu bun (nu al ei, evident). De câţi ani îi trimiţi bani maică-tii, Nelo?

— De unde să ştiu?

Spunând asta, se arăta foarte diferit de cel care fusese în timpul discuţiei noastre. Părea mândru de povestea cu fiul cel bun.

— Ah, Nelo! Eşti putred de bogat, nu-i aşa?

— Ei, am din ce trăi, a zis el, dar vorbele lui nu ne-au risipit toate iluziile.

— Norocos băiat. Totdeauna a avut noroc, de când era mic.

O mătuşă a acestei mătuşi s-a apropiat, pe ea eram obligaţi s-o numim mereu mătuşă şi să-i cerem binecuvântarea de fiecare dată când ne întâlneam, chiar dacă asta se întâmpla de zece ori pe zi.

— Băiete, tu eşti cel care trăieşti depaaarte?

Drumuri care pleacă şi nu se vor întoarce în vocea care călătoreşte leghe şi leghe, dispare în distanţele închipuirii.

— Da, mătuşă, eu sunt, a zis, aproape plângând de atâta bucurie.

— Băiete, vino-ncoace mai aproapeee – acum vocea ei scurta drumul aducând distanţa spre ea, foarte aproape de ea, până în inima ei.

— Astăzi totul trebuie să se oprească pe pământul ăsta, Nelo, bătrâne, a zis vocea de sărbătoare, şi alte voci i s-au alăturat în cor anunţând vestea: în sfârşit, o seară deosebită.

Şi erau ca o turmă de animale care se îndreaptă spre izvor la ceasul la care trebuie să se adape.

Eu i-am urmat – înşfăcat, împins, tras în urma turmei.

— Felicitări, felicitări, îmi spuneau fără încetare, ca şi cum aş fi câştigat la loterie.

4

Încă unul care o să ajungă în iad, a predicat Alcino Nebunul la intrarea în biserică.

Alcino a înnebunit din cauza viciului pe care-l avea, zic oamenii. Dar de data asta nimeni n-a întrebat dacă avea fire de păr în palmele mâinilor lui păcătoase. Toată lumea ştia

că Nebunul avea dreptate. Cel care îşi ia singur zilele ajunge în iad.

— Diavolul face laţul şi Dumnezeu nu taie frânghia. Dumnezeu nu poate să ajute un om fără credinţă. Uitaţi-vă la el, voi, păcătoşii – Alcino ştia că nu vorbea singur acum, în ceasurile lente ale Rugăciunii Fecioarei.

— Amin, încuviinţau inimile răzvrătite. Amin, amin, Maica Domnului.

La cârciumă ne-am binecuvântat cu toţii, ca şi cum am fi fost într-o mănăstire sfinţită, încăperea sfinţilor tuturor prive-ghiurilor de fiecare zi.

Şi fie ca Domnul să ne elibereze de cuvinte: fiecare răsuflare este o adiere blândă şi mângâietoare, reţinută, eliberată, mirosind a ulei de palmier, a tutun de mestecat, a crezol şi a cachaţa.

— Alcino, cântă-ne cântecul Celei-pe-jumătate-albă!

Strigătul traversează toată întinderea încăperii, în linie dreaptă. Omul care tocmai se dusese la uşă se întoarce spre interiorul cârciumii. Toată lumea râde. Nimeni nu se mai gândeşte la mort. Trăiască Nebunul!

— Cea-pe-jumătate-albă e luna la jumătatea ei. Jumătate de casă e jumătate de stradă. Străzile goale ale inimii mele, se însufleţise Pedro Infante, proprietarul cârciumii.

Printr-o scurtătură, ajunsese acolo unde voiam: la versurile pe care le compusese Alcino în ziua în care murise iapa Cea-pe-jumătate-albă.

Altul îşi lasă jos povara, se destinde:

— Adu-mi încă un pahar, Pedro. Pune-l în contul meu.

Cârciuma se luminează: moartea a rămas la uşă.

— Şi femeile, Pedro? De ce nu calcă nicio femeie în coşmelia asta?

— Fiindcă aici e o casă serioasă.

Mişcări de şolduri ale unuia care vrea un pahar: un corp care sugerează că i-o trage unui alt corp. Înainte să dea pe gât paharul dintr-o înghiţitură, bărbatul cântă:

— În sertao, femeia e la cratiţă, e! şi bărbatul pe câmp, o!

Aparent, ceilalţi nu înţeleg izbucnirea asta de bucurie. Dar chiar şi aşa, vrând-nevrând, se înveselesc şi ei.

— Şi cum îşi mai face Nebunul treaba de când i-a murit iapa? zice băutorul de cachata, făcând rotocoale pe gura paharului cu palma. Acum el este cel care fredonează: Cea-pe-jumătate-albă e luna la jumătatea ei.

— Îşi face treaba cu măgarii ca tine, îi aruncă un individ care se ridică şi comandă două degete: Doar două degete.

— Termină cu prostiile. Eu sunt însurat.

— Cu măgăriţa Mimosa? rânjeşte câinele, gata să muşte până la os.

— Ce? Sunt însurat cu biserica şi cu mâna mea stângă. Fiecare cu gagica pe care-o merită.

— Haide, să arunce primul cu piatra. Haide, zice acuzatul, uitându-se în fundul paharului său. Gata să comande încă unul. Vreau doar să ştiu cum se descurcă Nebunul. I-a murit iapa, nu-i aşa?

— Da, şi nu din ziua aia s-a apucat să predice?

— Şi ce, e vina mea că i-a murit iapa?

— N-a zis nimeni că e vina ta.

— Dar sunt obligat să-l ascult pe nebunul ăsta. Îţi sminteşte minţile în cap.

— Mai rău, amintiţi-vă că a fost o femeie care a acceptat să se mărite cu el.

— Bine că s-a căit la timp.

— Şi Cea-pe-jumătate-albă s-a căit de tot, în burta vulturilor.

— Ia gândeşte-te. Iapa lui a murit gemând. Dacă animalele ar vorbi, Cea-pe-jumătate-albă ar fi spus înainte

să închidă ochii pentru vecie: Alcino, mor fericită. Fiindcă n-am mai cunoscut niciodată un armăsar ca tine.

— Şi chiar că n-a cunoscut.

Vorbe de clacă în adierea caldă a după-amiezii. Viața altora e o răsuflare în gurile înmuiate în rachiu. Astăzi ne clătim sufletele pe socoteala Nebunului. Mâine o să-i vină rândul altuia, dar nu contează. Încă suntem în viață.

— Într-o zi am dat peste Alcino urcat pe ea, continuă cel care a vorbit ultimul. Iapa mesteca o creangă şi scrâşnea din dinți de plăcere. Pe vremea aia Nebunul încă nu era nebun şi, când m-a văzut, mi-a zis: Auzi, neruşinatule mic ce eşti. Nu fac ce crezi tu că fac. Dacă îți închipui că fac ce crezi tu, îți trag una în cap cu măciuca.

Cei din cârciumă se agită:

— Şi-ai văzut cât de mare îi era măciuca?

— Nu, că am luat-o la fugă.

Sticlele dansează pe rafturi. Pedro Infante încearcă să le țină la locul lor. E de ajuns un hohot de râs ca să zguduie lumea.

— Pesemne că semănai bine cu femeia care s-a măritat cu el.

Toată lumea îşi amintea, cum să nu-şi amintească?

O femeie alergând printr-un câmp de manioc, mai repede ca fulgerul. În spatele ei, furia unui bărbat gol care se împiedică şi îşi prinde picioarele în tulpinile de manioc, victimă a propriei lui tulpini. Par să fie amândoi nebuni. Femeia pare mai nebună ca el şi mai sprintenă. A sărit gardul şi a fugit în lume, n-a mai văzut-o nimeni niciodată. El striga: Stai, stai. Nu fugi. Liniştește-te. Noaptea se răzbuna pe bărbat şi pe femeie prin gurile ştrengarilor de pe drum: Prinde-o, prinde-o. Pândiseră încă de la început, cu ochii pe crăpăturile din ferestre şi cu urechile lipite de pereți. Voiau să afle ce-o să se întâmple. N-aveau să fie nevoiți să aştepte prea mult.

Căsnicia lui Alcino nu trecuse de prima noapte. S-a terminat chiar în momentul în care s-a dezbrăcat şi s-a lungit pe pat, cu scula la vedere. În nerăbdarea lui, uitase să stingă lampa, sau poate că n-avea chef să facă asta. Poate că voia să vadă de aproape cum e făcută o femeie. Şi chiar lumina aprinsă a fost cauza nenorocirii lui. Femeia n-a făcut nici măcar un gest să se dezbrace. Dându-şi seama ce o păştea, a luat-o la fugă. Gura lumii spunea că din noaptea aceea înnebunise Alcino.

Toată lumea ştia că Alcino nu era ca toţi bărbaţii. Şi oamenii ştiau asta pentru că avea obiceiul să nu poarte chiloţi şi, pe deasupra, se îmbrăca întotdeauna cu nişte pantaloni de pânză subţire, foarte uşori, legaţi la brâu cu o sfoară ca o pijama. Era diferit de alţii şi prin felul în care se îmbrăca: pantalonii lui foarte strâmţi se opreau la nivelul gleznei. În ruptul capului femeile nu i-ar fi privit mai jos de mijloc. Mai puţin discreţi, bărbaţii vorbeau între ei că mama lui Alcino îl zămislise cu un măgar.

În perioadele cu lună plină, Nebunul inventează cuvinte dificile, pe care nu le înţelege nimeni. Nimeni nu ştie de unde învăţa Alcino nişte cuvinte atât de grele. Dar deja nu-i mai dădeam prea multă atenţie.

— E aşa fiindcă ar fi trebuit să se facă popă, dar nu l-a dat nimeni la seminar, zic cei care se duc la biserică.

— E aşa fiindcă şi-o freacă toată ziua, spun cei din cârciumă.

— Pedro, împrumută-mi iapa ta. Astăzi sunt pus pe fapte mari.

— Cât dai pentru ea?

— Cât vrei.

— Adu banii.

— Pune-mi-i la socoteală.

Părea că nimic nu se întâmplase, că viaţa era chiar aşa, o slujbă la biserică din când în când, o sărbătoare la fiecare

opt zile, o Sfântă Misiune în fiecare an, o recoltă după iarnă şi haide, încă un pahar, şi apoi iată că a intrat un bărbat cu un aer serios, zgârcit la vorbă, adică zgârcit cu felul acela de vorbe care se rostogolesc de la un pahar la altul. Oamenii s-au oprit din râs. Poate din pricină că era bătrân, un bătrân bătrânicios. Doar din acest motiv. Omul a spus:

— Greu de crezut. Ca lucrurile pe care le-am văzut, ştim că sunt adevărate, că s-au întâmplat, dar tot nu ne vine să credem că sunt adevărate.

Nu mai târziu decât ieri eram aici, sub acelaşi acoperiş, sub aceeaşi lumină care mă luminează acum. Atunci am auzit o muzică venind de sus, dinspre biserică. M-am apropiat de uşă şi am văzut că venea Nelo cu radioul cu tranzistori potrivit pe postul Radio Sociedade da Bahia. Venea încet şi m-am gândit că un capitalist, un adevărat om al capitalelor, nu se grăbeşte nicioodată. Am ieşit în întâmpinarea lui ca să aflu dacă trebu să-mi cred ochilor sau era doar o iluzie. Mergeam cu capul plecat, fiindcă părul argintiu al lui Nelo era mai orbitor decât soarele care bate într-o oglindă. Ne-am întâlnit chiar aici, în mijlocul pieței. Vreau să vă spun: lucrul pe care-l apreciez cel mai mult la cineva este să ştie să vorbească. L-am atins pe Nelo pe rever şi l-am întrebat: Hei, omule, ți-a fost dor de acasă?

Cred că vorbele astea nu le-a auzit Nelo şi, când a dat mai încet radioul, i-am zis: Te-ai pus la țol festiv, nu-i aşa? Am fost foarte mândru de cum mi-a răspuns şi jur pe lumina care ne luminează că prin părțile noastre nu există nimeni care să răspundă cum a răspuns el. Nelo mi-a spus: A, prietene! Acum i mai e ca pe vremuri, nu mai e deloc aşa. Lucrurile s-au schimbat pe rând, prin transformări neaşteptate ale vieții me Acum, ei bine, acum sunt un cetățean necivilizat. — Nici măcar n-a terminat de vorbit când i-am spus: Mulțumesc, Nelo. Mulțumesc mult. Cred că

şi el a fost mândru de mine, altfel n-ar fi spus: Poți să contezi pe mine întotdeauna.

— Greu de crezut că un asemenea om ar putea... nici nu vreau să mă gândesc.

— Nu ştiu ce au bătrânii, nu ştiu decât să jure, probabil se gândeşte băutorul de cachața, cel mai îndrăzneț.

Dacă ar fi spus asta cu voce tare, ceilalți s-ar fi ținut cu mâinile de coaste de atâta râs. A ştiut să-şi țină gura. Cârciuma nu mai era aceeaşi.

După-amiaza, totuşi, era la fel de albastră ca întotdeauna. În scurt timp se va face de culoarea penelor din coada coțofe-nei, înainte de roşul care precedă întunericul şi teama. Mai greu ca aerul nu era zgomotul clopotului de seară. Era inima bărbaților. Ar fi fost mai bine să se audă clinchetul vesel care cheamă la înmormântarea unui înger.

Corul:

— Nelo era un om fără credință.

O ofensă pe care apărătorul lui (bătrânul) nu avea s-o treacă cu vederea. A spus:

— Numai Dumnezeu ştie ce-i în mintea creaturilor lui.

Ceilalți n-au răspuns.

5

Nu te costă nimic să crezi, aş spune eu. Mergeam unul lângă altul pe drumul plantației. Mergeam spre casa în care ne-am născut şi care de mult timp nu ne mai aparținea. Nelo era leoarcă de sudoare, dar nu puteam să-i dau la o parte brațul de pe umărul meu. Era mort de beat. Am mai făcut câțiva paşi şi ne-am oprit. Ca să vorbim.

— Totonhim... eşti chiar tu, Totonhim, tipule?

Maniere din São Paolo: tipul, tipesa. Voiam să-i spun că oamenilor de pe aici nu le plac cei care vorbesc aşa. Pe față,

se extaziază de accentul neobişnuit al orăşeanului. Dar pe la spate...

— Da, eu sunt Totonhim.

— Atunci, eşti fratele meu.

— Bineînțeles, suntem frați.

— Dacă eşti fratele meu, îmi eşti prieten, nu-i aşa?

— Sigur.

— Atunci să schimbăm direcția. Du-mă la soția mea.

— Dar eu nu ştiu unde locuieşte soția ta.

— Trebuie să fie în Itaquera. Sau la Itaim.

— Unde dracu' e asta?

— Lângă São Miguel Paulista.

Domnişoara de la poştă obişnuieşte să-mi spună: „Junco. Capitala, São Miguel Paulista". Nu exista referință mai bună.

— Nu ştiam că eşti căsătorit.

— Şşşşt, a zis el punându-şi un deget pe buze. O să-ți spun un secret, Totonhim. Juri că nu-l spui nimănui?

— Jur.

— Ai doi nepoți.

Doi, plus şase, plus patru, plus doi – câți or fi în total? Am renunțat să-i mai număr.

— Cum îi cheamă?

— Robertinho şi Eliane. Băiatul are opt ani şi fata, şapte. Mi-e tare dor de ei. E un an de când nu i-am mai văzut.

— Dar n-ai venit decât de trei săptămâni.

— Las-o baltă. Ajută-mă.

— Aici suntem în Junco, omule. De câte ori ai mers în viața ta pe drumul ăsta? îți aminteşti?

— Cu un bidon de lapte pe cap şi pantofii agățați de gât. Ce viață: livram laptele şi după aia căutam o casă unde îmi dădeau apă să mă spăl pe picioare. Şi tu ai făcut asta, nu-i aşa?

— N-a fost la fel. Pe vremea noastră era altfel. Eram mulți acasă. Ghinionul tău a fost că erai cel mai mare, nu crezi?

— Frate, cheamă un taxi. Plătesc eu. Mă doare-n cot cât costă.

— Aici nu-s taxiuri, o să găseşti doar o spinare de măgar să te care.

— Dacă mă-ntrebi pe mine, nu eşti Totonhim.

— Ba sunt Totonhim.

— Atunci ajută-mă. Trebuie să-mi găsesc soția şi copiii. Pe ea o omor şi tu mă ajuți să iau copiii cu mine. Dacă-l prind pe nenorocitul ăla de bahian...

— Şi noi suntem tot din Bahia.

— Dar ăsta e un câine nenorocit. Mi-a furat tot ce aveam pe lume. Şi pe deasupra îmi mai e şi văr.

— De cine vorbeşti?

— Nu, Totonhim. Asta n-o să-ți spun. Să fugim să ne adăpostim într-un tufiş.

— De ce?

— De ploaie.

— Care ploaie?

— Mi-am dat repede seama că nu eşti Totonhim.

— Ba sunt Totonhim.

— Plouă, Totonhim.

— E soare de-ți frige creierii.

— Atunci plouă cu soare.

— Nu văd nicio ploaie.

— Plouă verde în ochii mei, Totonhim. Văd bine asta. Şi, dacă o văd, de ce aş inventa ploaia asta verde?

Atunci m-am uitat prin spațiul dintre ochiul lui şi lentila ochelarilor verzi de soare. Am zis:

— Ai dreptate. Dar plouă cu picături foarte mici. O să ne continuăm drumul chiar şi aşa.

— A, nu! Nici vorbă. Nu vreau să mă ude, o să-mi şifoneze costumul. Nu l-am luat decât pe ăsta la mine. Dar mi-am adus o grămadă de cămăşi, ai observat?

— Nu ți-am văzut valiza, am spus.

Voiam să schimb subiectul, ca să nu-mi mai vorbească despre ploaie.

— Când ne întoarcem ți-o arăt. Dar numai dacă eşti Totonhim.

— Sunt Totonhim.

— Atunci du-mă acasă la soția mea.

— E în Sao Paulo, Nelo. Şi Sao Paulo e mai departe decât iadul.

— E în Itaquera sau în Itaim, ți-am mai spus. Lângă Sao Miguel Paulista.

— Da.

— Atunci cheamă un taxi, fir-ar să fie.

— Ajungem acum. Uite casa. E tot acolo.

Nelo şi-a luat brațul de pe umărul meu şi a înaintat câțiva paşi, în mod sigur ca să nu-l văd cum îşi ştergea ochelarii. Am ajuns la panta care coboară între două garduri vii de macambi-ra pentru care, pe vremuri, Nelo săpase împreună cu lucrătorii şanțurile unde fuseseră plantate. Tata povestea mereu asta şi spunea că Nelo era cel mai bun dintre copiii lui. E singurul care seamănă cu mine, se plângea el când ne vedea codindu-ne să apucăm coada sapei. Şi totuşi aveam să ne petrecem tot restul vieții numind casa asta casa noastră, cu tata în frunte, el care niciodată nu avusese curajul să se uite în urmă la ziua în care o părăsise pentru totdeauna.

— Ai dreptate, Totonhim. N-a căzut nicio picătură de ploaie.

Acum privea casa şi păşunile ca şi cum s-ar fi aflat în fața mormântului cuiva pe care l-a iubit mult – şi efectul asupra

lui era foarte puternic, pentru că deja nu mai părea atât de beat ca înainte.

— Ne întoarcem?

— Nu vrei să mergem acolo? Portița e chiar acolo jos.

— Ştiu. O să venim în altă zi.

— Dar tot am venit până aici...

— Nu azi, a spus el şi a luat-o înaintea mea spre stradă. Tăcut şi închis: zăvorât.

— Cineva i-a făcut farmece, a spus mama.

7

Când au ajuns, luminile erau încă aprinse, ceea ce însemna că încă nu se făcuse ora zece. Mai însemna şi că funcționarul de la primărie îşi făcuse rondul în viteză. Şi nu uitați că de aici până la Feira de Santana e o distanță zdravănă şi că drumul nu e asfaltat. În mod sigur şoferul cunoştea cele mai bune scurtături. Ne convine sau nu, un primar are întotdeauna avantajele lui.

Era fiul lor. Deci trebuiau să vină cât mai repede şi să se ocupe de înmormântare – aşa credeam în timp ce aşteptam. Şi aşteptam. Dacă lumea ar continua să se mişte cu încetineala din după-amiaza aceea, nu s-ar mai sfârşi niciodată. Îmi făceam planuri, îmi studiam cuvintele – ceaiurile de coajă de portocală pe care Ze Farmacistul mi le dădea unul după altul erau prea dulci ca să aibă asupra mea efectul unei cămăşi de forță. O să am nevoie de tot calmul de care eram capabil atunci când vor ajunge aici mama şi tata. Va trebui să le explic totul de la început. Va trebui să apuc unul dintre mânerele sicriului. Dar cum să le spun de ce Nelo nu se dusese să-i vadă la Feira da Santana, când autobuzul din Sao Paulo acolo se opreşte mai întâi.

Cel mai rău era sergentul cu întrebările lui care au rămas fără răspuns. Părea că voia imposibilul: să-i spun de ce

fratele meu făcuse asta. E-adevărat că Ze Farmacistul, singurul nostru medic pentru orice ocazie, era cu mine. Dacă n-ar fi fost el, şeful de post m-ar fi putut deranja şi mai mult decât a făcut-o, chiar dacă interogatoriul lui stupid nu avea nici cea mai mică importanţă faţă de ce mă preocupa cu adevărat. Fiindcă chiar în momentul acela mă întrebam dacă tata avea să facă sicriul. Şi nu era o întrebare nerelevantă.

Ultimul pe care l-a făcut a fost pentru altul care se spânzurase, o rudă a noastră al cărei trup l-am găsit atârnat de o creangă de quebracho pe pământurile noastre, şi până în ziua de azi trebuia să ne adunăm tot curajul ca să îndrăznim să trecem pe sub copacul ăsta după asfinţitul soarelui. Îmi amintesc de parcă ar fi fost ieri: tată tăiase frânghia, luase corpul în braţe ca şi cum l-ar fi purtat pe unul dintre noi care adormise până să ajungă în pat. Pusese mortul pe jos cu grijă şi ceruse să i se aducă scânduri şi uneltele lui. Mai ceruse şi o sticlă de cachaga. Se spălase pe mâini cu cachaga, băuse o înghiţitură din sticlă şi se apucase de lucru. Mai târziu, când s-a întors acasă, a spus: Măcar amărâtul ăsta n-o să fie mâncat de vulturi.

— Nici vorbă să fie mâncat de vulturi, am zis, cu gândurile aiurea: Şi dacă tata nu o să vină la timp şi Nelo începe să pută? Nu pot să-l las pe Nelo să se impută.

— Domnule sergent, băiatul are nervii zdruncinaţi, a zis Ze Farmacistul. Nu credeţi că ar fi mai bine să permiteţi imediat să fie dat jos cadavrul? O asemenea chestie n-are nevoie de prea multe explicaţii.

A fost o uşurare să aud aşa ceva. Ze ar fi putut să adauge: Ei bine, domnule sergent, sunteţi şef de post aici doar de puţin timp. Veniţi din Salvador, din capitală, şi nu ştiţi numeroasele mistere ale ţinutului ăstuia. Permiteţi-mi să vă spun un lucru: de când am venit aici cu farmacia mea şi m-am însurat cu o femeie numită Cruz, pe care am

umplut-o de copii, am văzut de aproape durerile facerii şi aproape de fiecare dată am ajuns prea târziu, doar ca să aud femeile cum se jelesc în jurul mamei moarte. Să schimbăm subiectul, domnule. Nu mai e nimic de adăugat.

Nemişcat într-un vechi fotoliu prăfuit, vestigiu al unui trecut al cărui sens nu-l cunoaşte, sergentul pare să discute cu portretul oval, la fel de prăfuit, al bunicului meu. Nelo e tot spânzurat, atârnat de frânghie, sub privirea mută a patriarhului. Mama spunea că el îşi făcuse singur nod la cravată în ziua în care tatăl lui l-a fotografiat: „L-a binecuvântat pe Nelinho al meu făcând semnul crucii asupra lui, i-a dat un bobârnac peste cap şi a zis: Afurisit de şmecher mic ce eşti. O să fii cineva la viaţa ta, fiule".

Aşa ne povestea bătrâna noastră tot timpul, cu gura plină de mândrie – şi de suc de tutun de mestecat.

Acum ştiu că un om poate să înnebunească, dar pe urmă poate să-şi vină în fire. Aici se spune: A intrat dracu' în el. N-aş putea să spun cât timp a rămas diavolul în mine, fiindcă pe vremea aceea nu aveam ceas. Şi chiar dacă aş fi avut, n-aş fi avut răbdare să verific durata acelei nebunii. E adevărat. A fost un atac de nebunie.

Pentru că amintirea tuturor acestor lucruri – nodul cravatei, semnul crucii făcut în semn de recompensă, mama, totul – m-a făcut să mă ridic în picioare în faţa mortului şi să strig la el:

— Ai venit aici doar ca să-mi faci asta? Puteai să te duci oriunde în Brazilia şi ţi-ai găsit să vii aici ca s-o faci? Haide, tre-zeşte-te, fiu de căţea ce eşti!

M-am dus la Nelo. Gata să-l lovesc. Dar Ze Farmacistul m-a apucat de braţe, cerându-mi să mă liniştesc. Atunci l-a chemat pe sergent din camera de alături, ca să discute cu el între patru ochi. M-am dus să mă aşez din nou la locul meu, fără să îndrăznesc să mă uit la cei doi. Mi-am acoperit faţa cu palmele, ca o bătrână care-şi ascunde faţa sub un văl

negru când intră în biserică. Căință, ruşine, disperare. Am început să plâng.

Când cei doi bărbați s-au întors în sufragerie, unul mi-a cerut rețeta pe care Nelo o avea mereu în buzunar. Am răspuns că nu ştiam că Nelo umbla cu o rețetă în buzunar.

— Eu ştiam, a zis farmacistul.

Era adevărat. Rețeta se afla în portofel, un portofel vechi şi gol. Adică: fără bani în el. Dar plin de hârtii, bilete de loterie expirate, o scrisoare şi o fotografie veche cu doi copii zâmbitori. Am recunoscut scrisul desuet al mamei pe plic chiar înainte să mă uit la adresa expeditorului. Pe spatele fotografiei era scris: „Tată, să nu ne uiți. Robertinho şi Eliane". Scrisul era al unui adult, cu litere rotunde şi înclinate spre stânga. Un scris de femeie.

Şi asta era tot. În afară de hainele pe care le purta, ca şi cum s-ar fi îmbrăcat doar ca să iasă din casă, ca şi cum ideea morții nu fusese ceva premeditat. Cine o să vrea să moştenească hainele astea? Or să fie mulți candidați pentru radioul cu tranzistori, pentru ceas şi pentru ochelarii de soare. O să păstrez eu ochelarii. Sunt un suvenir bun.

— Uitați, asta e pentru nervi, a zis Ze Farmacistul, arătând spre un cuvânt cu litere groase printre altele la fel de ilizibile pentru ochiul unui profan.

— Ştiu, ştiu, a zis sergentul, ca să termine cu ancheta. Ştiu, ştiu.

A ieşit, iar noi am rămas acolo: eu, farmacistul, mortul şi portretul bunicului. Mă gândeam că sergentul ar fi trebuit să-şi facă o ieşire mai bună, dacă ar fi fost mai bine crescut sau dacă ar fi fost în stare de un gest amical:

La revedere. Tăiați frânghia. Descurcați-vă fără mine.

Rețeta era un secret şi Ze se jurase că n-o să-i spună nici măcar soției lui, care era din familia Cruz, adică una dintre verişoarele noastre.

Nu putem întotdeauna să ne ținem promisiunile, ar zice el astăzi. Dar cine avea să plătească factura?

— A trebuit să aduc medicamentele din Alangoinhas şi să le plătesc din buzunar. Când i-am dat comanda fratelui tău, mi-a zis: „Ze, îmi faci credit pentru asta? Mulțumesc, prietene. Deschide-mi şi mie un cont mititel. Ne reglăm mai târziu socotelile".

— Atunci ar trebui să ți le reglezi cu el.

— Unde? în iad? Nu mă lua drept prost.

Eram cu cadavrul în brațe, întinzându-l pe podeaua de gresie rece. Nelo avea ochii larg deschişi. Privea în tavan fără să clipească. Am acoperit corpul cu un cearşaf, din cap până-n picioare.

— Aşteaptă ziua Judecății de Apoi, Ze. Nu atunci o să ne încheiem cu toții socotelile?

— Nu sunt milionar, băiete. Ştii asta.

Nu mai era omul blând şi modest de odinioară, când venise aici pe spinarea unui măgar din Irarâ, un ținut infinit mai civilizat. În afară de medicamente, aducea în sacoşele lui un stoc de cuvinte pe care nu le cunoşteam, până când am descoperit într-o zi că, de fapt, erau aceleaşi cuvinte pe care le ştiam şi noi, doar că el le pronunța corect. Fusese de ajuns asta ca să-l taxăm pe loc drept un încrezut.

— Vorbeşte cu tata, Ze, i-am spus, pregătindu-mă să ies din casă.

— E o idee. Şi tu eşti la fel de lefter, nu?

Ze avea suflet bun, din farmacia lui nu ieşea nimeni fără medicamente, indiferent dacă avea sau nu bani să plătească. Atunci când am descoperit asta, ne-am dat seama că ne făcuserăm o părere greşită despre el: nu era deloc un încrezut. Cu timpul, totuşi, am căpătat dreptul să ne îndoim de competența lui. A spera că cineva s-ar putea însănătoşi datorită lui era ceva la fel de improbabil ca a şti dacă iarna viitoare avea să fie grea sau mai blândă. Se apăra

spunând: Nu veniți la mine decât atunci când sunteți cu un picior în groapă.

Mai mult decât o credință oarbă că toate bolile pot fi vindecate cu medicamente – mai degrabă decât cu ceaiuri, promisiuni şi rugăciuni –, ceea ce părea să-l țină în viață era convingerea că putea să vândă pe credit cât voia, pentru că oamenii pot să omită să plătească pentru orice altceva, dar nu pentru chestiile pe care şi le cumpără pentru sănătatea lor.

Nelo nici măcar nu bănuia asta când a intrat în farmacie şi i-a spus despre situația lui.

— Ze, am nevoie de ajutorul tău. Vreau nişte medicamente.

Farmacistul, în picioare la tejgheaua lui, verifica lista persoanelor care trebuiau să contribuie la deschiderea unui liceu şi a fost mulțumit să vadă că mai lipsea un nume de acolo.

— Un liceu? Glumeşti. Drept cine mă iei?

— Asta înseamnă progresul. Orice sumă, cât de mică, e utilă, a spus Ze. E pentru binele tuturor. Fratele tău o să fie unul dintre profesorii de acolo, ți-a spus?

— Ia bancnota asta. O să dau mai mult mai încolo.

— Toată lumea contribuie, a zis Ze, care nu ştia adevărul: erau ultimii lui bani, tot ce-i mai rămăsese din ceea ce oamenii credeau că era o adevărată avere.

Pe urmă i-a arătat rețeta şi a comandat medicamentul. Şi, la fel ca odinioară, analizele de sânge şi de fecale îl dezgoliseră în fața farmacistului: medicamentele erau pentru sifilis şi schizostomiază.

Mai era scris pe rețetă şi ceva pentru calmare, pentru că suferea şi cu nervii – era uneori atât de nervos încât spărsese o chiuvetă pe care o făcuse țăndări ca pe un vas de lut. O altă rugăminte era să păstreze secretul, o promisiune

pe care Ze Farmacistul, un om serios şi care, de altfel, îi era văr, trebuia s-o respecte pentru tot restul vieţii.

— Ze, am spus eu în timp ce mă pregăteam să încui casa şi să plec, o să plătesc eu datoria asta. Doar să mă aştepţi până la sfârşitul lunii. Cum primesc banii de la primărie, o să-ţi plătesc.

— Bine, a zis farmacistul. N-o să-i spun nimic tatălui tău.

Am coborât la cârciumă.

Acolo, toţi îşi aminteau de noaptea poponarului.

8

Noaptea poponarului:

Făcuseră o înţelegere. Aveau să-i tragă o mamă de bătaie poponarului care, după ce că era poponar, îi mai făcea şi ochi dulci unei surori a lui Pedro Infante. Ideea îi venise lui Pedro. Nelo trebuia să facă ce era mai greu, adică să-l atragă pe poponar în curtea bisericii, când toată lumea avea să fie adormită.

— E ca şi cum ţi-ai trage-o cu o iapă, i-a zis Pedro, care se născuse şi crescuse pe stradă şi era mai şmecher decât Nelo, un copil de la ţară.

— Şi dacă află mama?

— Nu te speria, n-o să zică nimeni nimic, a zis Pedro, fluturând banii furaţi din tejgheaua cârciumii, care pe atunci era a lui taică-său.

Atunci au bătut în cuie planul. Cei doi erau deja dezbrăcaţi când au venit ceilalţi. Poponarul şi-a luat tălpăşiţa, gol cum era, cu hainele în mână. Au alergat după el şi l-au prins. Pedro Infante l-a lăsat chior pe băiat, lovindu-l peste faţă cu catarama centurii. A doua zi a mai furat nişte bani pe care i-a dat pederastului ca să nu-l mai vadă în ochi. Băiatul a dispărut, nu se ştie unde. Dar, când taică-său şi-a dat seama că lipseau banii, Pedro a dat toată

vina pe Nelo. Tata i-a dat banii înapoi ca să spele onoarea familiei.

Nelo a luat de două ori bătaie: o dată de la tata, apoi de la mama.

Şi s-a supărat pe Pedro Infante.

9

Vestea s-a împrăştiat ca fulgerul, oamenii din Junco n-au limbile împiedicate: proprietarul cârciumii era beat. Era a doua veste pe ziua aceea. Până atunci Pedro Infante nu băuse nicio înghiţitură de cachaţa în viaţa lui. Diavolul se bucură când află de un alt suflet care-o să meargă în iad.

Pedro Infante ştia acum: pactele murdare nu se desfac singure, chiar dacă trece timpul, căci Dumnezeu-Tatăl al uitării nu ne iartă păcatele. Crezuse că lucrurile stăteau altfel atunci când Nelo se întorsese acasă. Dar degeaba. Pedro avea să bea până o să crape. Trebuia să spele vechea pată, dar nu vedea iertarea în fundul paharului şi nici în picăturile de cinzano amestecate cu cachaţa. Vedea acolo pete de sânge, petele condamnării lui.

Se înţelege acum de ce lui Pedro nu-i convenise când sergentul intrase întrebând:

— Aici e priveghiul?

Uite-l şi pe ăsta iarăşi: un om care ar putea fi la fel ca alţii dacă n-ar fi fost autoritatea dată de arma pe care o avea.

Unii cred (deşi nu spun asta) că sergentul nu-şi lasă deoparte revolverul nici măcar când doarme.

— Ce s-o fi chinuit amărâtul ăsta până să...

Cuvinte de compasiune? Da, da, fraţilor. Oamenii nu sunt întotdeauna aşa răi, nici măcar sergentul, care e ateu.

Mai bine să n-ai încredere în el – îndoiala se citeşte pe faţa bătrânului fermier, îi e greu să creadă. Se vede pe

fruntea lui ce gândeşte: „Nu-mi place de şeful ăsta de post. Nu l-am văzut niciodată la slujbă”.

— Un lucru nu pot să înțeleg. De ce s-or fi spânzurând atâția prin părțile astea?

— Îmi pare rău să vă spun asta, întrebați-l pe Dumnezeu, nu pe mine, zice bătrânul.

Pedro Infante îşi face cruce. Se gândea: „De ce mi-ai făcut asta, nenorocitule?”.

În acest moment, îi scapă paharul din mână, se rostogoleşte pe podea, dar nu se sparge. E semn rău. Pedro se apleacă şi-l ia de pe jos, cu urechea ciulită. Se lasă noaptea. Noaptea atacă strigoii. Bate în tejghea de trei ori cu pumnul strâns. Fără un cuvânt. Deja nu mai ştie ce face.

— Ai văzut o fantomă, omule? glumeşte sergentul, singurul de aici care e încă în stare de aşa ceva.

— Să vină demonii. Toți demonii, spune Pedro, care îşi ascunde teama şi se agață de un alt pahar. Corpul meu e închis.

De data asta, totuşi, proprietarul cârciumii nu şi-a dezvelit dinții de aur care-l disting de orice alt membru al speciei umane.

Dr. Walter Robatto junior îi pusese dinții ăştia în gură. Celebrul dentist-chirurg din Piața J. J. Scabra, Alagoinhas, Bahia. Walter cu W, Robatto cu doi t. Un bărbat cu un asemenea nume e doctor din naştere, spunea Pedro când s-a întors, din spatele zâmbetului său de milionar. Cruz e un nume de rahat, nu dă nimănui niciun viitor. Ăsta e ghinionul nostru. Ne-am născut cu un nume care n-a folosit decât ca pedeapsă pentru Domnul nostru. O să-mi schimb numele de familie.

Chiar şi l-a schimbat. În loc de Pedro Batista da Cruz, şi-a luat numele Pedro Batista Lopes. Infante e porecla lui.

— Cum a fost de fapt povestea cu poponarul? Lumea râde. Există un timp pentru a râde, probabil se gândeşte

bătrânul, ca şi toţi cei mai în vârstă care sunt de faţă. Cârciumarul e şi el de acord:

— Ce poveste, domnule sergent?

— Nu te face că ai uitat, omule. Nu se poate să-ţi fi pierdut memoria de ieri până azi. Pe noi, ăştia, chiar ne-ai făcut să ne prăpădim de râs.

— Pentru numele lui Dumnezeu, domnule sergent. Nu e cazul să ne amintim chiar într-o asemenea zi de lucrurile astea.

— Şi boaşele tale, Pedro? Nu-ţi folosesc decât ca să te pişi?

— Vă rog să terminaţi cu glumele astea, ce porcărie.

Cachaţa fierbea sub pielea palidă a lui Pedro Infante, un om care avea multe ciudăţenii. Niciodată nu stătea la soare fără să-şi acopere mâinile cu manşetele şi gâtul cu gulerul ridicat al cămăşii.

Protecţie totală: la orice oră din zi te puteai întâlni cu el umblând cu o umbrelă de soare, ca să evite să facă arsuri, şi nu se lipsea de ea nici dacă avea de mers doar de acasă până la cârciumă şi înapoi. La fel când umbla pe cal, ducându-se pe pământurile lui taică-său, pe care îl moştenise când bătrânul Jeremiaş dăduse colţul, lăsându-i pe deasupra cârciuma plină cu băuturi plătite cu banii jos, fiindcă răposatul Jeremiaş nu era omul care să cumpere pe datorie. Nimeni de pe aici nu avusese atât noroc ca Pedro Infante. Chiar şi atunci când noţiunea de femeie s-a materializat într-un chip care îi revenea fără încetare în ochii lui solitari, calul lui a nimerit unde trebuia, după leghe întregi de pământuri sălbatice: o păşune fertilă contemplată din veranda lor de nişte fete frumoase care păreau să-şi numere vitele cu privirile întoarse spre drum. Pedro Infante s-a întors călare printre munţi şi văi, cu tot cu iubita lui căreia avea să-i dăruiască cinci copii, dovedind astfel că virilitatea n-are nicio legătură cu culoarea pielii. Şi, dacă

fata era frumoasă, nici tatăl ei nu era omul care să cumpere pe datorie.

Şi poate că o vorbă anume, ca şi amintirea vremurilor în care oamenii aveau valoare dacă aveau vite, l-a făcut pe bătrânul ţăran decrepit să ridice vocea, punând capăt discuţiei între Pedro Infante şi sergent.

— Domnii mei – bătrânul s-a ridicat în picioare, cu pălăria în mâini, pentru că un bărbat care se respectă nu intră în biserică şi nici nu se adresează unui alt bărbat având pălăria pe cap –, vreau să vă spun că astăzi e pentru mine o zi la fel de tristă ca Vinerea Patimilor. Una dintre rudele noastre, un om de pe aici, fiu al unei familii care merită tot respectul nostru, a sfârşit prin a ceda ispitelor diavolului. Trebuie să înţelegeţi că ziua de azi nu e potrivită pentru certuri. Ar fi mai bine să ne rugăm cu toţii pentru sufletul acestei făpturi. Asta vă cer. Lăsaţi gălăgia şi glumele. Dumnezeu o să vă răsplătească pe fiecare.

Bătrânul s-a întors să se aşeze pe taburetul lui şi acum era din nou linişte în cârciumă. S-a întors spre mine.

— La ce oră vine taică-tău?

I-am spus că nu ştiam, dar că în mod sigur n-avea să întârzie, şi răspunsul meu măcar a acoperit un comentariu făcut de sergentul care stătea rezemat de peretele opus, nu departe de mine.

— Sunteţi nişte caraghioşi, a zis el, dar n-am reuşit să înţeleg ce a vrut să spună cu asta.

Pierzându-şi interesul faţă de cei vii şi faţă de cei morţi, sergentul s-a aşezat cu spatele la tejghea, şi-a încrucişat picioarele şi a început să privească piaţa pustie, ca şi cum ar fi vrut să descopere un secret dincolo de Cruzeiro des Montes şi Ladeira Grande, aaceeaşi costişă peste care ducea spre Sao Paolo un drum de ţară şi de unde zărise Junco pentru prima dată cu şase luni mai înainte. Nu ştiam nimic despre el, doar că avea o conştiinţă mută şi dreptul de a se

folosi de forță imprimat pe cămaşa lui de pânză kaki cu mâneci scurte. Venise cu soția şi cei doi copii ai lui într-un camion al partidului proaspăt ajuns la putere, pentru a spăla cu mâinile lui rufele murdare ale membrilor acestui partid. Cel pus de partidul care pierduse alegerile plecase cu coada între picioare înapoi la plantat fasole. Noul şef de post nu şi-a pierdut timpul. Şi-a inaugurat postul într-o zi de piață, cu toată lumea în stradă. Sergentul a prins un hoț amărât, dintre cei care şterpelesc prăjituri de pe tarabe, l-a urcat pe o ladă goală de pastă de goiave şi a deschis larg ferestrele şi uşa închisorii pentru ca toată lumea să-i vadă şi să-i aprecieze metodele de lucru. Avertismentul era clar. Mai limpede ca lumina zilei. După ce a dat avertismentul, avea să înceapă o nouă epocă într-un ținut care până atunci fusese mereu egal cu sine însuşi, zi de zi: oamenii care se adunau în fața ferestrei sergentului ca să vadă serialul de la ora opt – acest miracol pe care numai un om de la oraş putea să ni-l descopere. Seri de dans sâmbătă seara, nu țopăiturile pe muzică de chitară pe care le ştiam noi, ci muzică modernă la un fonograf cu baterii. Uitasem de întrecerile pe cai, vechea noastră distracție de duminică după-amiaza. Acum aveam echipa însuraților care juca întotdeauna contra echipei Holteilor, pe terenul pe care sergentul îl amenajase el însuşi cu o lopată şi un târnăcop. Şi deja programasem echipa selecționată din Junco împotriva echipelor selecționate din Înhambupe, Irarâ, Serrinha şi chiar, de ce nu, împotriva clubului Atletico din Alagoinhas – în timp ce cei mai îndrăzneți dintre noi plănuiau să facă o invitație Clubului Sportiv din Bahia, o scrisoare pe care tot sergentul trebuia s-o scrie.

Erau multe noutăți pentru zilele noastre monotone şi nimeni nu se îndoia că aveam nevoie de un candidat modern pentru următoarele alegeri.

Acesta era ținutul Junco în care se întorsese Nelo după douăzeci de ani. Dar întoarcerea lui modificase şi tulburase subtil cursul unui progres care, după părerea noastră unanimă, era ireversibil. Fără niciun motiv aparent, sergentul nostru începuse să se ofilească, descurajat. Ne-am închipuit că avea vreo boală care nu putea fi mărturisită, ne-am gândit la deochi, am dat vina pe invidia şefului de post care fusese demis – bătrânul ca un ardei iute uscat, pe care-l rodea invidia şi nu voia decât să împiedice mersul ținutului Junco spre dezvoltarea fără opreliști.

— Ei, domnule sergent? O să facem sărbătoarea văcarilor?

— Bineînțeles.

— Când?

— Într-una din zilele astea.

— Ai promis. Să te ții de cuvânt.

Umbra bisericii se întâlneşte cu umbra caselor în mijlocul pieței. Peste puțin timp se lasă noaptea. Şi dacă tata n-o să vină?

Mă uit la sergent, iar el continuă să privească pavajul pieței. O privire scrutătoare, cercetătoare: fără cuvinte, fără tristețe, fără bucurie.

Ştiu că voia să-l omoare pe fratele meu. Ştiu. Din ziua în care nevasta lui l-a întrebat cine era bărbatul care stătea în curtea bisericii. A zis că bărbatul care stătea în curtea bisericii e frumos. Şi apoi... Nu te mai gândi la asta, domnule sergent. N-ai pierdut decât prilejul de a ucide un om care de când venise aici era deja mort, cum o să vedem în continuare.

10

M-au luat de urechi şi de gât şi m-au lovit cu capul de marginea trotuarului. Am urlat. Am strigat pentru ca

strigătele mele să umple strada pustie, să urce de-a lungul pereților caselor, să intre în apartamente, să-i trezească pe bărbați, pe femei şi pe copii, să împrăştie norii grei şi întunecați din oraşul Sao Paolo şi să-i strice somnul lui Dumnezeu: Ajutor! Mă omoară!

La al treilea strigăt, s-a aprins o lumină şi un bărbat a apărut la o fereastră. S-a uitat afară. Ei au continuat să mă dea cu capul de trotuar. Lumina mi-a intrat în ochi dură şi ascuțită, ca o durere. Era un proiector, un far, era o stea. Atunci a apărut mâna tatălui meu, care îmi întindea o pălărie.

— Acoperă-ți capul. Aşa o să te doară mai puțin.

Am încercat să întind mâna, dar când era cât pe ce să apuc pălăria am mai încasat o scatoalcă.

— Tu m-ai pârât, Totonhim. Uite ce-a ieşit. Turnător de căcat ce eşti.

Râdeau.

Am simțit o țeava rece care-mi zgâria urechea.

— Să-l omor?

— Aşteaptă un pic.

— Şi după aia ce facem?

— Îi aruncăm hoitul în Tiete.

Tata a dispărut sub apă. Pălăria plutea dusă de curent.

Apele cu maluri liniştite sunt tulburi.

Tietitanice.

Vânturi reci, bărbați puternici: Sud şi Nord.

Astupă-ți nasul şi noroc bun.

— N-am făcut nimic. Jur pe Dumnezeu.

Capul mi-a explodat şi cioburile se împrăştiau pe trotuar. Continuau să mă lovească.

— Adu banii, nenorocitule.

— Nu sunt hoț. Puteți să mă omorâți, dar nu sunt hoț.

— Atunci arată-ne actele.

— Le-am uitat acasă, v-am spus.

La început fusese doar o iluzie.

Alergam spre autogara când au început să strige: „Prindeți hoțul!”. N-am auzit. Şi, chiar dacă aş fi auzit, nu mi-aş fi închipuit că după mine strigau. Am continuat să alerg şi ei au început din nou să strige: „Prindeți hoțul!” M-am ferit de maşini, am împins nişte oameni, m-am lovit de nişte stâlpi, continuând să alerg. Nu puteam să las să plece autobuzul din piața Clovis fără să văd mai întâi cu ochii mei dacă femeia şi cei doi copii care aşteptau la coadă erau cei care credeam eu că sunt. „Puneți mâna pe hoț!” De data asta, strigătul era aproape şi m-am gândit: Cineva i-a furat ceva unui vânzător şi autobuzul ăsta o să-mi fure soția şi copiii. Am alergat cât de repede am putut, am mai făcut câțiva metri, dar degeaba. Autobuzul a plecat. Iar eu m-am oprit, cu stomacul la gură, cu o durere sfâşietoare în suflet. Atunci s-au năpustit asupra mea.

— Întoarce-te, întoarce-te, implor eu, zbătându-mă. O să mă îndrept, o să fac bani din nou, o să fac afaceri, o să cumpăr haine de aici şi le vând la nord de Paranâ – mă zbăteam eu ca într-o plasă, o plasă făcută din brațele lor. Săptămâna trecută am câştigat o grămadă de bani la Londrina, m-am lăsat de băut, muncesc din greu acum, întoarce-te – o împunsătură în burtă, un frison, o tresărire. Întoarce-te, o să fiu un alt bărbat pentru tine, am să fiu un alt Nelo, iartă-mă, întoarce-te – o îmbrânceală, oamenii îmi întorc buzunarele pe dos, unde ți-e arma? Nu mai pot să îndur, vreau să-mi văd copiii în fiecare zi – mă pipăie, mă împung, farurile mă orbesc, oamenii se adună în jur, toți vor să mă vadă, ce se-ntâmplă, un hoț. Întoarce-te, întoarce-te, pentru numele lui Dumnezeu.

Am început să plâng.

— Haide, mărturiseşte, voiai să-ți răpeşti copiii.

— Haide, mărturiseşte, voiai s-o omori pe nevastă-ta.

Bună ziua, Ze Trompetă, ce onoare. Cărui fapt îi datorez această surpriză?

Era chiar el, bărbatul din Bahia. Prima dată reuşise să-şi găsească de lucru numai datorită mie. Conductor de autobuz: Penha – Sao Miguel Paulista. Pe urmă s-a făcut poliţist. Apoi mi-a furat nevasta şi copiii.

— Unde-i arma pe care-ai cumpărat-o ca să mă omori? Ze mă scotoceşte prin buzunare, mă pipăie, mă înghionteşte. Nu ştiu cum, prin ce miracol, am reuşit să-i trag un genunchi în burtă. Pe urmă m-au luat de urechi şi de gât şi m-au lovit cu capul de marginea trotuarului.

— Mărturiseşte că eşti un hoţ.

— Mărturiseşte că eşti un vagabond.

— Mărturiseşte că eşti un individ marginal.

Am zis nu, nu, nu, nu.

Nu, nu, nu, nu.

Nu.

Marginal: un bulevard mare care merge de-a lungul râului Tiete. Tiete: ape adânci, întunecate. Tietitanice.

În fundal, oraşul São Paulo.

Au continuat să mă snopească în bătaie şi era târziu şi nu era nimeni pe stradă, iar bărbatul care aprinsese o lumină şi se uitase pe fereastră a rămas singurul care privea, şi eu am strigat:

— E o minciună. Sunt numai minciuni.

— Mărturiseşte, încornoratule.

Tata a apărut din nou, dar de data asta era doar mâna lui, fără pălărie. Mâna tatei a venit zburând şi eu mi-am zis: o să mă strângă de gât. Am închis ochii.

Nu, nu, nu, nu.

Departe urlă sirenele, vine ambulanţa. Sirenele se apropie, sunt tot mai aproape – salvarea mea. Dar ambulanţele trec fără să se oprească. Unul dintre poliţişti le-a dat ordin să treacă mai departe.

— Mărturiseşte, încornoratule.

Orchestra cântă un bolero. Dansez. Ze Trompetă e în faţa scenei, slăbănog, contorsionându-se, cu haina descheiată şi cu cămaşa năduşită. Un bal în Itaquera, la marginea oraşului Sao Paulo. Sâmbătă seara. Oamenii se învârtesc. Sala se învârteşte. Mi se învârteşte capul.

— Eşti de pe aici? şopteşte ea suavă, uşoară, luminoasă ca muzica.

— Nu, sunt din Sao Miguel Paulista.

Tăcere, în aşteptare. Cercuri de nori albi, calc pe nori, calc pe cineva pe picior. Stânjeneală, ruşine.

— Îmi pare rău.

Nu, nu contează, ea a greşit pasul, de cât timp nu mai dansase, înţelegi? Şi eu la fel. Ba nu, dumneata dansezi foarte bine. Şi iată că dintr-odată nu mă mai ţin picioarele, sunt pierdut.

— Tipul ăsta cântă foarte bine, zice ea.

— E vărul meu, răspund eu.

Ze, conductorul de autobuz, cânta la trompetă sâmbătă seara la balurile din împrejurimi, pe urmă s-a făcut poliţai şi a uitat de trompetă, iar în pauză a venit la masa noastră, fata era deja la masa mea şi zis: Am plăcerea să ţi-l prezint pe cel mai mare artist din Junco, ea a râs şi a întrebat: Unde naiba e Junco, asta înseamnă că toţi sunteţi din Bahia, nu semănaţi a bahieni, n-aveţi faţa galbenă şi plină de coşuri ca a altora, aveţi părul frumos, mi se învârteşte capul, lumea se învârteşte, o strâng la piept, parfum de femeie, trup de femeie, îi strâng la piept trupul pentru totdeauna, pentru totdeauna.

Ei se pişă pe faţa mea, iar eu fac o baie în râul de acasă, apele râului de lângă casa noastră se varsă în râul Înhambupe care se varsă în fluviul Tiete, apuc un trunchi de mulungu ca să nu mă înec, dau din picioare în apă, încet, fără grabă, fără teama că aş putea să mă înec,

trunchiul alunecă şi îmi scapă, mă duc la fund, mi se înfundă capul în nămol, ajung din nou la suprafață, mă înec: Ajutor.

— Haide, încornoratule, mărturiseşte.

Perechea de coarne creşte pe fruntea mea, se transformă într-o creangă groasă pe care înfloresc flori roşii, frumoase, strălucitoare în lumina dimineții. Acum creanga atârnă din ce în ce mai greu, nu reuşesc să mă țin pe picioare. Cad.

— Tăiați imediat porcăria asta.

— Nu ne grăbim, zic ei.

Pisatul şiroieşte, cald şi rău-mirositor, ploaia pe care Dumnezeu ne-a trimis-o la timp, vedeți ce bine am făcut că am semănat de Sfântul Iosif? L-am ajutat pe tata să semene porumbul şi fasolea, eu, mama, fetele şi zilierii, şi mă trezeam în fiecare zi mai devreme ca să văd dacă semințele încolțiseră, era frumos să vezi mlădițele născându-se şi încă şi mai frumos e să le vezi crescând, frunzele desfăcându-se, umede de rouă, în zori.

— Unde ai ascuns banii, hoțule?

Nu, nu, nu, nu.

Pişat: bere. Vis: uşurare.

Se uşurează deasupra mea, mă răcoresc. Nu pot să mă bată şi să se pişe pe mine în acelaşi timp.

Tată, sper să fie mai bine, mă gândesc la asta mereu, sper să fie mai bine.

Păşunile noastre erau verzi altădată, ştiu asta. Iar acum nu mai avem păşuni.

Tată, trebuie să vă trimit bani ca să răscumperi pământul nostru şi casa pe care le-ai vândut, sper să fie mai bine.

Îmi pun speranțele în jocul la loterie în fiecare săptămână. Joc, pierd, joc, pierd, nu câştig niciodată.

Muncesc din greu, încerc să mă pun pe picioare, chiar m-am lăsat de furat, ce spun eu aici, m-am lăsat de băut.

Pişat: apă. Vis: calm.

Câți sunt? Nu ştiu. Nu-i văd. O duzină, poate. Cel mai rău e nenorocitul de Ze, pe care pe vremuri îl porecleau Ze Trompetă. Acum se pişă pe mine doi câte doi. Pe fața mea. Chiar şi domnul Ze, vărul meu. Bahian ca şi mine.

Eu am plantat smochinul de lângă poartă, acum trebuie să fi crescut mare copacul ăsta.

Am plantat cinci nuci de caju şi au crescut cinci arbori caju în câmpul de manioc.

Într-o zi am să trimit bani pentru ca dumneata să răscum-peri pământul nostru.

Dacă aş avea bani, aş fi făcut orice pentru voi, am vrut atât de mult asta, crede-mă, am vrut.

Pişat: leac. Mai ales pisatul vacii.

Nu pot să deschid ochii, dar simt că sunt încă viu.

— Ridică-te, încornoratule.

Mamă, când fata le-a spus părinților ei că avea să se mărite cu mine, s-au revoltat.

Bahienii sunt toți nişte negri.

Bahienii sunt toți nişte sărăntoci.

Bahienii sunt toți nişte poponari.

Bahienii până la urmă îşi lasă toți nevestele şi copiii ca să se întoarcă în Bahia.

Dar tot ne-am căsătorit. Am făcut doi copii (într-o zi o să-ți trimit o fotografie cu nepoții dumitale).

Şi pe urmă a fugit cu Ze Trompetă şi mi-a luat copiii.

Ze mă omoară. Ăştia mă omoară. Sunt cel puțin o duzină în uniformă şi înarmați. Aici, în mijlocul străzii. În marea capitală.

Bani, bani, bani.

Grăbeşte-te să creşti mare, copile, ca să mergi în São Paolo.

Aici am trăit şi am murit puțin în fiecare zi.

În mijlocul fumului, în mijlocul banilor.

Nu ştiu dacă rămân sau dacă mă întorc.

Nu ştiu dacă sunt în São Paulo sau în Junco.

— Ridică-te, încornoratule.

Îmi poruncesc să dansez xaxado. Nu pot, nu mai pot, nu mai pot să îndur. S-au apucat să mă lovească din nou.

Omul de la fereastră probabil că nu mai e acolo. A stins lumina, a dispărut, s-a dus la culcare.

São Paulo e un oraş pustiu.

Încă o lovitură şi am uitat totul.

11

Tata îşi scoate pălăria, se închină şi pe urmă descoperă capul celui mort. Spune:

— Ce semeni, aia culegi. O pălărie de frunze de palmier.

Pe urmă mă întreabă unde sunt scândurile şi uneltele.

Începe să facă sicriul.

PĂMÂNTUL ACESTA M**Ă** RESPINGE

Bătrânul a trântit poarta, fără să se uite în urmă.

Dar n-a putut să-şi stăpânească o tresărire, ultima tresărire: un frison care i-a înmuiat picioarele, ca şi cum nu voiau să plece. Şi-a spus: Binecuvântate sunt femeile. Ele ştiu să plângă.

Trei păşuni, o casă, o plantaţie de manioc, un plug, un car cu boi, un cal, vite şi un câine. O nevastă, doisprezece copii. Prin fiorul care l-a trecut la poartă îşi lua adio de la toate astea. Fusese bărbat, de acum nu mai era nimic. Nu mai avea nimic.

— Blestemate sunt femeile. Nu se gândesc decât la deşertăciunile lumii. Nu fac decât să păcătuiască şi să-i ruineze pe bărbaţi.

Picioarele lui nu voiau să plece, dar a trebuit să plece. Trebuia să ajungă la stradă şi să prindă un camion care mergea la Feira de Santana, o dată pentru totdeauna.

— Totul s-a întâmplat din vina ei, s-a gândit în continuare.

Din pricina ideii ei fixe că vrea să trăiască la oraş şi să-i dea pe copii la şcoală. Ca şi cum şcoala le-ar umple burţile.

Dacă s-ar uita în urmă, ar vedea copacul cel mare de lângă poartă umbrind veranda – copacul pe care l-a plantat el, cu soţia lui şi cu fiul lor cel mai mare.

Fiul lor care dispăruse în lume, împotriva voinţei lui, fără să se mai întoarcă vreodată. Era încă un copil, la drept vorbind. Dar chestia aia proastă grăbise lucrurile. Îl pisa tottimpul, pălăvrăgea, le sucise minţile oamenilor din sat, îi adunase laolaltă ca într-un pelerinaj, ca să-i dea sfaturi, să ceară, să ceară, să ceară. Şi aşa sfârşise prin a ceda, ca şi cum trebuia să asiste cu braţele încrucişate la propria lui nenorocire de acum înainte. De atunci fiului său părea că-i e ruşine de el, fiindcă nu-i răspundea la scrisori, adică la mesajele pe care ne-vastă-sa, la cererea lui, le mâzgălea pe scrisorile ei, pentru că el, bătrânul, abia dacă ştia să se iscălească în zilele de alegeri, ceea ce nu era nicio ruşine, toată lumea de aici e aşa: din mo-ment ce ai învăţat să votezi, nu trebuie să ştii mai mult. Scrisul lui era unul diferit şi era mândru că ştia să-l întipărească bine: urme maronii pe pământul arat, pământul frumos şi fraged, generos tot timpul anului, de când Dumnezeu le trimitea ploaie în toate anotimpurile. Cea mai bună peniţă din lume e mânerul unui plug.

Nu, nu voia să meargă la Feira de Santana. Nevastă-sa şi copiii care-i mai rămăseseră n-aveau decât să se descurce singuri. Un bărbat care-i bărbat nu se mulţumeşte cu resturi. O să plece, da, dar în Sao Paulo sau în Parana, cu

pământuri bune, unde sigur o să găsească o fermă de care să aibă grijă ca şi cum ar fi fost chiar el proprietarul.

Şi exact ăsta era mesajul pentru fiul său, atât de des repetat, atât de des rămas fără răspuns. E adevărat că o dată, într-o scrisoare adresată mamei lui, Nelo scrisese: „Spune-i tatii că aici viaţa e foarte grea pentru cineva care a îmbătrânit. N-o să se obişnuiască. São Paulo nu e cum credeţi voi acolo. Pentru numele lui Dumnezeu, scoate-i din cap ideea asta".

Acest răspuns n-a folosit la nimic, iar bătrânul credea că a înţeles de ce fiul lui nu mai pomenise niciodată despre asta, de ce nu-şi mai dăduse niciodată osteneala să răspundă la alte mesaje: „Nu mă vrea acolo, în viaţa lui civilizată. Sunt de la ţară şi sunt de modă veche, nu ca el. Din pricina asta".

Se trezise la ora obişnuită, cu mult timp înainte de răsăritul soarelui. Dar, spre deosebire de alte zile, nu s-a grăbit să se dea jos din pat. A dat deoparte cuvertura murdară, o cârpă jegoasă pe care o s-o moştenească altul – unul care avea o nevastă iute, în stare să spele şi să frece cuvertura de mai multe ori până când o să scoată toată murdăria din ea şi apoi o să se acopere cu ea fără să-i fie silă. O să lase aici şi patul şi salteaua. Purici şi vise. Plăcere şi durere. Puricii aveau să-i transmită sângele în sângele nepoţilor lui (avea să-i lase totul fratelui său), dar puricii nu vorbesc. Nimeni n-avea să ştie cum a fost. Doar Dumnezeu şi el ştiau exact, acelaşi Dumnezeu care-i dăduse doisprezece copii zămisliţi chiar pe salteaua aceea – băieţi şi fete care ieşeau din burta unei femei şi alunecau în ligheanul negresei Tindole, beţiva, îndrăcită, miraculoasa moaşă ale cărei servicii erau plătite în baniţe de boabe de fasole neagră. Douăsprezece cordoane ombilicale îngropate în grădină. De douăsprezece ori lansase în aer o duzină de petarde. Bucuria lui exploda în aer, anunţând reînnoirea.

Tăcut în penumbră, bătrânul nu ascultă ziua care se naşte afară. Încearcă să înțeleagă viața care s-a întâmplat în casa asta. Nu aude nimic. Cheamă:

— Nelo, Noemia, Gesito, Tonho, Adelaide. Treziți-vă, copii.

Haideți să ne rugăm Fecioarei şi tuturor sfinților să ne ajute.

Mâna lui pipăie spațiul de lângă el, altădată ocupat de un alt trup. Nu găseşte decât o cuvertură mototolită şi rău-mirositoare.

Totuşi, nu revine la realitate, nu se trezeşte din vis.

— Kyrie eleison.

— Kyrie eleison.

— Christie eleison.

Gata. Ar fi un sacrilegiu să continue/Litania n-a fost făcută să fie intonată de un singur om. Trebuia să aibă răspunsuri. O voce care să invoce, alta care să răspundă. Cel puțin două voci.

Cu cât erau mai multe voci, cu atât mai puternic răsuna rugăciunea în urechile Domnului Nostru. Îşi cheamă din nou copiii. E la fel de inutil ca şi continuarea rugăciunii. Contrariat, ridică vocea, caută tonul tatălui de altădată:

— Ce se întâmplă în casa mea? Haide, copii, treziți-vă. Se ridică şi umblă prin camerele goale, fără paturi, fără ni-mic. Intră în bucătărie şi aprinde focul. Se gândeşte să-şi facă o cafea. Renunță. Aruncă apă pe jăratic, stinge focul. Din moment ce pleacă, la ce bun să facă o cafea, să aprindă focul? Iese pe verandă. Zorii mijesc la orizont, de culoarea aurului. Va păstra în el pentru totdeauna aceste dimineți, va purta în ochi şi în suflet zorii acestor zile, promisiunile de viață nouă care lasă întotdeauna în urmă o zi trecută. Coboară până la pârâu. Se dezbracă. Trupul lui gol se oglindeşte în apa limpede cu reflexe verzi, la umbra stufărişului înalt, a stufărişului ce tiveşte râul. Se lasă pe vine şi atinge apa ca să vadă dacă nu e prea rece. Vârfurile

degetelor ude fac semnul crucii. Întotdeauna s-a închinat înainte de a intra în apă, e un obicei vechi. Teama de înec. Teamă de şerpi. Chipul oglindit se măreşte acum, când stă ghemuit. E vineri, încă două zile, spune, scărpinân-du-se în barbă. N-o să se radă până duminică. Tatăl lui făcea la fel şi bunicul lui la fel. Te razi doar o dată la opt zile. Degeaba se plângea soţia lui, scuipând o răutate: Omule, obrazul tău nu-i o pârloagă. Rade-ţi barba.

Încă era un caboco voinic, în ciuda părului alb – asta vedea în oglinda apei. Chipul oglindit e rotund ca luna plină. Brun cu părul drept, din rasa albilor. Una dintre fiicele lui a fugit cu un băiat cu părul creţ, afurisita de fiică denaturată. Dumnezeu i-a făcut pe albi pentru albi, pe negri pentru negri. Alb cu negru nu merg împreună. Din fericire, nepoţii lui aveau părul cum trebuie. Cum se zice, semănau în partea mamei, nu a tatălui lor. Atinge fundul pârâului, bule de aer se ridică din nămol şi urcă de-a lungul picioarelor lui la suprafaţă. Fiică-sa făcuse asta doar pentru că ştia că el nu era de acord. Ce nu merge cu binele merge cu răul. A fugit cu negrul care a luat-o pe crupa calului, în ziua aceea în care cocoşul a cântat dimineaţa într-un ceas rău. Nebunia şi lipsa de respect puseseră stăpânire pe toată lumea. Degeaba a slobozit câinii pe urmele lor. Când au găsit-o, ea era deja pierdută pentru totdeauna. După puţin timp rămăsese grea. Nimeni nu ascultă de sfaturi. Dar după aceea ce-i făcut nu se mai desface, nenorocirea nu se mai repară. Se scufundă. Braţele lui au culoarea pământului: e un caboco din nord. Sub apă îşi aminteşte de ziua în care l-a învăţat pe fiul lui cel mai mare să înoate. A luat un trunchi de mulungu şi a zis:

— Ţine-te de ăsta cu amândouă mâinile. Acum împinge.

Mulungu pluteşte întotdeauna, niciodată nu se duce la fund.

Dă din picioare. Aşa, bine.

Fusese prima dată când se arătase gol în fața fiului său.

— Ia uite ce de-a păr ai.

Băiatul îşi privea tatăl cu coada ochiului, cu un aer ruşinat.

— Când o să fii mare, o să-ți crească şi ție.

Seara îşi auzise fiul spunându-le fraților şi surorilor lui:

— Tata are un cârnat mare, cu păr mult de jur-împrejur.

Am văzut eu.

Nevastă-sa se plânsese: bărbatul ei nu făcuse bine.

— Vezi? N-ar fi trebuit să te dezbraci în fața lui.

Îşi ceruse iertare. Nu voise să-şi murdărească hainele în nămolul râului. Ea i-a tras o mamă de bătaie copilului. I-a spus că dacă mai vorbeşte aşa o să-l bată iar. Era o femeie fără milă: îşi bătea copiii până la sânge. Ei doi se certau uneori din cauza asta. El nu era de acord cu asemenea pedepse. Ca tată, avea acest orgoliu. Să moară fără să-şi fi lovit vreodată copiii. Era de ajuns să ridice vocea. Îşi plecau capetele, ruşinați, le părea rău că făcuseră prostii. Şi la ce i-a folosit că le dăduse o asemenea educație? Copiii au crescut mari şi au plecat, agățați de fustele mamei lor, uitând de urmele pe care bățul le lăsase pe pielea lor. Acum bătrânul înoată liniştit. După ce corpul i s-a obişnuit, apa i se pare bună. Nu mai trebuia să plece nicăieri. Voia să-şi petreacă restul zilelor în apa aceea. Poate că ar fi rămas cu adevărat acolo dacă n-ar fi apărut brusc câinele, dacă n-ar fi intrat şi el în apă şi n-ar fi înotat ca un om, de la un mal la altul. Deja nu mai era singur. Ce să facă el cu pacostea asta? Copacul. Da, asta o să facă, o să lase câinele legat de copac. Când o să vină frate-său mai târziu, o să-l dezlege. Doar că, rău la suflet cum era frate-său, ar fi în stare să lase animalul să moară încet de foame şi de sete. Frate-său nu simțea nimic nici față de oameni, darămite față de animale. Nu, nu era bine. Era al doilea câine din viața lui. Pe primul fusese nevoit să-l ucidă fiindcă fusese muşcat de un câine

turbat. Când au auzit împuşcăturile, copiii au început să plângă atât de tare că ţi se rupea inima. Era singura cale. Câinele era turbat şi avea să fie mai rău. Să-l omor şi pe ăsta? Nu mai avea puşca. O vânduse la târg lunea trecută. Avea să locuiască într-un oraş, iar la oraş nu sunt păsări. Adio, prepeliţe. Adio, armă de foc. Cu un băţ nu era în stare. N-avea atâta putere în braţe. Avea un rest de insecticid Tatu în cămară. Asta era soluţia. Se uită la câine şi se gân-deşte: Toţi au o zi în care le sună ceasul. Ziua ta a venit. Îşi dă seama că animalul e agitat, pare să fi descoperit la ce se gândea. Dar poate că era vorba de altceva. Ieşind din apă, câinele s-a liniştit, se tăvălea prin iarbă. Acum latră şi se agită lângă un tufiş de care pare să vrea să se apropie, dar se tot îndepărtează. Bătrânul se hotărăşte să vadă despre ce e vorba. E o viperă ja-racuţu înspăimântată, gata să muşte. Plonjează din nou repede, înoată în sens invers, ca să ajungă pe celălalt mal, a uitat de insecticidul Tatu cu care se omorau furnicile. În loc de asta, ar putea să-i dea câinelui de mâncare în moara de făină, să lase uşa doar închisă, fără încuietoare şi fără zăvor, să treacă pragul şi să plece pe stradă. Asta avea să facă. Doar asta.

Bătrân de la ţară, nu era deloc un dur. Dar nici slab nu era.

Era încă în stare să ia un trunchi de sucupira şi să-l transforme, în câteva ore, într-un dric de car care putea să ţină o viaţă întreagă. Şi când un car cu boi trecea cântând pe drum, ştia că undeva în lume era cineva care-i răspândea renumele de meşter tâmplar.

Da, era un om puternic.

Se trăgea din rasa văcarilor şi nu se temea de serra-goela[1], la fel cum Joao da Cruz, primul văcar, nu se temea nici de pădure, nici de jaguari, pe vremea când Junco nu exista încă. Joao da Cruz, părintele acestui loc. Cel care venise din Simao Dias până aproape de Sergipe, alungat de secetă. Cărându-şi cu el soţia şi o turmă de copii, toţi pe jumătate morţi de foame. Şi doar aici, în Junco de Fora, găsiseră făină şi adăpost – un loc unde să se odihnească după ce merseseră sute de leghe. Pe vre-mea aceea nu era nimic pe aici, în afară de o fazenda care-i aparţinea baronului de Geremoabo, un om cu pielea subţire, din capitală. Joao a început prin a-şi potoli foamea, apoi s-a apucat de omorât jaguarii şi, dacă nu l-a omorât şi pe baron, este pentru că acesta nu s-a mai arătat niciodată pe acolo. Era puternic pentru că era un Cruz. Dar nu putea să privească în faţa lui. Ar fi văzut, impozantă şi solitară, casa socrului său. Mai rău, i-ar fi auzit vocea:

— Cât trăiesc eu n-o să vând nici măcar o palmă de pământ. Se ţinuse de cuvânt.

— Sunt nişte nefericite. Nişte proaste.

Era bătrânul care se gândea, din nou, la soţia lui.

— Mi-a intrat o torţă aprinsă acolo, a zis ea.

Era dezvăluirea unui mister şi sfârşitul unei perioade de disperare. În noaptea aceea, la mai multe luni de la căsătoria lor (el avea douăzeci şi doi de ea, iar ea şaptesprezece), el descoperise în sfârşit secretul împreunării dintre bărbat şi femeie, de ce e nevoie de haine noi, de văl şi de coroniţă – vălul pe care avea senzaţia că îl sfâşie şi îl rupe în asalturile lui sălbatice de animal dezlănţuit şi stângaci.

---

[1] *Serra-goela (port.), literal: taie-gât: arbust spinos din sertao, cu frunze foarte ascuţite şi tari care pot să taie gâtul unui om care trece în goana calului (n. Tr.).*

Era începutul unei înțelegeri – ceva ce ştia că li se întâmplă şi animalelor, şi oamenilor, dar nu ştia cum, pentru simplul fapt că nu trăise asta niciodată până atunci. Acum eşti bărbat – ar fi putut să-şi spună el. Şi, devenind bărbat, ai zămislit un fiu – ar fi putut să adauge, dacă ar fi ştiut dinainte ce avea să ştie după nouă luni.

Ea părea să ştie ce nu ştia el, ca şi cum se născuse cu ştiința asta, sau era aici un alt mister pe care nu-l înțelegea.

— Femeile sunt curve din naştere. Trebuie ținute din scurt.

În ziua aceea descoperise un nou sentiment în viața lui, ceva ce semăna cu ceea ce se cheamă gelozie.

— Toată nenorocirea lumii a început când femeile şi-au scurtat fustele şi mânecile ca să-şi arate trupul. Nenorocirea lumii e păcatul – la asta se gândeşte acum în timp ce merge pe drum încet, fără curaj, fără voință, amintindu-şi de turma lui de fete pierdute în oraşe, departe de el; şi gândindu-se că nu mai poate să privească nici într-o parte, nici în alta.

Într-o parte ar vedea casa părăsită a părinților lui şi l-ar apuca dorul. Sunt deja morți, se odihnesc în cer, în purgatoriu sau în infern.

În partea cealaltă ar da de fața fratelui lui, cel care a luat pământurile tatăiului lor şi pământurile lui.

— Banii pe care i-ai primit au fost doar ca să spună că nu ți-a luat pământul pe gratis, i-a zis nevastă-sa. Omule, eşti cel mai mare prost care-a trăit pe lumea asta.

Era în ziua în care a ajuns la Feira de Santana aducând vestea: oamenii de la bancă îl hărțuiau, aveau să-i ia tot. Între bancă şi frate-său, a ales să-i vândă proprietatea fratelui. Aşa avea să plătească suma datorată băncii şi îi mai rămâneau ceva bani ca să deschidă o prăvălioară la Feira de Santana.

— Şi ce crezi că o să faci cu bruma asta de bani, omule?

Nevastă-sa avea dreptate, avea el să descopere mai târziu, dar nu era momentul să se plângă. Ce fusese făcut era bun făcut. Nu trebuia să se întoarcă decât pentru a da pământurile în primire şi pentru a semna actul de vânzare. În ziua aceea a băut doar o cafea, n-a mâncat nimic. A ieşit să se plimbe singur bălăbănindu-se pe străzile acestui oraş pe care nu-l cunoştea deloc, sub pretextul că se ducea să caute de lucru. Poate că şi aici auzise cineva vorbindu-se de faima lui de tâmplar price-put, poate că avea să se descurce şi aici. Dar totul era foarte diferit. Nu cunoştea pe nimeni, niciunul dintre tovarăşii lui nu era pe străzile astea, în casele astea.

Renunţase repede, în prima bodegă, unde ceruse o duşcă şi intrase în vorbă cu cineva. Nu, de muncă pentru tâmplari nimeni nu ştia unde s-ar putea găsi, toţi de aici munceau în ateliere mecanice şi benzinării. Continuase să bea fără să mănânce nimic, fără să se ridice de pe scaun. Seara, s-a întors acasă, iar nevastă-sa s-a plâns că venise atât de târziu. S-a îndreptat spre ea ca şi cum ar fi vrut s-o omoare, ca şi cum momentul pe care îl aşteptase atât de mult toată viaţa venise, în sfârşit. Dar unul dintre fiii lor s-a aşezat între ei. L-a prins de braţe cu toată forţa – o forţă pe care niciodată nu-şi imaginase că o putea avea un băiat – şi i-a spus:

— Haide, bătrâne. Dacă eşti bărbat, loveşte-o.

A plecat ochii şi şi-a lăsat braţele să cadă, fără a încerca să se împotrivească. N-a îndrăznit să spună sau să facă nimic – chiar dacă ştia că dintr-o singură lovitură l-ar fi doborât la pă-mânt pe băiat.

Povestea cu banca fusese altă încurcătură blestemată. Deşi socrul lui, cu puţin înainte să moară, în momentul când fusese de acord cu rugămintea lui de a garanta cecurile, îl prevenise:

— Băiete, banca te trădează. Banca îl face sclav pe om, ca şi jocurile şi băutura. Băiete, gândeşte-te. Uită-te la tine, împrumuți bani şi plăteşti dobândă ca să plăteşti zilieri. Şi dacă n-o să ai o recoltă bună? O să-ți ia tot, băiete.

Se aşteptase ca socrul lui să termine ce avea de făcut la bancă. Dar omul era dur, nu făcuse nimic pentru copiii lui, de ce-ar fi făcut asta pentru un ginere?

Fratele lui trecuse pe la el, s-ar fi zis că intuia tot ce avea să se întâmple, de mult visa să-i cumpere pământurile. De fapt, dacă soției lui nu i s-ar fi aprins călcâiele să plece la oraş, iar copiii lui ar fi rămas acasă, n-ar fi avut nevoie de zilieri şi nici n-ar fi trebuit să împrumute vreun ban de la bancă.

— E vina ei, se gândea din nou, amintindu-şi de primul drum la oraş pe care-l făcuseră împreună.

Se duseseră, ca să-şi țină jurământul făcut către Nossa Senora das Candeias, în pelerinajul anual care se făcea într-un camion cu prelată.

El în spate, ea în cabină.

Asta nu-i plăcuse.

Auzise mai înainte tot felul de poveşti despre şoferii de camion. Chestii scandaloase, cu tipi neruşinați.

Care preferau de fiecare dată ca femeile să urce în cabină, ca după aceea să încerce să se culce cu ele în timpul călătoriei.

De fiecare dată când schimbau viteza, profitau de ocazie ca să le strecoare mâna între picioare.

Pe urmă pălăvrăgeau şi făceau glume.

Le spuneau poveşti murdare.

Le luau de mână.

Făceau lucruri. Tot felul de lucruri.

Când se întorseseră din călătorie, el nu vorbise decât despre asta o lună întreagă.

Voia să ştie tot ce vorbiseră, voia să ştie dacă ea a râs cu şoferul.

Prima dată ea zisese că băiatul era un om bun.

A doua oară spusese că era foarte amuzant.

A treia oară zisese că, din moment ce conducea tot timpul, zile la rând, şoferul avea şi el nevoie să vorbească, aşa, ca să-i treacă timpul.

Miercuri a afirmat că soţul ei era o brută şi un ignorant.

În a cincea zi, el a făcut-o cătea.

Şi de atunci înainte şi-au petrecut restul vieţii certându-se.

Într-o zi ea i-a spus că o să plece, că avea să lase tot. Avea să se întoarcă acasă la părinţii ei.

Atunci băiatul cel mai mare s-a agăţat de picioarele ei şi i-a zis:

— Nu face asta, mamă.

— Ba da, aşa o să fac – a zis ea şi l-a mângâiat pe creştet, plângeau amândoi. Vino cu mine. Nu mai pot să-l suport.

— Când ne ducem acolo, ne fac rău toţi oamenii ăia. Rămâi, pentru numele lui Dumnezeu, i-a spus copilul.

— Tata vă iubeşte, a zis ea. N-o să vă facă rău.

— Dar mai sunt şi alţii. O mulţime de oameni. N-o să fie bine. Nu e totuna.

Băiatul avea opt ani. Dintr-odată, s-a oprit din plâns:

— Ştiu că n-o să mai fie totuna. O să fie mai rău.

— Dacă rămân, numai din cauza ta fac asta.

A încetat şi ea cu plânsul, şi-a privit fiul întrebându-se: Cum dracu' un mucos ca ăsta, care de-abia a ieşit din scutece, ştie asemenea lucruri?

— Numai din cauza ta rămân, a repetat ea.

— Şi din cauza celorlalţi, mamă. Suntem cinci.

— Da, şi din cauza celorlalţi.

— Şi din cauza tatei.

— Da, şi din cauza tatei.

Atunci el, bătrânul, a venit în verandă. A zis:

— Din partea mea, poţi să pleci.

Ea a început din nou să plângă.

— Nu, tată. Mama rămâne din cauza noastră, a tuturor, a zis băiatul.

Băiatul ăsta are treabă cu Necuratul, se gândea el uneori. Seamănă cu maică-sa. Sigur ştie de pe acum că nu s-a născut din gura unei femei, cum am încercat să-l fac să creadă.

Dar deocamdată, în acel moment, nu se gândea la nimic.

— Mă duc în lanul de manioc, i-a anunţat, ca şi cum nu mai voia să se certe, ca şi cum ar fi fost un om împăciuitor, ceea ce şi era, ceea ce voia întotdeauna să fie.

— Ce vrei să faci acolo, tată?

— Mă duc să caut nişte tulpini de manioc.

— De ce, tată?

— O să vezi imediat.

Se spune că, în ceasul morţii, omul îşi vede limpede în faţa ochilor toată viaţa pe care a dus-o, încă de la naştere.

La asta se gândea bătrânul.

Pentru că îşi amintea totul ca şi cum s-ar fi întâmplat azi.

Lucrurile păreau să fi căpătat o altă semnificaţie când a pornit spre plantaţia de manioc, ca să-şi caute tulpinile. Inima lui dură şi necioplită se îmblânzise puţin – voia să se apropie de soţia lui şi să-i ceară iertare, să o roage să rămână, aveau deja cinci copii şi vor mai avea alţii, ca şi strămoşii lor, ca şi bunicii şi părinţii lor.

Dumnezeu o să-i ajute să crească sănătoşi şi puternici. Dumnezeu o să le dea braţe numeroase pentru a cultiva pământul.

Şi acest copil îi inspirase toate aceste gânduri.

Cu câteva zile mai înainte, băiatul strânsese câteva tulpini uscate şi, cu câteva bucăţi de lemn şi sârmă, încercase să facă o colivie mică, o chestie care semăna cu o

capcană. Fericit şi mândru, îi arătase invenția tatălui său. „Dar canarii nu se lasă prinşi în ea. Nici măcar nu se apropie”, a zis copilul, arătân-du-i cu degetul grinda verandei unde, cu gura deschisă inutil, aştepta capcana plină de boabe de porumb pe care vântul le împrăştia în aer.

— Ce milă mi-a fost de el – spune bătrânul şi simte din nou mirosul coliviei şi al capcanei noi-nouțe pe care le făcuse, jubilând de bucurie.

A împrumutat un canar cu care a prins un altul, un canar galben, cântător, frumos. Băiatul îşi petrecea toată ziua stând culcat în hamac, legănându-se şi uitându-se la canar. Fusese o perioadă fericită. Nu se mai certaseră. Nu mai exista nicio conversație în casă în afară de cea a canarului din colivie cu frații lui care cântau, liberi, cocoțați în vârful acoperişului casei.

Cât a trecut de atunci? Bătrânul scotoceşte prin minte, dar nu reuşeşte să-şi amintească datele. Îşi aduce aminte de ceva vag, nişte lucruri din vremea aceea, de pildă pălăvrăgelile din fața cuptorului morii de făină, iluminate de jarul incandescent: anul războiului civil din lumea întreagă, războaie peste tot, dar în țări îndepărtate, de pildă în Japonia înceţoşată în care soarele apunea după ce se ascunsese în spatele muntelui îndepărtat, dar vizibil de pe veranda lui, la ora când se spunea Ave-Maria. Acolo, în Japonia aceea, lumea era pe cale să se sfârşească – Japonia aceea ciudată în care era ziuă când aici era noapte. Cumătrul său Artur, proprietarul camionului, îi explicase toate astea.

— Măcar de-ar rămâne acolo războiul civil, să nu vină aici, a zis el, mai punând nişte lemne în gura cuptorului – anul ăsta nimeni n-o să ducă lipsă de faină. Înăuntru, femeile şi copiii curățau manioc, un zilier mânuia ruloul, era un lucrător cu mâini uşoare, aveau să aibă multă făină fină, cea mai bună care există.

— Să sperăm că aşa o să fie, compadre.

Dar se spune că vine sfârşitul lumii întregi. Se pare că războiul va veni şi în Brazilia şi va fi cel mai rău dintre toate. Să ne ferească Dumnezeu de un război civil. E cel mai rău dintre războaie.

Numără pe degete din zece în zece, fiecare deget făcea zece, şi reuşeşte să-şi socotească vârsta în mod corect. Are şaizeci de ani. Dacă există pe lumea asta ceva ce n-are să uite niciodată, e ziua naşterii sale: prima zi a anului 1912. Anii pe care i-a trăit nu sunt nici mulți, nici puțini. Tatăl lui reuşise să ajungă la nouăzeci şi ceva, socru-său depăşise suta şi, decrepit cum era, încă umbla prin munți şi văi călare pe un măgar, controlându-i pe lucrătorii de pe plantații – şi făcea asta doar pentru că un medic din Alagoinhas îi interzisese să meargă pe cal. Măgarul era mai mic decât un cal, distanța până la pământ ar fi fost mai scurtă, dacă ar fi căzut. Nu căzuse niciodată. Murise în patul lui.

— Ce fel de lume e asta în care fiul nu-şi respectă tatăl, nevasta nu-şi respectă bărbatul? Întrebarea asta veche i-a rămas pentru totdeauna înțepenită în mărul lui Adam. Oare o să moară fără să aibă un răspuns? Cuvintele care nu se nasc din gâtlej nu ies din găoace, cum se întâmplă cu puii de pasăre morți în ou. Niciun om de pe pământ n-ar putea să-i explice:

de ce simțea în gură un gust ca de apă stătută de fiecare dată când se gândea la asta. Doisprezece copii aduşi pe lume – de ce? Le voia tuturor tot binele din lume, se topea de dorul fiecăruia în parte, fără încetare. Şi cum fusese răsplătit? Fusese abandonat. Rămăsese singur.

Nu, nu va privi înapoi. Ar vedea păşunile părăsite, florile uscate ale cactusului inutil, plantația de sisal a ruinei sale. De acum înainte, totul putea să se transforme în flacăra unei ultime pârjoliri înainte de plecare, ar fi fost chiar în

stare să dea foc la tot înainte să plece, să ardă tot cum arseseră banii lui în plantația asta, de pe urma căreia nu se alesese nici măcar cu o frânghie ca să se spânzure. Trebuie să-şi fi pierdut mințile, sau poate că îl ispitea diavolul? Socru-său, care era un bărbat cu scaun la cap, zicea tot timpul că mai bine să pui răul înainte. Compadre, povestea asta cu cultura de sisal e ceva nou. Ai grijă, prietene. Poate să fie o chestie care o să ruineze multă lume – încă auzea vocea înțeleaptă, sfatul pe care nu-l urmase. Pentru că omul e un animal care gândeşte şi care, prin urmare, poate să facă orice numai după voința lui.

Fapt este că o dată încercase o cultură de tutun care mersese bine. A fost un an bogat. Îi rămăseseră destui bani ca să tencuiască şi să văruiască fațada casei, care ani de zile strălucise, atrăgând privirile oamenilor care treceau pe drum. Îşi scoteau pălăria în fața omului înstărit care locuia în casă. Făcuse chiar şi o balustradă la verandă şi vopsise uşile şi ferestrele în albastru. Scosese pavajul de piatră vechi al curții şi-l înlocuise cu cărămizi noi, cum aveau în curțile lor proprietarii de plantații bogați. Cumpărase haine noi pentru el, pentru nevastă-sa şi pentru copii, câte două rânduri de fiecare. În anul acela i se spusese că tutunul e o noutate, că avea să-şi lase şi cămaşa de pe el şi părul din cap pe plantație, fiindcă tutunul cere multă muncă, dar în final nu aducea nimic. Pălăvrăgeli inutile. Îşi pusese nevasta şi copiii la muncă, cheltuise puțin şi îşi umpluse punga. Banii curgeau în valuri, nu se mai terminau. A crezut că şi cu plantația de sisal o să aibă acelaşi noroc, chiar dacă era singur şi fusese nevoit să angajeze o armată de zilieri. Nu se gândea decât la momentul în care avea să-i umple camionul prietenului său Artur cu frunzele verzi ale culturii lui, să le ducă la maşinăriile statului, nu departe de Nova Soure. Şi când maşinăriile i-ar fi dat în schimbul frunzelor leghe întregi de frânghie, aflate deja în alte camioane în drum spre

capitală, era hotărât să-i dea o lecție nevesti-sii: pământul aduce hrana care ne umple burțile. Nu oraşul. Şi totul s-ar fi petrecut cum îşi făcuse planul, dacă n-ar fi cheltuit banii împrumutați de la bancă înainte să se recolteze sisalul. Stăteau acolo cactuşii ăştia imenşi care semănau cu nişte frunze de ananas umflate, aşteptând ca noul lor proprietar să aibă mâna de lucru necesară pentru a-i recolta. Era o chestie de bani, ştia bine. Dar socrul lui a murit şi el n-a mai găsit pe nimeni care să-i avalizeze cambiile de la bancă. Era o ruşine, o insultă. Oamenii de la bancă au venit din nou, acum erau într-un Volkswagen, nu într-un jeep, ca înainte. Şi au venit cu veşti triste: sosise timpul să plătească datoria.

— Aşteptați-mă puțin, domnilor. Sunt strâmtorat acum.

Nu voiseră să ştie de nimic, nu ținuseră cont că era un om cumsecade. Un om care n-ar lăsa niciodată neplătită vreo datorie.

— Aveți puțină răbdare.

— Banca nu aşteaptă. Scadența, a venit scadența.

Toate astea se petreceau sub arborele de tamarin din mijlocul pieței.

Oamenii din sat au văzut şi au auzit. Cei de la bancă au zis că ar putea să actualizeze cambiile dacă avea un nou garant. Cine? Toți prietenii lui erau în faliment sau încolțiți de bancă, toți aveau datorii. A plecat capul, cu fruntea încrețită, cu o dorință imensă să se deschidă pământul sub picioarele lui ca să-l înghită în infinitul lumii. S-a gândit la fratele lui, singura rudă înstărită pe care o mai avea. Dar fratele era acolo, văzând şi auzind tot, dacă ar fi vrut să-l ajute, s-ar fi oferit deja să facă asta. În mijlocul gălăgiei, un strigăt a anunțat ceea ce nimeni nu aştepta, înflăcărând mulțimea, întețind scandalul:

— Or să-l aresteze pe Meşter. Veniți să vedeți. Meşterul e arestat.

Nu, nu putea să se uite nici la dreapta, nici la stânga. Ar fi văzut chipul infamiei, infamia pe care n-avea s-o uite niciodată.

— Compadre, vezi şi tu. Oamenii ăştia nu vor să aştepte. Ce să fac?

— Soluția e să-ți vinzi ferma, a zis frate-său.

— Să o vând aşa, fără să mă gândesc?

— Da, aşa.

— Dar cui? Pentru chestiile astea trebuie timp.

— O cumpăr eu, a zis frate-său.

— Şi dacă nu vreau s-o vând?

— Ți-o ia banca şi o vinde altuia, a zis frate-său, uitându-se la oamenii de la bancă de parcă ar fi fost de partea lor.

— Atunci e vândută. Totul e al tău. Lunea viitoare facem socotelile – de data asta, bătrânul li se adresase oamenilor de la bancă. S-a rezolvat.

Sânge din sângele lui, carne din carnea lui. Rodul aceluiaşi pântec. Pântec de femeie. Binecuvântat fie rodul ei. Un frate îi lua ce era al lui şi pe deasupra îl bătea pe spate, ca şi cum i-ar fi făcut un serviciu. În ziua aceea s-au întors împreună acasă, discutând. De fapt, frate-său era cel care vorbea. El mergea în tăcere. Avea trei cuvinte în gâtlej, doar trei cuvinte: orgoliu, lăcomie, nerecunoştința. Trei rele adunate în acelaşi om, care mergea alături de el.

— Haide, vorbeşte. Cât vrei pentru fermă?

Bătrânul nu auzea vocea celuilalt, se gândea la lucruri îndepărtate, poate la o ordine în care universul ar fi fost supus şi nimeni n-ar fi putut să-l destrame. Dumnezeu a făcut pământul, apa şi sarea, soarele şi luna, animalele şi oamenii – şi oamenii erau toți frați, şi frații de sânge erau şi mai frați, pentru că veniseră din chinul aceleiaşi femei.

— Haide, spune-mi, cât vrei?

Vântul şi ploaia au acelaşi stăpân ca şi oamenii, Domnul Suveran al Păcii, al Dreptății şi al înțelegerii. El n-a înşelat pe nimeni.

— Haide, spune. Cât vrei pentru fermă?

Atunci a vorbit bătrânul, ca şi cum s-ar fi întors dintr-oda-tă în lumea asta reală şi trădătoare.

— Nimic, a zis el.

— Ce nimic?

— Nimic-nimicuț. Nimic.

— Glumeşti, compadre7. A întrebat fratele.

— Nimic, ți-am mai spus şi o să-ți mai repet de câte ori vrei. Nimic-nimic.

A doua zi era destul de calm ca să poată să asculte propunerea fratelui său, să o accepte şi să înghită un aranjament a cărui dobândă o plătea de pe acum – prin căință.

Multe păşuni, puține animale sătule.

Timpul a dovedit că Antonio Conselheiro, îngerul distrugerii şi al morții, ştia ce spunea. Era sfârşitul? Era adevărat ce vedea acolo, în fața ochilor lui? Case închise, pământuri părăsite. Acum, adevăratul stăpân peste toate era pirul, care creştea din abundență în mijlocul rândurilor de cactuşi cu frunze verzi şi fructe uscate, în lipsa brațelor care să mânuiască secera. Unde găseai aceste brațe? în autobuze, în camioane. Coborând. Spre sudul Alagoinhas, spre sudul oraşului Feira de Santana, spre sudul Bahiei, spre sudul ținuturilor Itabuna şi Ilheus, spre sudul oraşelor São Paulo-Parana, Marilia, Londrina, spre sudul Braziliei. Norocul era în sud, unde se dusese toată lumea, unde mergea şi el. Odată, în Feira de Santana, se trezise blocat în autogara o zi întreagă. Un du-te-vino fără început şi sfârşit, lumea intra şi ieşea, un furnicar viu. Rămăsese cu gura căscată: dacă aici e începutul sudului, închipuie-ți cum o fi restul.

— Sudul se termină în Paraguay, îi povestise un unchi al soției lui, care într-un sfârşit venise în Junco, în trecere, după ani de zile în care nimeni nu mai ştia dacă trăia sau murise. Ştiu fiindcă am fost acolo. Cunosc tot colțul ăsta al lumii, palmă cu palmă.

Nimeni n-ar fi zis că omul acesta fusese altădată un băiat de fermă. Vorbea savant despre noua lui lume aventuroasă, lăsând să se înțeleagă că în spatele cuvintelor sale era indiscutabila experiență a unui om care călătorise mult. Nu povestea despre ce auzise şi el de la alții, ci despre ce văzuse cu ochii lui. Până şi felul lui de a se îmbrăca era savant: hainele lui de toată ziua, oamenii de aici le purtau doar o dată în viață, în ziua nunții. Şi mai avea şi cicatricea aceea de pe craniu, o dâră netedă, lipsită de păr, în mod sigur rezultatul unei lovituri de ma-cetă, ca pentru a dovedi adevărul faptelor pe care le povestea. Tăietura semăna cu un şanț pe culmea unei coline defrişate, atât de grijuliu ascunsă sub o pălărie elegantă de pânză, putea fi văzută de fiecare dată când îşi scărpina sudoarea printre firele de păr care-i mai rămăseseră. Da, era adevărat. Omul lăsase o fâşie din carnea lui pe drum, avea experiența cuiva care trăise mult, prin multe locuri.

Vă dați seama. Un om din Junco ajunsese tocmai în Paraguay. Ăsta-i progresul, se zicea. Ce prostie. Fiul lui, Nelo, probabil că ajunsese şi mai departe de-acum. Sigur ştia şi alte drumuri, şi mai îndepărtate decât sudul ăsta despre care vorbea celălalt, el, fiul lui, care era mult mai tânăr şi mult mai curajos. Era imposibil ca sudul să se termine în Paraguayul ăla.

— Şi cum sunt locurile prin care ai fost, dom' Caboco?

— Foarte frumoase, a zis omul. Doar țânțarii sunt o pacoste, fiindcă nu lasă pe nimeni să doarmă.

— Şi ce se cultivă în Paraguay?

— De toate. Dar eu nu plantam nimic acolo. Aveam altă treabă, cumpăram nimicuri ca să le vând în São Paulo.

— Dar Nego de Roseno, care ține bazarul, face şi el asta aici.

— Doar că lucrurile de acolo aduc mult mai mulți bani.

Bărbatul care călătorise mult scosese o cutiuță din buzunar, poate că voia să-i arate bătrânului că nimicurile lui nu se puteau compara cu ale unui amărât care avea un bazar. Spusese că chestia aia se numea cinema. Ca să explice. Bătrânului i se păruse că acea cutie semăna cu un ochean.

— Uite, aici e São Paulo.

— Sfântă Fecioară!

Nu văzuse niciodată clădiri atât de înalte, un oraş atât de mare. Prima lui reacție a fost una de teamă. Toate astea puteau să-i cadă în cap. Omul mânuia cutia, schimba imaginile.

— Viaductul Chá, Ibirapuera, Vale de Anhangabau, Banca de Stat, Piața Republicii, Pacaembu.

Nume ciudate, diferite. Oamenii, hrana, vremea – erau şi astea diferite?

— E foarte frig şi se mănâncă mult. De-asta sunt atât de gras.

În ținuturile alea, nu semăna nimic cu sărăcia din Junco, a explicat celălalt pe urmă. Erau oameni care veneau de peste tot şi bani să-i întorci cu lopata. La început, lucrase ca zidar într-o casă şi la ora mesei îl chemau mereu zicându-i: „Masa-i săracă, îmbucăm ceva?" Ştii ce înseamnă asta în limba oamenilor din partea locului? „E prânzul. Hai să mâncăm".

— Şi ăia înțelegeau ce spuneam noi, dom' Caboco?

— Sunt unii care se gândesc puțin, dar până la urmă înțeleg. Când vorbea despre São Paulo, omul îşi umfla fălcile, se făcea şi mai important. Acolo, oricine putea să fie

şi zidar, şi doctor în acelaşi timp, dat fiind că, la sfârşitul zilei, făceai o baie, te îmbrăcai cu haine noi şi nimeni nu ştia nimic despre viaţa nimănui.

— Ai dreptate, dom' Caboco. Toate astea sunt foarte plăcute. Dar să las ţinutul ăsta vechi de aici şi să plec... eu, în niciun caz.

— Dacă aş fi în locul dumitale, aş încerca. Stai aici singur, la capătul lumii. Ar trebui să te duci să stai cu băiatul dumitale.

Nu-mi mai spune nimic de el, şi-a zis în gândul lui, amintindu-şi de răutatea fiului, de lipsa lui de respect. Bani nu-i trimitea decât maică-sii, şi pe deasupra se pare că în ultima vreme nu-i mai trimitea nici ei. Şi mesajele? Habar nu avea de ele, era ca şi cum taică-său nu făcea doi bani. Dar nu putea să nu pună întrebarea, pustiul de bine pe care i-l dorea fiului său se întorcea ca o înţepătură în piept.

— L-ai văzut?

— L-am văzut cu ochii mei, a trecut ceva timp de atunci.

Cel puţin zece ani de când nu mai venise nimeni să-i aducă veşti de la fiul lui. Oare cum o duce acum? Nu avea nici măcar câteva fotografii ca să-l privească şi să-l admire. Niciodată nu avea să uite de ruda aceea a lor care venise să povestească:

— Fiul dumitale e un om bun. Nu a uitat niciodată că e din Bahia. Am dormit o noapte la el, am dormit amândoi în acelaşi pat, unul cu capul la picioarele celuilalt, cum făceam când eram mici.

— Şi ce mai face? întreba el de fiecare dată când se întâlnea cu ruda aceea. Era o poveste care îl umplea de plăcere şi de orgoliu.

— O duce bine, dom' Caboco? Trebuie să fie bogat ca diavolul.

Omul a ezitat. Părea să fie la mijloc un fel de duşmănie, o întâmplare prost povestită şi explicată încă şi mai prost.

— Hai, spune-mi! Tare îmi doresc să ştiu ceva despre el – bătrânul insista mereu pe lângă oricine venea din São Paulo, chiar dacă acela nu ştia nimic despre Nelo, despre fiul lui Nelo, cel îndrăzneț.

Deşi se lupta cu sine însuşi, cum se spune în popor, a sfârşit prin a-şi deşerta tolba.

— Povesteşte-mi totul, dom' Caboco. Gata cu tăcerea, mă perpelesc la foc mic aşteptând să-mi spui tot.

— Nu l-am văzut pe fiul dumitale decât o dată. Cum ți-am mai spus, a trecut ceva timp de atunci.

Veşti proaste? S-a gândit la boală, la moarte, la sărăcie. Lucrurile bune nu le ține nimeni pentru sine, oamenii vorbesc imediat despre aşa ceva. Dar dom' Caboco ăsta n-avea să-l lase aşa, în nesiguranță.

— Da, o dată, la São Miguel Paulista – a început celălalt, calm, lent, măsurându-şi cuvintele. Într-un bar, mai precis. Nelo era la tejghea, în picioare. A fost tare bucuros când m-a văzut. A dat o petrecere. (Ochii bătrânului păreau mai strălucitori decât înainte, ar fi putut să lumineze drumul cu ei. Îşi imagina ce bucurie va fi când ei, tatăl şi fiul, aveau să se revadă. Fie ce-o fi, dar el n-o să moară fără să apuce ziua aceea.) Însă Nelo băuse prea mult, i se încleia limba în gură. Omul numit Caboco a continuat să vorbească lent, fără grabă, ca şi cum subiectul n-ar fi prezentat niciun fel de interes. Nu voia să se arate lipsit de respect față de acest om care era bărbatul nepoatei lui, cunoscut şi considerat de toți ca un om cumsecade. De aceea povestea. Dar ceea ce avea să spună era şi asta o ofensă. De aceea vorbea lent. Băutura e nenorocirea unui bărbat, Meştere, dă-mi voie să spun asta, şi nu-mi place să văd un om beat. Mai ales dacă omul e rudă cu mine.

De acord, bătrânul îi dădea dreptate, dar... cum a fost petrecerea pe care a dat-o Nelo?

— Da, băuse prea mult, cum ţi-am spus, a continuat omul numit Caboco. A făcut o gălăgie ca toţi dracii, un adevărat circ. Unchiule, a urlat la mine. Povesteşte-i domnului de aici cine e familia noastră din Bahia. Domnul căruia Nelo voia să-i spun cine e familia noastră din Bahia era patronul banir lui, un portughez arţăgos, care nu vorbea prea mult. Unchiule, a urlat din nou Nelo, nu vrea să-mi dea cachaţa pe credit. E o insultă, nu-i aşa? Patronului barului se părea că nu-i plac strigătele lui, mi-a fost teamă că se face şi mai mare scandalul. Nu fiindcă mi-ar fi frică de încăierări. Când eram mai tânăr, de câte ori nu m-am băgat în câte-o încăierare, şi nu-mi pare rău. Atunci i-am plătit eu paharul de cachaţa pe care Nelo voia să-l bea pe datorie, pentru că nu sunt eu omul care să lase o rudă la nevoie, mai ales dacă se află departe de casă. Doar atunci l-am întâlnit, Meştere. Nenorocirea omului, pot să mai spun o dată, e băutura.

— Aşa e, dom' Caboco. Dar un strop din când în când bea orice om, şi chiar îi face bine. Că veni vorba, am nişte cachaţa. Nu vrei să încerci?

— Ferească Dumnezeu, a zis bărbatul. Am băut prea mult la viaţa mea. Acum nu mai beau deloc. Am intrat în biserica pocăiţilor.

— Cum, dom' Caboco? Ce veste e asta?

Mai târziu bătrânul avea să-şi spună: Dacă aş fi ştiut asta din prima, nu mi-aş mai fi pierdut timpul cu el. Chestia asta cu pocăiţii nu e legea lui Dumnezeu.

Acest om a fost ispitit de diavol, nu ştiu de ce nu m-am ferit de el imediat. După mintea mea, pocăiţii şi comunişţii sunt totuna.

Toți o apă şi-un pământ. Pocăiți, comunişti şi udenişti[2] – ar spune unchiul Ascendino, ultimul dintre preafericiți, dacă ar mai trăi. Eterna nostalgie a acestui cap cu părul argintiu întotdeauna apărat de vitregiile vremii de o caschetă albă de colonel gradat. A murit aşa cum a trăit: rugându-se. Suflet de pasăre, inimă de copil. Era ca un sfânt, virgin şi imaculat. Avea mâini divine, mâini care făceau unghiuri, nişe, sfeşnice şi cozi împletite din părul copilelor. Acum a ajuns la copilele din cer, în timp ce aici, pe pământ, totul se năruie.

— Dacă s-ar muri de dor, bătrâne Dino, aş fi acolo de pe acum, alături de tine, intonând refrenul rugăciunilor tale în mijlocul tuturor îngerilor din lume. Cerul e verde, unchiule

Ascendino? Acolo plouă mereu?

Amintiri, încercări, speranțe.

— Toți udeniştii sunt nişte neruşinați. Toți udeniştii ajung în măruntaiele iadului – unchiul Ascendino nu intra în casa cuiva care avea un portret al lui Juracy Mahalhâes[3] pe perete, nu accepta nici cafeaua, nici ajutorul cuiva care se ralia la clica acestui nenorocit surâzător şi neruşinat. Comuniştii nu sunt oameni serioşi: toată viața lor şi-o trăiesc râzând. Iar râsul e scârnăvia păcătoşilor. Era de ajuns să-i vezi dinții lui Juracy din fotografie, figura lui de ipocrit, râsul neruşinat. Ar fi fost ruina întregii țări, ar fi fost o amenințare pentru poporul creştin, ajutat de o bandă de

---

[2] *UDN (Uniunea Democratică Națională) – partid politic brazilian existent între 1945 şi 1965; deşi exponent al liberalismului clasic, în 1947 s-a opus revocării mandatelor deputaților comunişti. Principalul său adversar politic era PSD (Partidul Social Democrat) (n. Tr.).*

[3] *Preşedinte al UDN între 1957 şi 1959 (n. Tr.).*

indivizi care se prefăceau a crede în Dumnezeu, dar Dumnezeu ştie de ce parte sunt credincioşii lui, de ce parte sunt păcătoşii. Votați pentru PSD – se ducea el să strige din casă în casă şi defila în fruntea adepților săi, cântând binecuvântări şi Ave-Maria. Cerurile ar fi trebuit să apere pământul împotriva necredincioşilor.

Cerul e plin de flori. Florile din luna Mariei. După moarte, viața e o eternă lună mai. Florile din cer: trandafiri, crini şi iasomie. Toate florile care există pe lume, nemuritoare. Seceta nu ajunge niciodată acolo. Şoarecii de câmp şi şopârlele teju zburdau în calea paşilor lui înceți, se ascundeau în tufişurile de macambira, Bătrânul se ruga. Acum mai auzea şi altceva în afară de zgomotul paşilor lui. Îşi auzea propria voce.

În cer, în cer,

Cu mama mea voi sta.

În cer, în cer,

Cu mama voi cânta.

Nelo, Noemia, Judith, Gesito, Tonho, Adelaide – a început din nou să-şi strige copiii acolo, pe drum, ca şi cum din-tr-odată timpul se întorsese şi nu era nici măcar prânzul (soarele era deja sus pe cer), ci era dimineața devreme şi el se trezea în mijlocul sărbătorii bucuroase a cocoşilor şi a păsărilor care înconjurau casa tăcută şi întunecată. Era întotdeauna primul care se trezea. Şi, când se deştepta, rămânea un moment ascultând respirația copiilor lui adormiți. Adesea întârzia puțin până să-i strige, pentru că îi era milă să-i trezească. Somnul de dimineață e cel mai bun, cel mai plăcut.

— Nelo, Noemia, Judith, Gesito, Tonho, Adelaide, îi striga din nou, pentru că prima dată nu auzise niciun răspuns, copiii se trezeau greu. Haide, sculați-vă. E ceasul rugăciunii de dimineață.

— Kyrie eleison…

Imposibil. Care-i problema cu copiii din ziua de azi?

Câinele a răspuns la chemare. A venit alergând şi mârâind ca nebun, ridicând praful de pe iarba din jurul gardurilor, disperat.

— Du-te acasă!

Bătrânul a aruncat în el cu o piatră care i-a trecut printre urechi, gata să-l nimerească. Câinele a plecat capul, de parcă ar fi înțeles ce voia să-i spună. Dar n-a făcut calentoarsă. Acum înainta încet: era aproape de stăpânul lui, îi adulmeca mirosul. Mârâia şi acum, un fel de tânguire, un plânset uşor de înțeles.

— Întoarce-te la noul tău stăpân, insista bătrânul, cu un băț în mână.

Ridicat pe labele din spate, câinele a făcut sluj, dând din cap şi din labele din față ca şi cum ar fi vrut să-l îmbrățişeze. Parcă e un om, şi-a zis în sinea lui bătrânul. Mai trebuie doar să vorbească.

— Bine, dacă vrei să vii, vino, i-a zis câinelui, aruncând pe jos bățul. Dar o să ai de făcut două drumuri. Dus şi întors. Mi s-a spus că nu trebuie să iau un câine cu mine. Ar fi putut să adauge: Şi uite cum stau lucrurile. Cine vreau eu să mă părăsească nu mă părăseşte. Şi încă: Uite cine se dovedeşte a fi cel mai bun dintre copiii mei.

Aşa a ajuns la stradă şi a intrat în cârciumă: cu mâinile goale şi urmat de un câine obosit, cu spume la gură.

— Am ajuns prea târziu?

— Nu, deloc, meştere. Ai ajuns prea devreme. La tăbăcărie încă mai încarcă pieile – a zis şoferul camionului.

— Atunci să beau un pahar.

Era încă în post. A refuzat invitația la prânz a prietenului său Artur. Nu-i era foame, nu se grăbea deloc, nu avea nimic. S-a plimbat prin piața goală, a bătut la fiecare uşă strigând:

— Plec, oameni buni. Am venit să-mi iau rămas-bun.

Erau puține persoane de la care să-şi ia rămas-bun. Majoritatea acestor case aparțineau unor proprietari de plantații care locuiau foarte departe şi nu veneau să stea acolo decât de sărbători şi când erau pelerinaje. Piața. Liniştită, tăcută, leneşă ca întotdeauna. O biserică şi o troiță. Nimic altceva. Mai ieri se anima la zumzetul camionului, chipuri apăreau la ferestre. Regrete ale celui care pleca, dorul de ducă al celor care rămâneau. Noaptea, după ce se stingea lumina, aveau să apară de pretutindeni vârcolacii, măgărițele preoților[4], fantomele. Oraşele sunt iluminate, pline de viață. În oraşe nu sunt fantome.

— Când mai facem un bal, Meştere?

— S-a terminat cu balurile, a zis el izbucnind în râs, paharul de cachața îl reînsuflețise. Dar poți să aduci un acordeo-nist şi nişte brunete, ca să dansăm până o să plece camionul.

În biserica asta se însurase, aici îşi botezase copiii lui şi copiii altora. Trebuie să fi avut mai mult de o sută de cumetri.

Nimic n-avea să mai fie ca înainte. Locul ăsta nu va mai fi niciodată jungla sălbatică pe care văcarii (fiii şi nepoții lui Joâo da Cruz) au găsit-o şi au despădurit-o. (Nu, meştere. Vitele au descoperit-o. Văcarii căutau apă, acolo jos era un lac. Văcarii s-au luat după sunetul tălăngilor.) De acord. Dar un Cruz a fost primul care a ridicat acolo prima casă, a făcut capela şi crucea cu Cristos. Locul acela n-avea să mai fie numit Lacul Porumbițelor şi nici Pârloaga Pietrei. Nu mai erau nici lac, nici locuri nedefrişate, nici faimoasa piatră.

---

[4] *O credință populară braziliană spune că amantele preoților, preschim-bate în măgărițe, umblă noaptea prin sate ca să-i chinuie pe oameni (n. Tr.).*

Acum nu mai era decât piața. Să priveşti în urmă era o pierdere de timp.

Bătrânul a băut, a vorbit, a cântat, a dansat. Le-a spus toate poveştile pe care le mai istorisise de atâtea ori. Camionul s-a oprit la poarta cârciumii chiar atunci când orologiul bisericii suna ora şase seara. S-a închinat, scoțându-şi pălăria. Apoi a sărit pe platforma camionului.

— Vino cu mine în cabină, Meştere. E mai bine aici, a zis şoferul.

— Mulțumesc. Dar prefer să stau în spate. Aşa văd mai bine locurile.

— În cabină e mai confortabil. Vino.

— Nu. Poate să găseşti o brunetă pe drum. Nu se ştie niciodată.

— Şi câinele, Meştere? Rămâne aici.

Aşa era. Şi câinele? Animalul era din nou acolo, dând din labe şi scâncind.

— Dă-mi-l, băiete. Îl iau cu mine.

Da, o să ia cu el câinele pe care nevastă-sa nu voia să-l aducă în Feira de Santana. S-o ia naiba pe femeie.

Până la urmă, au apărut nişte fețe triste, bătrâne, brațe se ridicau în aer într-un rămas-bun care avea să fie, poate, ultimul.

— Du-te cu Dumnezeu.

Vocile se târau, plecau cu el, lăsând în urmă dâre adânci.

— Plec, oameni buni, Ha, ha, ha!

Şi-a mişcat brațul şi a lovit încărcătura cu palma.

— Înainte, calule măiastru!

A început să cânte:

Adio, Lume Nouă, Adio, dragi iubite. În Feira de Santana Mă duc ca să vând vite.

Voios suna şi claxonul camionului care cobora încetişor. După ce a trecut de strada pieții, a luat-o pe strada care cobora şi apoi pe drumul prăfuit spre Serrinha. Dar vocea

bătrânului era mai tare. Ecoul ei trecea pe deasupra caselor, umplea piața. Apoi a dispărut în pulbere, spre soare, care începea şi el să dispară.

— Ha, ha, ha! striga el pe străduța strâmtă, apărându-se de crengile care veneau să biciuiască laturile camionului.

— Hăis, boule!

PĂMÂNTUL ACESTA MĂ ÎNNEBUNEŞTE

1

— Cine sunt eu?

Pune-i întrebarea asta lui, nu mie. Eu ştiu cine eşti. Nu am nici cea mai mică îndoială. Pot să te recunosc chiar şi în întunericul camerei ăsteia unde ne întâlnim şi ne uităm unul la altul, unde putem să ne înfruntăm contururile siluetelor, abia subliniate de lumina slabă care vine dinspre culoar. Camera asta pe timpuri se numea salonul de vizite, mai ții minte? Oh, îşi amintea. Acum eşti singurul musafir, dar asta nu contează. N-ai venit aici fiindcă aşa ai vrut, ştiu. Toți ne temem ca nu cumva să trăim un moment ca ăsta. Şi, pentru că ți-a fost teamă de aşa ceva până şi în vise, ți-ai petrecut viața numărând boabele negre ale şirului de mătănii vechi. La fiecare boabă, o rugăciune: viață veşnică pentru copiii dumitale. Mântuirea pentru dumneata, în viața de apoi. La fiecare boabă, o frântură din tristețile dumitale. Acum vezi? Totul are un sfârşit. Ne naştem, creştem şi ne sfârşim. Şi ce rămâne? Părerea de rău. Iată cum ne vedem: tăcuți, calmi, acoperiți de milioane de porunci care ne împiedică să spunem cine suntem. — Totul este în pace, grație Domnului nostru.

Asta e tot ce ştim să spunem plecând ochii sau întorcându-i. Am încetat deja să vorbim, nu ne spunem ce simţim, nu ne privim în faţă. Acum sunt eu cel care întreabă: De ce? Ascultă: bărbatul dumitale taie scândurile şi bate cuie în bucătărie. Face un sicriu. Poate o să se îngroape în sicriul ăsta o dată cu mortul, chiar dacă îşi va petrece restul zilelor prefăcându-se că e viu. O să lucreze toată noaptea la el. Nu are nevoie de ajutorul nostru, nici de o lampă. Azi nimeni nu are curajul să stingă lumina. Ne e teamă şi de umbrele noastre care se târăsc ca nişte şerpi sub lumina slabă a becurilor. Sunt prea slabe. Şi de aici se vede cât de săraci suntem. Dar nu te îngrijora prea tare: asta ar putea să-ţi facă rău. Există întotdeauna posibilitatea să uităm şi să sperăm că totul va fi ca înainte. Ascultă-mă încă o dată. Bărbatul dumitale (poate că odată l-ai iubit, poate nu) îşi drege glasul. Are de vorbit cu ferăstrăul sau cu ciocanul. Nouă nu ne spune nimic şi nici nu e nevoie. Nu-mi pune nicio întrebare. Nici asta nu e necesar.

— Morţii nu vorbesc, ar putea să răspundă ea, şi ar avea foarte multă dreptate.

Uite ce descoperisem: eram de aceeaşi înălţime. Ea şi cu mine, acolo, unul lângă altul. Ca doi îndrăgostiţi care se regăsesc după o lungă absenţă şi se îmbrăţişează, se ating, se strâng în braţe lung şi pasionat. Pentru prima dată în viaţa mea, îmi venea să o îmbrăţişez. Dacă n-am făcut asta, e doar pentru că n-am putut. Mă strângea de gât cu toată forţa care mai rămăsese în mâinile ei aspre şi bătătorite – mâini care spălaseră toată viaţa ei farfurii şi cratiţe, măturaseră case şi curţi, tunseseră părul copiilor, croiseră şi cârpiseră zdrenţele pe care le purtau odraslele ei, frecaseră hainele murdare. Iubirea pentru Dumnezeu nu venise la timp ca s-o răsplătească. Poate că acum cre-de că dragostea asta nu va mai veni niciodată.

— Îţi aminteşti de mine? Ştii cine sunt?

Eram gata să-i spun: Eşti fiica mai mare a acestui bărbat care e acolo, atârnat pe perete. Şi mama celui întins pe jos, adormit pentru totdeauna. Voiam să vorbesc, dar nu puteam. Atâta vreme cât ea continua să rămână cu amândouă mâinile încleştate pe gâtul meu, n-aveam să-i pot spune nimic.

Era de parcă mi-ar fi sunat ceasul. Mi se părea că mi-a venit vremea să mor. Şi pe moment nici măcar nu mi-am amintit că aveam doar douăzeci de ani şi că mai puteam să trăiesc mult timp.

Dar tot ce-mi venea în minte era o întrebare. O întrebare simplă:

— De ce mă omori?

Dacă aş fi putut, i-aş fi spus şi asta:

— Nu mă lăsa să mor fără să înţeleg ce mi se întâmplă.

Nu ne iubiserăm niciodată, asta era tot. Şi mă întrebam: De ce?

— De ce mă strângi de gât cu mâinile dumitale?

Era ca şi cum m-ar fi bătut iarăşi, spunându-mi că trebuia să-mi bag minţile în cap, să o iau pe drumul cel drept. Ca şi cum mi-ar fi spus din nou:

— Unii sunt născuţi pentru a face bine. Alţii pentru a face rău. Era ca şi cum eu i-aş fi spus încă o dată:

— N-am cerut nimănui să mă nasc.

N-a fost însă atât de rău. Domnul fie lăudat.

Ea îmi tăia părul, unghiile de la mâini şi de la picioare, mă spăla pe picioare. Îmi aduna păduchii din cap.

Ea mă îmbăia într-un lighean, turnând apă peste mine dintr-o cană mare.

Aceeaşi femeie care astăzi mă strângea de gât până aproape să mă sufoce.

Cunosc acest chip.

I-am mai văzut nebunia şi înainte. Nu e prima dată.

Recunosc aceste mâini.

Ele m-au dat afară când bătrânul a vândut pământul, iar eu am cerut o despăgubire. (Toate astea erau ale noastre, am zis eu. Şi „ale noastre” înseamnă şi „ale mele”. Nu mi-au dat nimic şi atunci eu am zis: „într-o zi am să mă întorc şi am să vă omor pe toți”. Am fost blestemat pentru totdeauna. Nu m-am întors şi n-am ucis pe nimeni. Dar sunt tot blestemat.)

În aceşti ochi revăd cărările, crucile, lumânările, ofrandele de altădată.

Şi mă trezesc la răspântie, cu şapte bețe în mână.

Aşa că o să-i spun pe nume – chiar dacă asta nu-mi place.

Doar un simplu gest. O minune a prozei. Dă-mi drumul, nu mă mai strânge de gât. Lasă-mă să redescopăr cuvintele. Te rog.

(A fost ca şi cum m-ar fi auzit şi m-ar fi înțeles.) Pentru că atunci mâinile i s-au înmuiat şi, cu lentoare, mi-au eliberat gâtul. Mi-am regăsit suflul, mi-am simțit din nou propria respirație. Eram încă viu.

— Dumneata eşti mama mea, i-am spus, sigur că spun un adevăr absolut.

— Nu, a zis ea, şi vocea ei a făcut să se cutremure țiglele de pe casă, grinzile şi căpriorii. Şi, în acelaşi timp, am simțit că mâinile ei mă strângeau din nou de gât. Sunt arhanghelul

Rafael, a adăugat ea, cu ochii dați peste cap, ca pentru a confirma că nu mai era un suflet din lumea asta.

Am dat din cap, arătându-i că sunt de acord.

— Da, eşti arhanghelul Rafael, i-am zis eu, ceea ce a făcut-o să-şi ia mâinile de pe gâtul meu, definitiv.

— Acum ştii. Toată lumea trebuie să ştie.

Cuvintele i-au fost însoțite de un fel de lătrat straniu.

Mă gândeam: Nelo nu va putea să doarmă cum trebuie cu tot zgomotul ăsta.

Era tot întins pe jos, chiar lângă noi.

2

(În seara aceea am avut două sarcini: să priveghez un mort şi să-mi duc mama la spitalul din Alagoinhas, cel mai apropiat de noi. Nu era mare lucru. Doar treizeci de leghe. Cincisprezece la dus, cincisprezece la întors.)

3

Dar, mai întâi, să ascultăm un bătrân nebun, nebun de legat, de balamuc, cum vreți să-i spuneți.

— Pe pământul ăsta viii nu dorm şi morții nu se odihnesc în pace – aşa vorbea Alcino în noaptea liniştită. Încă o dată îşi ridică aripile deasupra noastră, aripi de vultur urubu care se lasă să cadă în picaj deasupra unui hoit. Mai târziu s-a aflat că nimeni nu auzise nici măcar o singură vorbă rostită de gura de corb blestemat. Nimeni. Nici măcar cei care se aflau la doi paşi de el, aşezați pe trotuar, cu spatele la biserică şi cu fața spre lună.

Binefăcătoarea lună plină.

Cocoşii cântă, în ciuda faptului că nu s-au ivit zorii. Ascultați. Beţivii şi câinii se vaită din rărunchi. Noaptea e cea care doare. Sunt tânguiri care vin dinspre locul spre care mergem, spune Nebunul. Iadul e mare, e loc pentru toată lumea. Acolo, sus, în interiorul lunii, Sfântul Gheorghe aude, vede şi ştie tot. Dar nu spune nimic. Aici, oamenii ghicesc semnele ploii în băltoacele luminate.

— Mă numesc Alex. Încâlcit gândesc, încâlcit las, spune Alcino. Ca şi cum ar spune: Numele meu e Singurătate.

Alcino avea dreptate: nimeni nu voia să doarmă. Nici să mănânce sau să iubească sau să urască tristele şi obositele

lor femei de fiecare noapte. Totuşi, vorbea cu timpul, nu cu oamenii precum primarul, şeful de post, farmacistul, rudele şi cunoştinţele, fermierii veniţi de departe, clătinându-se şi descurajaţi.

— Un spânzurat nu intră în biserică.

Pe jumătate om, pe jumătate flacără: aşa e Alcino. Terestru şi palpabil, inuman şi volatil. Cu toate astea, ziua aceea a fost pentru el cea mai măreaţă zi a vieţii lui – surescitarea şi martiriul acestei fiinţe care, în ochii tuturor, nu era decât un nebun, în timp ce el (nebunul) îşi închipuia că el era călăuza aşteptată, vocea corbului blestemat, chemată să-i conducă pe păcătoşi pe calea unei veşnicii lipsite de suferinţă.

— Păcătos, încă un păcătos a plecat în iad – toată ziua strigătele lui stârniseră praful din piaţă, răsunaseră cu ecou pe străduţe, pe sub paturi, printre picioarele cuptoarelor.

— Omule, închide-i gura nebunului ăstuia.

— Cum să fac asta, femeie?

— Nu mai suport să-l aud.

— Atunci astupă-ţi urechile.

Din curtea bisericii, Alcino aleargă spre uşa cârciumii. Se opreşte şi strigă. De la cârciumă, aleargă pe străduţele din josul satului. Clopotul bate şi el aleargă, aleargă, aleargă. Mereu în galop, ca un cal. Şi, tot alergând şi urlând, până la urmă l-a întâlnit pe cel pe care spera să nu-l mai întâlnească niciodată în viaţa lui. Şi-a căutat picioarele ca să fugă, dar picioarele nu l-au ascultat. A strigat după ajutor, dar nimeni nu i-a auzit strigătul. Iar când a căzut pe jos, leşinat, a fost apucat, scuturat, în timp ce o voce încerca să-l facă să-şi vină în fire:

— Nu-ţi fie teamă, omule. Un mort n-a omorât niciodată pe nimeni.

Dacă îţi merge gura prea mult, sfârşeşti cu dinţii scoşi. Alcino regreta tot ce spusese mai înainte. Să mă bată, să mă

pedepsească, să mă chinuiască. S-a gândit chiar: mi-a sunat ceasul. A venit moartea să mă ia.

— Pentru numele lui Dumnezeu, lasă-mă în viață.

— Nu te mai târî pe jos, omule. Nu eşti un şobolan, a zis celălalt cu o voce mustrătoare, ca un părinte.

— Nu vreau să mor, a zis Alcino, şi nu reuşea să se ridice de unul singur în picioare. Se agăța de brațele celuilalt, care nu erau reci, aşa cum îşi închipuia că erau brațele unui mort.

— Aşadar, care-i neînțelegerea, fir-ar să fie?

— Ai venit să mă fac să plătesc neînțelegerea care e între noi, a zis Alcino, gândind-se: Blestematul încă nu a plecat în iad.

— Ascultă, bătrânul meu Alcino – vocea celuilalt devenise înțelegătoare, părintească –, aşa cum ştii, suntem frați, iar între frați nu e nicio neînțelegere. Sau să zicem că or mai fi, e-adevărat. Dar trec repede.

Cu senzația că se trezea, după ce se ridicase în picioare, Alcino a spus:

— N-am ştiut niciodată că suntem frați.

Celălalt i-a pus o mână pe umăr. Nici mâna lui nu era rece.

— Ascultă: tu eşti prietenul meu. Iar prietenii sunt frați.

— Asta-i adevărat, a zis Alcino, descoperindu-şi un nou interes pentru celălalt. Puțin câte puțin, teama îl părăsea.

— Şi, în primul rând, eşti un Cruz.

— Alcino Cruz, la dispoziția dumitale.

— Ei bine, i-a explicat celălalt cu răbdare. Semăna cu un profesor. Eşti un Cruz, şi eu la fel. Asta înseamnă că suntem din aceeaşi familie. Şi dacă suntem din aceeaşi familie e ca şi cum am fi frați.

Grozav se mai pricepe să vorbească, s-a gândit Alcino. Apoi a zis:

— E ceea ce ar fi trebuit, dar nu e.

A gândit: ce cap sec, iar celălalt a spus cu o voce gravă:

— Să nu crezi în mine. Să crezi în Dumnezeu.

— Ce cred eu e că părinții sunt primii noştri duşmani.

Alcino s-a scărpinat în cap, contrariat.

— Vorbesc despre noi doi, prietene.

Alcino a suspinat, ca şi cum i s-ar fi luat o piatră de pe inimă.

— A, bun. Acum mi-ai spus tot.

Dacă ar putea, ar păstra pentru totdeauna acest moment de fericire. Deci avea un frate pe lumea asta? Un prieten-frate. Da, domnule.

— Perfect, un frate, a zis celălalt. Partea proastă e că am nevoie să-mi faci o mică favoare.

O dată ce eşti frate, eşti frate pentru totdeauna. Pe viață şi pe moarte. Chiar dacă ar trebui să se ducă în iad, s-ar duce.

— Poți să-mi spui, frate.

Întâlnirea lor a avut loc în cel mai umil dintre locurile umile. Ziduri şi gunoaie, excremente şi cioburi, iată decorul acestor revelații importante. Orice altă persoană care ar fi venit din Sao Paulo, chiar dacă n-ar fi petrecut decât o zi acolo, ar fi spus: Ce mizerie. Ce rahat. Dar bărbatului nu părea să-i pese. Nu se plângea. Un alt punct în favoarea lui, după părerea lui Alcino.

— Am nevoie de ajutorul tău ca să sar peste zidul ăsta. Am încercat de mai multe ori înainte să vii, dar n-am reuşit.

— Fii atent, frate. Zidul ăla e al sergentului. Tipul e ca un câine rău.

— Ştiu, Alcino. Dar problema e că am lăsat acolo o comoară.

— Nişte bani îngropați? a zis nebunul şi fața i s-a iluminat. Dacă erau nişte bani fermecați acolo, poate că erau pentru el?

— Ceva mai bun de-atât. Mult mai bun, a zis celălalt, lingându-şi buzele ca şi cum tocmai ar fi gustat ceva foarte bun. În viaţa mea am acceptat toate provocările. Nu pot să dau colţul fără să o înfrunt şi pe asta.

— Din cauza unor bani îngropaţi m-a blestemat un suflet să înnebunesc. Şi am înnebunit fiindcă n-am reuşit să dezgrop banii.

Alcino nu fusese prea atent la sfârşitul frazei celuilalt. Credea că în grădina şefului de post chiar se aflau bani.

— Mai aprigă decât lupta pentru bani nu e decât femeia, nu-i aşa, frate? Femeia e un animal murdar.

Femei? Cât despre femele, nu cunoscuse decât iepe. Despre iepe, da, Alcino putea să vorbească. Le ştia toate răutăţile, vicleniile şi viciile. Totuşi, nebunia lui nu fusese provocată de o femelă, nici din cele cu două picioare, nici de una patrupedă. A fost din cauza lăcomiei şi avariţiei lui. Sufletul îi spusese:

— Ad-o pe Teodora, credincioasa. Ea ştie rugăciunea.

Iată ce trebuia să se întâmple: credincioasa avea să se roage, în timp ce Alcino săpa ca să găsească banii care fuseseră îngropaţi într-o cutie de ciment căptuşită cu aur. Banii părintelui iezuit din vremuri vechi, din soiul acela de oameni bogaţi şi rapace care şi astăzi fac umbră pământului prin lume. Alcino nu a adus-o pe credincioasă: voia tot bănetul numai pentru el. A săpat toată noaptea. Când a găsit cutia, s-a repezit la capac, lacom şi nesăbuit. Se pregătea să ridice capacul, nebun de bucurie, când, în acelaşi moment, s-au ivit bandiţii din iad, stricând totul. Dacă ar fi fost acolo credincioasa, cu rugăciunile ei, n-ar fi venit. A doua zi dimineaţa, Alcino s-a întors în acelaşi loc: groapa pe care o săpase dispăruse, ca şi cum nimeni nu s-ar fi atins vreodată de peticul acela de pământ.

— Haide, vino, şi-a zis Alcino: cel care e deja nebun nu mai are teamă de nimic.

Celălalt a pus piciorul pe mâinile lui cu degetele împreunate, scara de care avea nevoie ca să sară peste zid.

Cu o asemenea greutate, niciodată nu se va urca la cer, s-a gândit Alcino cu amărăciune. Într-adevăr: în ciuda tuturor eforturilor, prietenul (un prieten-frate) sfârşea totdeauna prin a cădea şi trebuia să reînceapă escaladarea. Au petrecut o bucată bună de timp cu încercările astea, până au obosit de tot şi au renunţat. Cu o asemenea greutate, o să strice cântarul Sfântului Mihail, s-a gândit el, cu şi mai multă amărăciune.

S-au aşezat la poalele zidului ca să se odihnească. Se gândeau. Unul, la cea mai bună metodă de a intra în grădina sergentului. Altul, la afurisita de comoară care se găsea acolo.

— Dacă am bea ceva, ar merge mai uşor.

— Chiar aşa, a zis nebunul, înveselit de ideea asta. Dar unde?

— La tractir.

— Ce naiba e asta? Vreo cârciumă nouă?

— Haide, Alcino. N-ai fost în viaţa ta într-un bordel?

— Ce-ţi închipui, frate? Aici nu suntem în Săo Paulo.

— E-adevărat, aici nu există tractir. (Celălalt se gândeşte.) Şi dacă am deschide unul? La urma urmei, locul ăsta se civilizează. Deja e un bordel.

— Omule! (Alcino a tresărit). O să fie straşnic! (S-a aşezat la loc, gânditor.) Dar unde naiba o să găsim curvele?

— De-aia îmi fac griji. Nicio femeie de aici n-o să vrea.

— Până în ziua de azi n-a fost decât una, din câte-mi amintesc eu, şi-a dat cu părerea Alcino. A murit în timp ce o călărea unul.

— O boală venerică?

— Să nu crezi în mine. Să crezi în Dumnezeu. Chiar a murit în timp ce se culca cu unul. Pe vremea când erau aici oamenii de la Petrobras. Ziua munceau în pădure ca nişte

animale de povară. Noaptea făceau coadă la uşa ei. I-au făcut praf gaura amărâtei ăleia. Sărmana. A murit gemând.

— Mai bine am mai bea un pahar de cachaţa, Alcino. Să uităm de chestia asta.

Nebunul n-a zis nimic. A căzut din nou pe gânduri.

— Ce e, băiete? E vreo problemă?

— Chestia e că n-am niciun ban.

— Nici eu n-am, a zis celălalt, părând să se gândească la situaţia în care erau.

— Ce dracu'?

— Nu te panica. Întotdeauna se găseşte o soluţie.

— Pentru moarte nu e nicio soluţie, a zis Alcino, cu o înţelepciune neaşteptată.

— Există o rezolvare, a continuat să filosofeze celălalt, să cumperi pe credit e soluţia pentru cine vrea să bea şi n-are bani.

— Ascultaţi, blestemaţilor. Auziţi, nefericiţilor. Încă nu s-a născut un om mai deştept ca fratele meu.

Mândria lui Alcino a fost de scurtă durată. A spus:

— Cel mai rău e că nimeni nu vrea să vândă pe datorie unui nebun.

Celălalt s-a apucat să scormonească în pământ cu vârful unui băţ.

— Nici unui mort.

— Din cauza asta, în fiecare noapte, aştept sufletul ăla chinuit care o să-mi dea în dar banii fermecaţi, a zis Alcino, cu ochii visători privind departe, departe, spre cimitir.

— Ai avut o şansă, a zis celălalt cu un ton sentenţios. De ce-ai făcut asta?

— Din lăcomie şi din prostie, ţi-am mai explicat.

În timp ce se gândea: O să mori aşteptând, celălalt a zis:

— Ştiu cum facem.

I-a tras nebunului un pumn în picior:

— Du-te la cârciumă şi zi că tata te-a trimis să iei o sticlă de cachaţa. Şi să o treacă în contul lui.

— Aşa-i. Asta or s-o creadă. Taică-tu tocmai a venit ca să-ţi facă sicriul. Toată lumea ştie asta. După cum toată lumea ştie că lui taică-tu îi cam place băutura.

Alcino a sărit în sus de trei ori, nebun de bucurie. O luase deja la picior, dar s-a oprit, s-a uitat în urmă şi a întrebat:

— Frate, îmi dai voie să-i zic „tată" lui taică-tu?

— Suntem sau nu suntem fraţi? i-a răspuns celălalt.

Uneori, ai crede că omul poate să zboare, din necesitate sau fiindcă i s-a ivit prilejul. De data asta, nici n-a apucat să se gândească prea mult, că Alcino s-a şi întors cu veşti triste:

— Frate, frate, nu m-au crezut. Nenorociţi de fii de căţea.

Frate, frate, striga corbul blestemat, tulburând somnul celor care nu aveau somn, închişi în casele lor. Frate, frate.

Nu mai era acolo niciun frate, nu mai era nimic. Cred că se culcă cu soţia şefului de post. Fă-o praf pe târfa aia, frate, s-a gândit el, sărind pe zid. La fel, în grădină, nu era nicio umbră. A strigat din nou: Frate, frate. S-a dat jos de pe zid şi a continuat să alerge şi să strige. A alergat până la capătul străduţei, a trecut peste rampa care ducea la piaţă şi, repede ca fulgerul, a ajuns în curtea bisericii, unde avea să pună lucrurile în ordine. Acum avea să facă jurământul cel mai frumos din viaţa lui, un jurământ care începea aşa:

— Vino, o să te învelesc.

Alcino nebunul vorbea în vânt. Părea că vrea să înnebunească lumea.

— Eu sunt pământul tău. Sunt tatăl şi mama ta.

4

Stătea pe vine sub stele şi ştia că erau nenumărate. Crucea Sudului, Drumul lui Iacob şi altele de care nu-şi mai

amintea. Pentru o vreme, a continuat să privească în sus, cu pantalonii încă în vine, străduindu-se să facă ceea ce venise să facă acolo. Nu-i mai venea, însă. Se forța şi să stea cu picioarele îndepărtate zdravăn. Multă gimnastică pentru nimic. A început să bombăne.

Dacă s-ar fi uitat în fața lui ar fi văzut o umbră neagră, silueta unui om stând pe vine. Nu se recunoştea în silueta asta. Refuza să se duc la latrină, era prea multă murdărie acolo. Lăsase un sfeşnic cu o lumânare aprinsă la poartă şi lumina ei proiecta umbra aceea. Luminile de pe stradă se stinseseră de mult, trebuie să fi fost târziu în noapte. S-a ridicat, şi-a tras pantalonii în sus. Spatele casei dădea spre o întindere întunecată de iarbă din care se auzeau zgomote ciudate. A grăbit paşii. Îi era frică.

Întors în pat, a simțit că îl durea burta. Era din cauza apei, a hranei, totul îi făcea rău. A deschis fereastra încăperii şi s-a aşezat pe pervaz. Când o să-l treacă nevoia mai tare, o să sară pe trotuar şi nu sunt decât câțiva paşi de acolo până în stradă, care era la fel de întunecată, foarte întunecată. Acum, lumina lumânării îi întindea umbra pe jos, foarte departe. S-a întors să se culce, rugându-se la Dumnezeu să facă ziuă cât mai curând, să învârtească mai repede acele ceasului, era în doliu. Era rândul lui să descopere că aici nopțile treceau mai încet decât zilele.

A.cum totul era numai un dor imens şi exasperat. Puteți să spuneți ce vreți, dar oraşul e altceva.

— Întoarce-te, întoarce-te, cu rochia ta albă şi cu o panglică în păr. Întoarce-te, cu două stele în ochi. Întoarce-te în brațele mele, cu doi prunci în brațe.

Un amestec confuz de dorințe, regret şi îndoieli. Devastat de trecerea anilor, măcinat de alcool, deja nu mai vedea cum ar putea s-o ia de la capăt. Avusese o soție şi copii, aşa cum avusese slujbe şi latrine curate. Şi un caracter rău. Şi soția

lui era la fel de rea, rea ca un câine. Şi totuşi ar fi fost în stare să îngenuncheze în faţa ei.

— Întoarce-te, întoarce-te. Aş vrea să-mi dai încă o şansă să reînviem dragostea noastră.

Un bătrân tuşeşte. Tuşeşte şi geme. După ce geme, se sufocă, n-are aer. Şi-a amintit de când era mic. Obişnuia să facă mingi din băşici de bou. După aceea le spărgea trăgând în ele. Le spărgea şi bătrânul. Bunicu-său tuşea şi zicea:

— Taică-tu a vândut plantaţia ca să facă după capul neves-ti-sii. Aşa tată, aşa fiu.

Fără să se oprească din tuse, bătrânul cheamă pe cineva. Nu se înţelegea pe cine chema. Îl văzuse ridicându-se şi mergând, cu o lumânare aprinsă în mână, spre latrină.

— Nasule, foloseşte oala de noapte. Nu ieşi afară în noaptea asta senină.

N-a răspuns. A mers înainte, ţeapăn, încăpăţânat, fără să se lase îndrumat de nimeni. Demnitate. Bunicul lui putea vorbi despre demnitate. Dar nu se gândise niciodată să facă o toaletă în casă. Construise o latrină în curtea casei. A murit plângân-du-se de slăbiciunea celorlalţi. La fel cum, după ani întregi, acum s-a întors ca să-mi reproşeze şi mie acelaşi lucru.

Afară, în timp ce se uita la stele, se gândea la tatăl lui. Lucruri care aveau multă legătură cu noaptea asta senină. Un sfat de odinioară despre vreme, pe care nu trebuia să-l uite niciodată.

— Nu ieşi cu capul gol afară. Pune-ţi o pălărie. Cine merge cu capul gol îşi pierde minţile. Fiindcă pălăriile au fost inventate de pe timpurile Domnului ca oamenii să-şi acopere cape tele cu ele. Şi fiecare bărbat trebuie să-şi poarte pălăria. Ai şi tu pălărie. Şi dacă ţi-am dat-o, ţi-am dat-o ca să nu mergi cu capul gol pe afară.

Aproape în fiecare noapte îl visa pe taică-său dându-i din nou acelaşi sfat. Îl vedea mestecând cuvintele în acelaşi fel

în care maică-sii îi plăcea să mestece o frunză de tutun. Se trezea şi nu mai reuşea să adoarmă la loc. Se gândea. Şi, tot gândin-du-se, i se părea că-şi petrecuse viaţa cu capul descoperit, pentru că, plecând din casă, uitase să-şi ia pălăria.

Voci noi umpleau casa. Copii care se certau. Copii care ţipau. Copii şi iar copii. Şi mamele lor care nu erau de acord niciodată, poate pentru că erau surori. Clopotul suna o dată, de două ori pentru a chema lumea la slujbă. Vocea bunicului cerea linişte. Toţi i se supuneau. Casa era veselă din nou.

Înregistrase, fotografiase totul. Toate chipurile, toate vocile. Tot ce nu mai era.

Nu mai rămăsese decât un frate care sforăie şi vorbeşte în somn în camera alăturată. Ultimul dinte de scos. Un frate care nu păstrase vechea pălărie de pai, pe care tatăl lor o cumpărase din piaţă pentru ca niciodată să nu meargă cu capul descoperit, înconjurat de aer.

De acest aer în care a pornit, cu o sapă pe umăr, pe drumul spre plantaţie.

Era un drum lung, care i se părea pe zi ce trecea tot mai scurt, pe măsură ce creştea.

Pe urmă fusese drumul spre şcoală, care începea de la poartă. Părea să nu se mai termine şi până la urmă a devenit o potecuţă: iar el se trezea în fiecare zi mai mare pentru a vedea cum lucrurile se micşorau, în timp se soarele se ridica la fel de sus pe cer la răsărit şi asfinţea la apus, dar nu era niciodată acelaşi soare. Se năştea şi murea pentru a se naşte din nou, deci nu era acelaşi soare.

Şi acest soare pârjolea totul, seca inimile oamenilor, le usca până la os carnea, îi usca până dispăreau – şi aşa trece timpul, blând şi sălbatic, monoton ca un oraş vechi care se străduieşte să nu se năruie, ca şi cum asta n-ar fi fost inevitabil, ca şi cum după zile n-ar fi urmat alte zile cu dinţii

lor ascuțiți ca să smulgă o bucată'din viețile noastre, lăsând după fiecare muşcătură germenii morții noastre. Şi moartea e cea mai rea dintre uscăciuni. Cea mai rea dintre toate călătoriile.

Se gândea ca să-şi distragă mintea. Să facă somnul să vină. Ne naştem pe un pământ sălbatic pe care totul e condamnat încă de la început. Soare sălbatic. Ploaie sălbatică. Soarele ne ia minţile şi ploaia smulge gardurile, lăsând doar sârma ghimpată, pentru ca bărbații să trebuiască să facă din nou acelaşi gard cu aceeaşi sârmă ghimpată. Şi nici n-au terminat de reparat gardul că trebuie să smulgă pirul din rădăcini. Buruiana care s-a născut o dată cu ploaia, ploaia asta pentru care s-au rugat la Dumnezeu.

A repetat toate astea pentru mine a doua zi dimineața. Şi mi-a mai spus:

— De-asta nu ştiu dacă plec sau rămân. Cred că de acum asta nu mai contează. Fiindcă timpul care mi-a ros pălăria de paie acum roade locul pe care l-am lăsat în Sao Paulo. Poți să înțelegi, Totonhim? Am răspuns cum trebuie la întrebarea ta?

5

Nelo fiul meu mi-a trimis vorbă:

— Se loveşte de perete. N-aş fi crezut niciodată că are atâta putere. E din cauza lunii. Din cauza lunii pline. Se cutremură peretele. Nu mai e mult şi se dărâmă casa. Nu mai e mult şi o să fiu îngropat sub acoperiş. Pot să fac ceva?

— Ea. Ea. Ea.

— Cine, tată? Despre cine vorbeşti?

— Ea. Doamna. Mama voastră.

— Ce-a făcut, tată?

— A spart sticla pe care o țineam în cameră. Era a zilierilor. O să fiu nevoit să plătesc şi pacostea asta.

Pacoste. Pentru el totul e o pacoste. Îmi spun că trebuie să-i explic:

— Ce numeşti tu dezastru e putreziciune.

Dar el n-avea să înțeleagă. Şi, chiar dacă înțelegea, nu s-ar fi schimbat nimic.

Oamenii (erau doi) lucrau pe şantierul din față, cu ajutoarele lor. A început să plouă.

— Meştere, e vremea să ne încălzim. Ne-a făcut ciuciulete.

Sigur auziseră tot, fiindcă uşa dinspre stradă era deschisă.

Tata a traversat încăperea cu cioburile de sticlă în mâini.

A ieşit în curtea plină de noroi. Avea să le arunce undeva unde să nu se poată tăia nimeni în ele. Casa asta e totdeauna plină de copii.

— Târfă. Curvă.

— Mi-ar plăcea mie. Mai bine curvă decât măritată cu un amărât ca tine.

Copiii se plângeau:

— Mamă, o să te certi după aia. Am întârziat.

Ea s-a întors să calce uniformele copiilor, bombănind.

— Pentru numele lui Dumnezeu, mamă! Vrei s-o iei de la capăt? am spus eu.

— Tot timpul îi iei apărarea. Se vede bine că nu stai aici şi nu ştii cum stau lucrurile.

— Tata munceşte. Nu bea.

— Ba nu munceşte deloc. Nu face decât să bea cachaca.

El intră în bucătărie. Caută ceva de mâncare. Nu găseşte nimic. Toată lumea a mâncat mai înainte. Ia un ou şi îl prăjeşte. Aruncă nişte făină de manioc peste ou şi duce tigaia pe veranda din spatele casei. Copiii au plecat deja, în grabă, la liceu. Dau radioul mai tare. Nu vreau să audă

vecinii niciun cuvânt din ce spunem acasă. Ieri a fost la fel şi în fiecare zi e acelaşi lucru. Fratele meu mai mic mi-a zis:

— Ştii la ce mă gândesc? Că n-am să mă însor niciodată.

Am râs. E amuzant să auzi un mucos zicând aşa ceva.

Intru în cameră şi-mi pun hainele în ordine. O să mă întorc acasă. Care casă? Cea din Junco. Mai bine singur decât într-o tovărăşie nepotrivită, zice proverbul. Să-ți cinsteşti mama şi tatăl? Aveam să rămân vreo două săptămâni cu ei. Uite-i pe amândoi. Cu paşi mici, ca şi cum ar călca pe ouă, mama traversează bucătăria şi se opreşte la uşa verandei. Încremenită. Se uită pe deasupra umerilor tatii. Cu spatele întors, tata nu vede că cineva se uită la ce mănâncă el. Nu-şi dă seama decât atunci când se ridică să bea un pahar cu apă. Spune ceva ce nu aud. Ce am auzit, după câteva momente, a fost căderea, zgomotul unui corp care se prăbuşeşte pe jos. Şi strigătele. Strigătele. Am alergat. Ea deja se ridica de pe podea.

— I-am tras o pereche de palme. Uite ce mi-a făcut – tata îmi arată urmele de dinți de pe braț.

Un papuc zboară prin aer şi îl nimereşte în față. Mama aleargă spre ieşire. Tata fuge după ea. Iar eu, pe urmele lor.

Visul lui era să aibă toți copiii adunați în jurul lui sub acelaşi acoperiş: îmi spusese asta într-o zi. Era un îndemn: Ai răbdare cu mama ta. E slabă de minte.

Acum eu îi spun lui:

— Ai răbdare.

Cuvintele ieşeau ca şi cum nu le-aş fi rostit eu. Probabil că era altul care le spunea – poate un înger. Poate.

— O să vă petreceți restul zilelor în halul ăsta? Doi bătrâni.

Dumnezeule.

Nu mă asculta. Nici nu mă vedea, nici nu-mi simțea mâna pe brațul lui.

Mama dispăruse departe de privirile noastre. Ne întorsese-răm. Toate ferestrele ne pândeau. Iar eu vorbeam cu voce joasă, lent, cu calm. Acest calm ciudat care uneori mă invada chiar în momentele celei mai mari disperări.

— A venit vremea să-ți găseşti ceva din care să trăieşti – era gata să zic: ceva decent. Dar la ce bun să-i vorbeşti despre frânghie cuiva care nu vrea sau nu poate sau nu are forța să se spânzure, şi nici pentru ce.

— A şters-o, dar o să se întoarcă. Şi atunci o s-o omor.

— Tată, mai bine v-ați despărți. E mai bine decât să...

— O s-o omor, jur că o s-o omor. Nu mai există altă soluție. Decât s-o omor.

Omoar-o şi după aia pune-ți şi tu capăt zilelor. Lucrul de care mă temusem întotdeauna acum chiar mi-l doream. Să-ți cinsteşti tatăl şi mama? Nici în noaptea asta n-o să dorm. O să mă gândesc la copii. Cine o să se ocupe de ei? Nu sunt decât trei. Dar cine o să vrea să-i ia?

— Ce contează, mi-a zis una dintre surorile mele. Noi, frații şi surorile.

I-am răspuns:

— Asta e pentru că niciunul dintre noi n-are bani. Ea mi-a răspuns:

— Nelo are.

— Da, e adevărat. Dar el e departe. Foarte departe.

— Pot să-ți cer o favoare?

— Ce anume?

M-a auzit, probabil că se calmase. Măcar dacă s-ar duce la lucru şi şi-ar regăsi liniştea. Pot să-i cer favoarea asta? Pot să-i spun asta?

— Lasă-te de băutură.

— Maică-ta ți-a băgat asta în cap, nu-i aşa? Dumnezeule!

— Te-ai apucat iar de băut, nu-i aşa?

— Niciodată nu m-am oprit din lucru din cauza băuturii.

N-am ratat niciodată o călătorie. N-am făcut nimănui cinste cu o bere. Şi acuma ea...

Şi, din nou, fraza fatidică:

— O omor. Nu apucă ziua de mâine.

Am ajuns la şantier. Şi eu eram fiert ca o supă. Şi, mai rău: simțeam nevoia să beau ceva tare. Cât pe ce să spun asta. Mai aveam puțin şi-l invitam să bem împreună: dat fiind că, în cazul lui, nu mai era nimic de făcut.

Le-a poruncit oamenilor să coboare de pe schele.

— Nimeni nu mai lucrează. Azi nimeni nu lucrează.

Aşa vorbea el, spunea acelaşi lucru de două ori. Ştrengarii cred că e țicnit. Iar eu începeam să cred că situația era şi mai rea. Să-ți cinsteşti tatăl şi mama? Să te gândeşti înseamnă să-ți pierzi somnul, să rişti să-ți pierzi judecata.

— Acum vezi cum stau lucrurile. Trebuie să trăieşti aici ca să ştii – mi-a zis el, îndreptându-se cu cei doi bărbați spre cârciuma din colț. Ştiu ce aveau să facă. Dar nu ştiam ce avea să facă el când o să fie beat mort. Nu erau doar cei trei despre care am vorbit. Eram doisprezece frați. Ce soartă ne aştepta pe noi, cei doisprezece copii, fără ei?

M-am întors pe acelaşi drum, pe urmele mamei. Am s-o iau cu mine pentru câteva zile. Asta era soluția. Nelo fiul meu mi-a trimis vorbă:

— Nu se mai loveşte de pereți. Acum stă întinsă pe jos. Pare mai împăcată.

De aici până la Înhambupe sunt şapte leghe Sao Paulo are treizeci de leghe de străzi nu m-am rătăcit niciodată pe vreuna fiul meu Nelo azi am primit o scrisoare de la el.

L-am dus pe fiul meu Nelo la Înhambupe ca să îmi țin o promisiune ne-am dus în carul cu boi al tatei fiul meu Nelo a fost să se plimbe pe străzi şi s-a rătăcit l-am găsit lângă pompa de benzină de la Hotel Rex i-am dat o scatoalcă şi trei ori şapte douăzeci şi unu Sao Paulo are străzi mai mult

de trei ori distanța de aici la Înhambupe fiul meu Nelo nu s-a rătăcit niciodată...

Fiul meu Nelo îmi trimite bani de douăzeci de ani mă întreține niciodată n-am simțit o asemenea ruşine şi teamă ca în ziua aceea în Înhambupe fiul meu Nelo mi-a trimis vorbă...

— Dă-i nişte sfaturi lui taică-tu Nelo fiule taică-tu era cât pe ce să ia otravă omul ăsta o să mă facă să mor de inimă rea.

— Nu, mamă. N-a făcut el asta. Unchiul.

Frații lui sunt de partea lui Nelo fiule doar tu îmi dai dreptate...

— Îmi amintesc, mamă. Eram foarte mic. Dar îmi amintesc.

Îşi petrece viața spunând că un om trebuie să poată să vorbească cu Dumnezeu ia spune Nelo fiule dacă un bărbat ar trebui să spună aşa ceva.

Simt mirosul florilor din alte vremuri: trandafiri. Trandafiri de toate culorile, cu toate parfumurile. Mirosul fitilului candelei care arde în ulei, în nişă. Mirosul trupului Zoiei, vară-mea. Mirosul bărbaților plini de sudoare care se întorceau de la câmp, ca în peregrinare. Totul moare o dată cu noaptea asta, ca să nu mai reînvie niciodată.

Nelo fiule tatăl tău nu mai e în toate mințile de când a băut otravă De aici până la Înhambupe e acelaşi drum câte străzi în Bahia Sao Paulo are treizeci de leghe vino să mă iei.

Nu ştiu de unde a scos chestia asta, vreau să spun, tata n-a băut niciodată otravă. Un frate al lui a făcut asta, dar a trecut mult timp de atunci. Toți ieşiți din aceeaşi burtă, aşa trebuie să se fi gândit mama. Ce face unul face şi altul. Cachaca.

Vezi Nelo fiule spune-mi tu dacă asta e viață o femeie care-şi petrece viața luându-se de bărbatul ei vino să mă iei.

El era în casa din oraş, agonizând. Stătea în camera sfinţilor. Femeile şi copiii plângeau. Un băiat, opt fete. Unchiul meu era un ghinionist.

— Tată, de ce nu plângi?

— Aş vrea, a răspuns plecând ochii.

Cred că-i era ruşine. Cel care plânge suferă o dată şi bine şi suferinţa i se alină repede. Cel care nu plânge rămâne cu toată durerea înţepenită în gâtlej. Miros de mort, culoare de mort. Faţa unchiului meu semăna cu faţa unei broaşte.

— Tată, naşte-te din nou, a zis Zoia.

O slujbă plătită în fiecare an la Nossa Senhora de Amparo. Un pelerinaj în fiecare an la Nossa Senhora das Candeias. O vizită la Nosso Senhor de Bonfim din Bahia. O troiţă pe vârful dealului din spatele casei. Promisiunile astea l-au salvat pe unchiul.

Am ciupit-o pe Zoia de piciorul păros.

— Vreau şi eu să merg.

— Unde, băiete?

— Vreau să merg cu tine.

— Taci din gură şi plângi, copil afurisit ce eşti.

Nelo fiule ai milă de mama ta de biata ta mamă vino.

Iartă-ne, Doamne, în marea ta milă. Iartă-ne, Doamne, a noastră răutate, Doamne.

Apa sfinţită în paharul din care a băut otravă. Crucifixul de la căpătâiul lui. Icoana cu Inima Sfântă a lui Isus în mână.

— Îngenunchează, copile.

Mai bine moartea, Mai bine moartea Decât să-ţi aduc ocară, Doamne.

— Vreau să merg la Candeias. N-am fost niciodată.

— Ciocul mic şi roagă-te.

— Dar tu nu te rogi.

— Eu plâng.

Eu nu mai vreau Nu vreau Nu pot Nelo fiule asta nu e viață vino...

Tata a făcut crucea. A vopsit-o în albastru. Preotul a binecuvântat-o. Procesiunea a ieşit din curtea noastră, a mers până la casa unchiului meu. El, unchiul, îşi ducea crucea pusă pe umăr, singur. Din când în când se oprea să-şi tragă sufletul. Iar eu închideam ochii ca să nu văd sângele curgând pe umerii lui răniți. Cântam ca nişte preafericiți. Aveam câte o panglicuță, la fel de albastră, în jurul gâtului. Pe panglici scria: Amintire de la Nosso Senhor de Bonfim din Bahia. Am comandat (vreau să spun, tata a comandat) o slujbă pe vârful dealului, lângă cruce. Dumnezeu l-a salvat pe unchiul.

— Chiar aşa, ce-a avut, mamă?

— Ispite. Un om nu face decât ce-l ispiteşte diavolul să facă. Nelo fiule termin rândurile astea scrise urât dându-ți veşti despre mine şi în acelaşi timp cerând veşti de la tine Cum o duci? Bine nu-i aşa? Aici toată lumea în pace slavă Domnului taică-tu a băut otravă Nelo fiule povestea asta a fost cea mai mare mâhnire din viața mea fie-ți milă de mama ta Nu ți-am cerut niciodată nimic e prima oară vino să mă iei Tu eşti singurul om din lume Fă asta pentru bătrâna şi sărmana ta mamă Te rog.

Mă apropii de ea. Încerc s-o liniştesc.

— Mamă, te înşeli. Nu tata a făcut asta.

Ea mă respinge. Îmi trage una cu pumnul strâns, ca un bărbat. Lovitura mă nimereşte drept în frunte. Mă îndepărtez, frecându-mi pielea dureroasă.

Nelo fiule am doisprezece copii e ca şi cum n-aş avea niciunul Slavă Domnului te am pe tine slavă Domnului.

Tace.

Învinsă de oboseală, presupun.

Acum nu se mai aude niciun zgomot din bucătărie. Sicriul trebuie să fie gata. Vino în camera asta, vino. Mai e ceva de făcut care te aşteaptă, vino. E treaba ta, nu a mea.

Plouă mărunt.

— E cineva care strigă afară. Du-te să vezi cine e.

— Nu e nimeni. E Nebunul în curtea bisericii.

Zgomotul a început din nou. Deja bate cuiele. La asemenea ore nu mai nimereşti cuiul şi îţi dai peste deget. N-am curaj să intru acolo. Am oroare de sicriu. Nu pot să dorm nopţi în şir când văd unul. E şi mai rău când sicriul e terminat. Steagul negru. Asta mă înspăimântă. Mai exact: asta mă înspăimântă cel mai tare. Un steag negru. De ce negru? L-am cumpărat adineauri, pe datorie. L-am dus pe stradă ca şi cum ar fi fost un steag alb. Oamenii, când treceam pe lângă ei, fugeau din calea mea. Toată lumea se teme de un steag negru, e singura mea alinare.

El nu ştie încă. Nu ştie că ea (stăpâna casei, mama voastră) o să facă o lungă călătorie din care poate că nu se va întoarce niciodată. Eu am să fiu garda ei de onoare. Asta e soluţia?

— Nelo fiul meu mi-a trimis vorbă.

— Când îi vedem pe părinţii tăi, compadre7.

— În orice moment. Când te aştepţi mai puţin.

— Uite, compadre, uite banii pe care mi i-ai cerut.

— Mulţumesc mult. Ţi-i dau înapoi îndată ce pot.

— Sunt pe mâini bune, compadre. Când îi scrii lui Nelo, sa-lută-l din partea mea.

Lui nu-i e teamă. E în stare să facă un sicriu, să ţintuiască în cuie steagul negru şi chiar să doarmă o noapte întreagă în sicriu. „Ce-i al omului, fiarele nu mănâncă”, se va gândi, înainte să se cufunde în somn. Câte sicrie o fi făcut? De câte ori şi-a frecat mâinile după ce a terminat treaba, mulţumit că i-a ieşit bine? Sfântul Iosif era tâmplar, Dumnezeu e tâmplar. El era dintre cei care îi ziceau morţii

„cumătră”. Cumătră mea Maria. Cumătră mea Zefa. Dar o să moară spunând:

— Dacă e ceva pe lume cu care nu pot să mă obişnuiesc...

— Haide, uită-te la tine. Eşti în faţa oglinzii, uită-te la tine. Nu ştie încă, dar o să afle: el va plăti totul. De la scânduri până la groapa din cimitir.

O ascult cum sforăie, întinsă pe podea, cu capul căzut pe umăr. A venit vremea să iau măsuri, pe mine cade asta, pe mine care nu sunt niciodată responsabil de ceva. Trebuie să vorbesc cu primarul. Familia – ei bine, el trebuie să ne ducă acolo. De aici până la o noapte mai adâncă, mai noapte ca noaptea, mai noapte.

Tata tuşeşte. Lucrează şi tuşeşte. Fumează prea mult. Fumează şi bea prea mult.

Spune:

— Dă-mi binecuvântarea, Maică a Domnului. Spune:

— Dumnezeu te-a ocrotit, ai văzut? Ea. Ea. Ea.

— De cine vorbeşti, tată?

Cine a făcut linţoliul?

— Nu există niciun linţoliu.

— Îndurare. Doamne, îndurare.

— Ora pro nobis.

— Niciuna dintre rudele noastre n-a fost îngropată aşa.

— Ei bine, va fi primul.

— Ai mi...

— S-a întâmplat aşa că nicio femeie din familie n-a venit să facă linţoliul.

— Şi maică-ta? Nu-i acolo? Să-şi lase fiul să fie îngro...

Mama. Ah, mama. Uitaţi de ea.

— Eu m-aş fi dus, dar...

Unchi şi mătuşi. Veri. Rude.

Vor să ştie care e ţesătura pentru linţoliu, aşa cum altădată voiau să afle dacă cearşafurile mele erau albe sau cu imprimeuri. Intrau în casă şi se duceau direct în

dormitoare, apoi veneau să scotocească prin cratițele din bucătărie. Intrigi. Bârfe. Când lumea credea că sunt toți morți sau plecați, ei apar din nou. Buruiană rea? Poate că de ei vorbea Nelo? Cucută. Cum te cheamă, poți să-mi spui, te rog? Familia Cucută.

— I-au deschis valiza?

— Da.

— Ce-a adus?

— Nimic.

— Imposibil. Nu pot să cred.

— Aş vrea, dar...

„Buruienile care s-au născut o dată cu ploaia şi care trebuie smulse."

Să smulgi tot. Să smulgi. Cioară, cioară de la moară, ia dintele meu de os şi dă-mi unul mai frumos. Durerea, păcatul, nebunia, moartea neaşteptată. Să te naşti din nou. În casa lipsită de pâine, toți plâng şi nimeni judecată n-are. Judecată. Tata: Judecata oamenilor nu se ține decât într-un fir de păr. E de ajuns un şoc ca să...

Să se termine cu strigătele care vin de la închisoare şi cu frica mea de a ajunge acolo, de a fi bătut măr de şeful de post,

— Vorbeşte mai tare, Alcino, a strigat de la fereastră.

Vorbeşte mai tare, Alcino, ca să acoperi urletele.

Nebunul strigă la poarta bisericii, în timp ce un om o încasează în închisoare. Ne facem că nu ştim: cravaşa cântăreşte un kilogram. Poți să numeri loviturile de oriunde te-ai afla, în ciuda predicii nebunului de Alcino. Silent night. Cursuri de engleză prin corespondență, Escolas Universais. Am numărat deja o jumătate de duzină de lovituri pe fiecare mână. Ascultați: un copil e snopit în bătaie. Nu şi-a ascultat tatăl. Un copil care e tată pentru alți zece copii. A furat o găină. E un negru.

— O rasă spurcată, zice mătuşa. Negru neruşinat. După ce o încasează, poate îi vine mintea la cap.

Negrul se numeşte Tiago. Mai ieri mi-a zis frate. Doar pentru că îi făcusem cinste cu un pahar de cachața.

— Eşti norocos. Ai învățat să citeşti şi să scrii. Ai prins o slujbă care...

Mi-a arătat mâinile lui înainte să pună mâna pe tac, la masa de biliard.

I-am mai făcut cinste cu un pahar de cachața şi am luat încă unul şi pentru mine. Aici oamenii încep să bea devreme. E de ajuns să poarte pantaloni lungi. Nimeni nu-i întreabă de vârstă.

Mâinile lui: trei băşici enorme pe fiecare palmă. Zice că sunt bătături. Dimineața, foarte devreme, trebuie să ia din nou sapa de coadă.

Coada sapei, mânerul moriştii pentru măcinat faină, cazmaua şi târnăcopul. Trei băşici în fiecare palmă.

— Nu găsesc în fiecare zi de lucru. Am avut noroc să prind treaba asta.

Am numărat până la zece. Nu mai pot să număr. Zece lovituri. Astăzi băşicile crapă. Zece copii. Mâine trebuie să apuce din nou coada unei unelte, încă o dată.

Să mă duc să cer îndurare pentru el primarului, asta ar trebui să fac înainte să-l rog să-mi împrumute maşina. Alagoinhas. Cincisprezece leghe dus, cincisprezece întors. Unii zic paisprezece, alții şaisprezece. Pe drum mă întâlnesc cu sergentul. Gata. Serviciul s-a terminat. Asudă ca un porc care şi-a petrecut ziua învârtindu-se în frigare. Trebuie să depună mult efort. Câte lovituri? Media e o duzină. O duzină de lovituri de cravaşa de fiecare mână.

— Dacă mai apari azi încă o dată în fața ochilor mei...

Sergent de calibrul 38, cu țeava lungă. În cap? în piept? În burtă? în spate? Mai întâi lasă-mă să-mi duc mama la

un... Nu e un. E o. O casă de... Fiica răposatului. Nevasta lui. Mama lui. Dacă fiecare are de dus o cruce, a ei este...

— Judecata oamenilor e...

Primarul vorbeşte singur învârtindu-se prin biserică. Şi el? Şi acum ce se va întâmpla? Conduc eu maşina. Şi ea? Cine o să se ocupe de ea în timpul călătoriei? Nu e decât şoferul primăriei. O fi dormind? Nu, nu doarme nimeni.

De la cârciumă se aud strigăte. Alte strigăte.

— Nu, Nelo. Pentru numele lui Dumnezeu. Nu. Iartă-mă, Nelo. N-am făcut dinadins. O prostie de şţrengar. O să pun preotul să ţină o slujbă pentru tine. Nu, nu asta, Nelo. Lasă-mă.

Pentru binele mamei tale. Pentru sufletul tatălui meu. Pentru numele lui Dumnezeu.

Da, Pedro, strigă. Da, Pedro, plângi. Da, Pedro, bate din picioare. Da, Pedro, pierde-ţi minţile. Pentru binele tuturor, Pedro Infante.

Primarul:

Mâine îl fac praf pe şeful de post. Mâine dau foc pieţei. O să tai tufişurile de tamarini şi o să pun să se amenajeze o grădină în mijlocul pieţei. Mâine, mâine. O să pun să se repare pompele ca să scoatem apă. Apă ca aia din Itaparica, zic oamenii. Să scoatem apă. O să plătesc totul din buzunarul meu. Guvernul nu dă niciun ban. Dom' ser-gent? Toţi la post! Dom ser-gent? Avem nevoie de întăriri. Dom' ser-gent? Cheamă-i pe soldaţii din Alagoinhas. Dacă nu vor să ne dea o mână de ajutor, du-te până în Salvador. Dom' ser-gent? Regele Franţei mi-a trimis vorbă că vor să mă dea jos. Duşmanii meu conspiră în liniştea nopţii. Dom' ser-gent? Repede, repejor, în galop. Răsăritul soarelui risipeşte întunericul. Dom' ser-gent? Omul ăsta e o scursură. Un muce-gai?

— Şi au venit să-mi spună că oamenii au fost pe Lună, a zis unul de la ţară.

— Palavre, a zis unul de pe stradă.

— Numai nebuni întâlneşti.

— În ziua în care o să vrea un om să fie mai mare ca Dumnezeu, în ziua aia o să vină sfârşitul lumii...

Cel de la ţară a zâmbit, foarte mulţumit. Era întru totul de acord.

Tata a zâmbit şi el: sicriul era gata.

Când era mic Nelo fiul meu zicea: Pământul e rotund şi turtit sus şi jos ca o portocală. Eu vreau să-l cutreier.

Iar eu am spus:

Nimeni nu poate să spună aşa ceva. Nimeni nu ştie cum e lumea.

Fiul meu Nelo zicea:

Omul are nevoie să fie viu.

Iar eu am spus: Ei, asta-i acum. Păi nu toată lumea e vie? Eu sunt viu.

El a zis:

Trebuie să fii viu ca să trăieşti.

A spus:

Lumea e un car cu boi care merge înainte, scârâind de-a lungul osiei.

Iar eu am spus:

Lumea nu are osie. E nemişcată, în mâna lui Dumnezeu.

El a spus:

Pământul se învârteşte.

Iar eu am răspuns:

Dacă s-ar învârti, toată lumea ar cădea pe jos.

El a spus:

Pământul se roteşte foarte repede. De-aia nu cădem.

Eu am zis:

Dacă lumea s-ar învârti, ne-ar veni ameţeală.

M-am gândit: dacă Pământul s-ar învârti ca mâna mamei când învârte lingura de lemn în cazan ca să facă săpun.

Sodă caustică şi apă. Săpun cu care se spală rufele. Şi sufletul cu ce se spală?

— Dacă te muşcă un şarpe, pune sare de bucătărie pe muşcătură, mi-a explicat farmacistul. Şi, cum trece amorțeala, bea un pahar de cachața cu iod.

— Şi gata?

— Da. Dar eu nu mai fac pe doctorul.

— De ce?

— Pentru că n-am diplomă.

— Şi dacă mă muşcă de cap?

Tată, ea e nebu-nebu-nebu...

Trebuie să o ducem la o... la Alagoinhas. E cel mai aproape de noi. Alagoinhas.

— Eşti atent la ce-ți spun? Mă auzi? Şi-a pierdut... judecata.

Dintr-odată, pentru totdeauna.

A înțeles ce voiam să-i spun. Atunci a zis:

Poți să fii sigur, fiindcă se învârteşte Pământul sunt atâția nebuni.

Cine, tată? Cine ți-a zis asta?

— Isus Christos, afurisit de copil ce eşti.

7

Avanpremiera Judecății de Apoi. În orice caz, aşa s-au petrecut lucrurile pentru mine. Piața era plină ca într-o zi de târg sau ca în zilele când venea Sfânta Misiune. Şi mă întrebam de unde veniseră toți oamenii ăia şi de ce. Primarul cerea să se ia măsuri înainte să cânte cocoşii pentru a treia oară:

— Dom' sergent!

Era dureros să-l vezi în halul ăla tocmai pe el, care era de obicei un om de treabă.

— Catran. Vor să mă dea cu catran. Să mă acopere cu smoală topită. Subversiune. Răscoală.

Şeful de post a alergat, se spune, să se ascundă sub pat. Şi eu nu am avut timp să-l anunţ pe primar că nu se întâmpla nimic. Nu era acolo decât o mulţime de bărbaţi şi femei care se învârteau în tăcere, ca şi cum nu se cunoşteau, ca şi cum nimeni nu avea nimic de-a face cu ceilalţi. Primarul continua să răcnească:

— Sunt toţi înarmaţi. Eu rezist. Anticristul n-o să-mi ia puterea. Rezist. Dom' sergent!

Dar nu vorbele astea mă urmăreau pe drum. Ci vorbele lui Alcino Nebunul:

Cu zdrenţele mele îţi acopăr trupul
Sub lutul massape1, pământul meu,
Vino, o să te învelesc
Să nu mai simţi căldura, nici frigul,
Să nu mai simţi durerea, nici oroarea.
Vino, o să te învelesc.
Patul tău va fi de şapte palme, viaţa ta a devenit mai profundă.
Vino, o să te învelesc.
Ploaia cade peste flori, cuvertura ta e moale.
Vino; o să te învelesc.
Eu sunt drumul, sunt sfârşitul drumului, vino...

ACEST PĂMÂNT MĂ IUBEŞTE

— Mergem să ne plimbăm.

Un răspuns poate să cuprindă un adevăr întreg, parţial sau poate să nu vrea să spună absolut nimic. Eşti în stare să-ţi minţi mama, propria mamă?

— Să ne plimbăm? Unde să ne plimbăm?

Întrebări. O viață întreagă de întrebări. Unde ai fost până acum? Cu cine? Ce făceai? Să nu-mi dai explicații de-alea încurcate, altfel îți mângâi spinarea cu bățul.

Orice răspuns este dinainte o minciună. Ea n-a avut niciodată un şorț pătat de gălbenuş de ou, n-a avut niciodată un şorț. Oameni de la țară: asta suntem, asta am fost, asta vom fi totdeauna. Dar avea un papuc în mână, îmi amintesc asta. Îmi promiți să dormi tot timpul călătoriei, îmi promiți? Aşa, o să ajungem mai repede. Dacă vrei, roagă-te puțin, ca să chemi somnul. Bancheta e moale, comodă, poți să dormi bine pe ea. Pune capul. Dormi, dormi. Odihneşte-te. Sunt doar câteva ore de mers până acolo. Ne plimbăm, da, facem o plimbare. Plecăm. Duşi de creşterea valurilor. Dumnezeu nu-i dă aripi şarpelui, de-asta ne-a luat apa. La şaizeci de kilometri pe oră, din cauza gropilor de pe drum. Mai încolo o să fie mai bine: nu mai avem mult şi ajungem la şosea. E foarte aproape. Cu puțin înainte de Înhambupe.

Inundația a smuls gardurile şi acum a luat-o pe mama în inima nopții. Încotro se îndreaptă apele astea? Spre râul din Înhambupe. Unde merge râul din Înhambupe? în mare. Mama mea o să se transforme într-o sirenă. Întotdeauna mi s-a părut că are un corp de sirenă.

— De ce nu ți-ai luat un cal echipat? Ăsta te zdruncină în şa ca dracu'. O să ajung toată o sudoare. Mi-e greață de pe acum.

Vomită pe picioarele mele. Greață. Aşa simțea greața asta, de la an la an, cu puțin înainte să înceapă să i se umfle pântecele. Copii. Unul pe an. La fiecare copil era ceva oribil. Tata zicea:

— Ah, femeia asta, cu grețurile ei.

A apucat-o din nou?

Cobor geamul şi îi aplec fața în afară. Vântul suflă firişoare de vomă peste hainele mele, pe față, peste tot.

Copacii trec pe lângă noi în viteză, ca nişte pete argintii. Numai de-ar trece totul foarte repede.

— Păcat că n-am jucat azi. O să iasă calul.

Nelo, frate, toți banii pe care-i trimiți îi cheltuieşte la jocul de bicho[5], pe combinații bizare şi plătind bilete la ordin care nu se mai termină niciodată. Mi-am spus că după ce a plătit televizorul o să se liniştească. Nicidecum. Când întârzii să-i trimiți bani, îşi smulge părul din cap, neştiind cum să mai amâne creditorii care o aşteaptă pe la uşi. Bătrânul trebuie să se descurce ca să țină casa, sărmanul, el care trăieşte din ce apucă să muncească pe ici, pe colo, când se iveşte prilejul. Şi ea, pe deasupra, se tot plânge. Îşi petrece viața plângându-se de el şi zicând că e o piatră de moară în casă. Şi caută ceartă. Caută încăierare. Banii pe care-i trimiți se evaporă, nimeni nu le vede culoarea. Parcă ar fi nişte bani blestemați. Mi-e milă doar de cei mici. Le e foame, Nelo. Ar trebui să vezi mizeria de viață din casa asta. Tata îşi plânge soarta. Zice că mutarea în Feira de Santana a fost cea mai mare nenorocire din viața lui. El n-a înțeles nimic niciodată. Nici nu va înțelege.

— Ştii ce-i un om care pierde controlul situației? Ți-am ascultat tânguirile, bătrâne, spre deosebire de ce crezi tu. Şi-ți dau dreptate. Toată lumea are dreptate. Lumea e o catastrofă.

Iar lumea asta de aici nu face nici cât o ceapă degerată, înțelegi dumneata, tată?

Nu pământul se învârteşte. Capul meu se învârteşte. Ca şi cum aş fi beat mort. Somn, griji, insomnie. Şi scuturăturile unei maşini cu trei persoane în ea: ea şi cu mine şi şoferul

---

[5] *Bicho (în lb. Portugheză, animal) – joc de loterie clandestin, foarte popular în Brazilia, în care se mizează pe serii de numere şi pe figuri de animale (n. Tr.).*

de la primărie care a venit făcând mutre, dar a venit. E adevărat că e deja foarte târziu. Săracul de el. Să stoarcă toate astea şi să le servească sucul nou-veniților, adică celor care vor veni din întâmplare la înmormântare. Pământul meu nu are palmieri[6]. Are zeamă de cucută. Suc, cum se spune pe aici. Otravă de cea mai bună calitate. Ai simțit vreodată mirosul vomei propriei tale mame?

— Trebuie să fac totul singură-singurică, se plângea ea.

Nimeni nu mă ajută. Nicio fată nu-i în stare să-mi spele hainele murdare şi să-mi dea ceva curat să mă îmbrac. Ăia mici au plecat deja la liceu?

În acel moment fac ceea ce ar fi trebuit să fac de mult. Îi sprijin spatele, o ridic încetişor, ca să găsească o poziție mai bună la fereastra maşinii. Începe din nou să se vaiete:

— Mă doare capul aşa de tare. Parcă o să-mi explodeze. Mă duci la doctor? Nu mă simt bine deloc.

Îşi revărsa durerile cu viteza unei inundații: durere de ficat, de intestine, de rinichi, de inimă. Şi pe deasupra mai şi orbea. Nimeni nu-şi dădea seamă că îşi pierdea vederea. Deja nu mai reuşea să bageața în ac – am lăsat atâta îmbrăcăminte neterminată.

— O să-i scriu lui Nelo. Trebuie să vină aici să mă ducă la doctor. De ce nu vine niciodată Nelo pe aici?

Dintr-odată am simțit o durere imensă. În suflet? îl văzuse mort şi nu credea în moartea aceasta. Nu poate să-şi ucidă visul aurit, în mod sigur asta e.

— Înainte să mă trezeşti am avut un coşmar oribil. Am visat că era mort. A fost oribil. Nelo e atât de tânăr încă. Să-i dea Dumnezeu mulți ani de viață, asta-i tot ce cer.

---

[6] *Aluzie la un vers din celebrul poem Cântecul exilatului al poetului brazilian Goncalves Dias (1823-1864): „Mintia terra tem palmeiras” („Pământul meu are palmieri”) (n. Tr.).*

— Hei, prietene, nu merge atât de tare. Nu se simte bine, i-am zis şoferului.

— Păi merg aşa fiindcă mă grăbesc. E mai bine să ajungem mai repede, nu crezi?

— Compadre Ioio? E el? Suntem în jeep-ul lui compadre Ioio?

— Nu, mamă. Suntem în maşina primăriei.

— A, bine. E mai bine decât într-un car cu boi. Ştii ceva? Nu duc dorul călătoriilor în car. Erau atât de lungi.

Pe vremea cailor. Şi eu, pierdut în fundul lumii. O săptămână întreagă rătăcind pe străduţele din Înhambupe, fără niciun sfanţ în buzunare, într-un loc unde nu cunoşteam pe nimeni. O săptămână petrecută aşteptând un camion, deoarece calul care mă dusese scăpase din împrejmuire şi se întorsese în grajdul lui, singur. Se spune că recunosc drumul înapoi după miros. Eram toţi sclavii cailor, oriunde mergeam. Acum mi se spune:

— Vezi? Lucrurile s-au schimbat. În ziua de azi poţi să pleci din Sao Paulo şi să te întorci în aceeaşi zi.

Şi e adevărat. Am descoperit roata şi o învârtim, mergem aproape întotdeauna cu multă imprudenţă: e de ajuns să numeri crucile presărate de-a lungul drumului. Cruci. Unchi şi mătuşi. Veri. Rude. Cei care şi-au găsit odihna sub roţi. Iar eu nu încetez să mă întreb: S-au schimbat lucrurile? Ce s-a schimbat cu adevărat?

— A trecut aşa mult de când n-am mai fost pe aici încât am uitat chiar şi feţele oamenilor. Mi-ar fi plăcut atât de mult să-l văd pe compadre Ioio.

— E la Salvador. S-a dus să-şi vadă fata.

— O fată. Să nu aud de fete. Odată mi-a zis:

— Aş fi vrut să mă nasc bărbat. În glumă, am întrebat-o:

— De ce? Ca să stai la coada sapei?

Atunci ea a zis un lucru la care mă gândesc şi în ziua de azi:

— Nu pentru asta. Sunt atâtea femei la sapă. Aş fi vrut să fiu bărbat ca să pot să-mi stăpânesc soarta. Să mă duc unde vreau fără să dau nicio explicație nimănui.

„O fată. Să nu aud de fete."

— Aş fi vrut atât de mult să n-am decât băieți.

Săltăm deasupra mănunchi de arcuri. Pământul de acum înainte nu se mai învârteşte ca osia unui car cu boi. Viața cere grabă. Mama îşi pune capul pe umărul meu, apoi se îndepărtează. Începe să se contorsioneze, cu expresia pe care o avea când se lovea de pereți. A fost prima dată în viața mea când şi-a pus capul pe umărul meu. Suntem oameni simpli. Nu ştim ce e tandrețea. Ceea ce ni se oferă atunci când suntem mici ni se refuză mai târziu. După părerea mea, e ceva neobişnuit. Te îm-braci cu pantaloni lungi? Atunci eşti bărbat. Iar dacă eşti bărbat, toate gesturile tale trebuie să fie grosolane. Brutalitate. Forță. Caracter. Chestii de-ale bărbaților, precum Prea Sfânta Treime.

Începe să se zgârie până la sânge. Are o forță incredibilă. Îşi smulge pielea cu toată brutalitatea pe care mamele le-au dăruit-o fiilor lor. Încerc să o țin de mâini. E greu, dar încerc.

Expresia de pe chipul ei mă umple de groază. „O fată. Să nu aud de fete." Acum mi-e teamă de ce e mai rău: că n-o să suporte. Pe fața ei citesc sfârşitul. Şi dacă s-ar întâmpla? Ar trebui să mă întorc pentru două înmormântări. Pare simplu, dar nu e.

Blestemată de propria ei natură. Cinci fete, cinci femei, de cinci ori ghinion. Un urubu s-a deşertat pe soarta mea, o aud spunând în timp ce eu începeam să mă rog, nu o rugăciune la întâmplare, ci versetele pe care, spunea ea, fiul ei (Nelo, dragul meu) cel mare le recita pe câmpie, când era mic, ca să înmoaie inimile oamenilor: Nu plânge, fiule; Nu plânge, căci viața e o luptă cruntă: A trăi înseamnă a lupta.

— Nelo, fiule, încă mai am semnul. N-ai ştiut niciodată, fiindcă nu te-am lăsat să afli – glonțul care i-a şters glezna a smuls o bucățică de carne. Nu inventa. Încă are cicatricea.

Da, da, povesteşte tot, îmi spun eu. N-o să mori fără să te uşurezi de povara asta. Încă te doare, nu-i aşa?

Nu era numai amintirea împuşcăturii. Era o poveste întreagă. Cinci fete, cinci poveşti.

Văzându-i fața, îmi spun că a sunat ceasul. Deja ai văzut moartea în față? Față în față? E urâtă. Nu există nimic mai urât pe lumea asta.

— Povesteşte-mi, măicuță. Cum a fost cu adevărat?

— Adelaide era în pat, încă nu se sculase. Născuse un băiat în ajun. Îmi arăta tăietura de pe burta ei. Plângea. Bărbatul ei i-a făcut asta. Din gelozie. Gelozie pe medicul care o ajutase să nască, îți dai seama. Eu, oripilată, când el a intrat trăgând cu puşca. Un glonț m-a atins în picior. A mai tras câteva în burta surorii tale.

— Deci ea n-a murit în durerile facerii?

— V-am ascuns asta. Nu în durerile facerii, nu.

Osiile ochilor ei trebuie să se fi stricat. Nu se mai mişcă. Parcă sunt doi nasturi îmbrăcați în stofa, care s-au întunecat şi şi-au pierdut strălucirea. Ce văd? Ce pot să vadă?

— Ce-am mai suferit din cauza fetelor ăstora.

Mama mă convinge. Lucrul cel mai ciudat: întotdeauna m-a convins. Toți au dreptate. Acesta-i adevărul: toată lumea are dreptate.

— Răposata Adelaide. Fata mea. Dumnezeu s-o odihnească în pace. I-am spus: Ai grijă cu bărbatul ăsta. Nu le înțeleg pe femei. Nu-l iubea, îşi petrecea viața evitându-l, până în ziua în care i-am spus asta. La ce bun? A dispărut a doua zi. Trei zile în care am suferit ca un câine. Am umblat peste tot după ea. Am alergat la comisariat, la spital, la hoteluri. Ştii unde era?

La bordel. Încuiată într-o cameră. Nici măcar cu mine n-avea voie să vorbească. Încuiată şi bătută. M-am întors la poliție şi i-am spus totul comisarului. Atunci el a zis că o să aibă el grijă. Şi aşa a făcut. S-a măritat la poliție, fiindcă era minoră. Tot restul vieții şi l-a petrecut snopită în bătaie. Şi cu cât încasa mai mult, cu atât era mai îndrăgostită de individul ăla.

Poveşti vechi. Cine dintre noi nu le ştia de-a fir a păr? Nelo, în mod sigur. Şi acum ea crede că sunt el. Erau o mulțime de secrete pentru tine, frate, pe fundul cufărului. Până la urmă a deschis capacul. Vezi? Simți mirosul? Totul e pentru tine, oriunde ai fi.

Cu tine au început mutările, fiindcă tu ai fost primul care ai descoperit drumul. Dar de la tine nu aveam decât veşti bune. Strălucirea stelei tale ne lumina nopțile moarte, viața noastră petrecută alături de pisălog, făcând bătături la mâini şi plângându-ne soarta. Fetele se tânguiau cel mai tare.

— Să-ți treacă viața aşa, cu pisălogul în mână.

— Să-ți treacă viața aşa, învârtind în cratiță.

— Să-ți treacă viața aşa, curățând manioc.

— Să-ți treacă viața aşa, strângând la fasole. Dumnezeu le-a auzit jelania, trista melopee de fiecare zi, de fiecare noapte. Până la urmă am ajuns să ştim că El era tatăl nostru şi că El locuia în Feira de Santana. Le-a chemat pe două dintre surorile noastre în împărăția lui. O împărăție plină de lumină – luminile unui liceu de stat. Două surori în lumea asta fermecată. Am început şi noi să facem promisiuni, să cântăm foarte tare vechea melopee: cerurile lui Dumnezeu erau nesfârşite, în mod sigur, trebuia să fie loc pentru toți. Nu era. Mai rău: acolo erau bariere, legi, interdicții. Asta am aflat când au început să vină scrisorile. Dumnezeu era furios: domnişoarelor le plăcea să se drăgostească. Amenința să le trimită de acolo, nu-i plăceau

fetele uşuratice. Încă o văd pe mama cu o scrisoare în mână, cu fruntea încreţită, clătinând din cap, între părere de rău şi hotărâre. Era foarte calmă, sau se prefăcea că e aşa, când a spus:

— Nu se întorc. Eu o să mă duc acolo. Şi veniţi şi voi pe urmă.

Decizia nu avea să fie uşoară. Motivul: tata. Ca de obicei.

Au fost zile întregi de angoasă, de anxietate, de confuzie, de certuri, de ciondăneli. Şi multe promisiuni. Niciun sfânt n-a rămas neinvocat să ne ajute. Toţi voiam să plecăm. Tata era singur. Bătrâna îşi smulgea părul din cap şi bătea din picior. Era de neclintit în hotărârea ei. N-am văzut-o niciodată atât de hotărâtă. Spunea:

— Tata m-a luat de la şcoală când i-am scris primul bilet din viaţa mea unui băiat care mă plăcea. Nu pot să permit să li se întâmple acelaşi lucru fetelor mele.

Într-adevăr, nu a lăsat să se întâmple asta. Să-i recunoaştem meritele. Până la urmă am ajuns să locuim într-o căsuţă sărăcăcioasă de pe o stradă săracă dintr-un cartier de sărmani, fără apă sau electricitate, fără canalizare, fără baie. Mama a închiriat o casă contând pe banii pe care-i trimiteai tu în fiecare lună şi, când mandatul poştal de la tine întârzia, nu mai terminau cu tânguielile. Trăiam cu teama permanentă de a fi aruncaţi în stradă. Atunci s-a apucat să lucreze la o maşină de cusut în timp ce aştepta fasolea şi făina pe care bătrânul le trimitea de la fermă. Din când în când el mai venea pe acolo, plângân-du-se de orice. Mama se spetea muncind, cred că făcea asta ca să nu cedeze, era o chestie de orgoliu personal, teama de eşec. Şi totuşi continuam să locuim într-o casă de o mie de ori mai proastă decât casa de la ţară. Consolarea noastră era că puteam să ne ducem la liceu pe jos, adică puteam merge la liceu.

— A fost de ajuns să fugă una de acasă ca să o urmeze şi celelalte, continuă ea să vorbească sacadat, ca şi vitezele maşinii.

Îi spun din nou şoferului să se calmeze. E disperat să ajungă mai repede. Suntem deja pe şoseaua asfaltată. Cea mai proastă parte a drumului, patruzeci de kilometri, a şi trecut. Uneori mă gândesc că aceşti patruzeci de kilometri contează cel mai mult.

— Încă mă dor toate amintirile astea, Nelo fiul meu. Încă mă dor. Tu nu ştii ce înseamnă pentru o mamă să-şi petreacă viaţa alergând încolo şi-ncoace, ca o nebună, încercând să-şi găsească fetele. Şi mereu fără să ştie dacă o să le găsească vii sau moarte. Nu ştii ce e ruşinea, pentru că nu eşti femeie şi n-ai simţit niciodată lacrimile curgându-ţi pe faţa înroşită. Faţă de termită. Termita timpului.

— Ai răbdare, mamă. Să avem răbdare, aşa trebuie – vine vremea în care cuvintele sunt inutile, ştiu asta. Dar trebuie să spun ceva.

Ceasul rău. Ce pot să fac ca să o liniştesc? Poate că sunt ultimele ei momente, la ce bun să gonim aşa. Tată, soţ, copii: dinţii stricaţi ai timpului. Trupul tău va potoli foamea pământului. Ce pot să fac ca să ai o moarte uşoară?

— Ruşinea de a trebui să alergăm peste tot în căutarea unui medic care să spună dacă nou-născutul care era în burta fie-mii era al bărbatului care o răpise sau nu.

— Măcar ea o duce bine, nu-i aşa?

— În orice caz, e în viaţă. Şi chiar se poartă bine cu ea.

— Atunci hai să uităm trecutul.

— Unele lucruri nu se pot uita niciodată. Eu niciodată nu uit.

Îmi amintesc, bineînţeles că îmi amintesc.

Locul se numea Maragogipe şi se afla unde şi-a-nţărcat dracu' copiii. Nu aveam s-o mai găsim niciodată, căci nu era să ne aventurăm prin coclaurile alea. După ce am cercetat,

scotocit, bătut toate drumurile, ne-am oprit ca să ne odihnim. Situația era fără speranță.

— Ați văzut o fată trecând pe aici, care arăta aşa şi aşa, îmbrăcată aşa? O cheamă Noemia. Noemia Lopez Cruz.

Mama simțea că nu mai are picioare. Doar într-o zi a mers douăzeci de kilometri pe drumul spre Irara. De ce o luase pe drumul spre Irara? Când nu ştii încotro s-o iei, apuci în toate direcțiile. Trebuie să cercetezi toate răscrucile, deal cu deal, fiecare petic de pământ. Cam în perioada asta a început să-l lovească pe tata de fiecare dată când venea să ne vadă şi începea să se plângă. Şi n-aveam cum să ştim pe ce afurisit de drum putuse s-o ia Noemia. Maragogipe. După şase luni, un bărbat stătea în fața noastră, aducând vestea asta. Nu venise să ne consoleze, să pună capăt unei lungi perioade de nelinişte şi de chinuri. Fata pe care o furase era însărcinată şi el era acolo ca să ne informeze că avea s-o înapoieze părinților. Pentru că se înşelase. Furase o fată care nu mai era fecioară şi nu putea să continue să trăiască alături de o femeie care-i murdărise sângele cu sângele altuia, înaintea lui. Nu putea nici măcar să-şi dea seama dacă fusese doar unul sau fuseseră mulți alții, aşa că nu se simțea răspunzător pentru copilul din burta ei – şi care începea să crească. Mama călca cracul unui pantalon pe masă, cu răbdare. A ascultat totul fără să spună niciun cuvânt. Când omul a terminat de vorbit, s-a ridicat şi i-a înfipt un deget în față. Era un bărbat încă tânăr, mai degrabă scund, cu tenul brun deschis, cu părul îngrijit şi tăiat scurt. Părea un tip hotărât, genul de individ care nu-şi aduce rahatul în casă. Dar acum s-a îngălbenit, cu gura crispată şi înspăimântată, ca şi cum uitase lucrul pentru care venise la noi.

— Nu eşti decât un nenorocit de fiu de cățea – asta îi spunea mama, cu degetul ei nemilos înfipt în fața bărbatului.

Încordat, se clătina pe scaun, părea că se apără de o lovitură brutală şi mortală.

— Şi o să-ți trimit un glonț în gura aia spurcată.

Învins de violența (la care sigur nu se aşteptase) a unei femei care-i spunea: „Nu te-a născut o femeie. Ai fost fătat de-o vacă” şi care creştea şi lua forme monstruoase în fața ochilor lui, bărbatul, acum redus la mărimea unui şoarece, a sărit de pe scaun şi, ca şi cum ar fi acționat fără să se gândească, a schițat gestul de a fugi. Din păcate pentru el, încuiasem uşa.

— Stai puțin, am spus. Să vedem ce iese din asta.

Căzuse în capcană. Era la ananghie. Atunci a vorbit despre medic. Voia să audă părerea demnă de toată încrederea despre sângele aceluia sau aceleia care era în burta surorii mele. O dată ce se dovedea că nu era copilul altuia, avea să rămână cu sora mea. Va merge până la a se însura cu ea, dar numai la biserică – ceea ce, de fapt, rezolva totul. Pentru oamenii de la noi, nunta religioasă contează. Căsătoria civilă nu înseamnă nimic. Nu e mare lucru, a zis bătrâna când a auzit că voia să aflăm părerea unui medic. Şi a plecat spre coclaurile din Magagogipe cu tipul – o călătorie lungă şi mută. M-am întrebat câte injurii, ofense, lucruri oribile ducea cu ea, rămase în gâtlej, nespuse. Avea să vină chiar a doua zi, escortată de un batalion: fiică-sa, bărbatul fiică-sii, părinții şi chiar un frate al bărbatului. Niciodată nu am ştiut ce-i spusese Noemia medicului, între patru ochi. Am aflat doar că el ceruse această conversație particulară şi că după aceea ordonase analiza de sânge. Totul s-a terminat cu bine. Dovada era că avea deja opt copii şi toți, după câte se spune, sunt leit tatăl lor.

— Pe mine m-au lăsat doar cu necazurile – vocea ei se tărăgănează, plină de tristețe.

Îmi aminteşte de un moment efemer: ora în care ziua moare puţin câte puţin pe linia roşie a orizontului. La fel ca vieţile noastre: o veşnică oră a rugăciunii către Fecioară.

— Mă pregăteam să mă culc când am auzit un zgomot foarte ciudat, zgomotul cuiva care sărea pe fereastră. Am crezut că era un hoţ. M-am dus să mă uit în camera fetelor, trebuie să fi fost adormite de mult. Mai aveam trei fete, aşa m-am gândit atunci. Când am intrat în cameră am văzut-o pe Zuleide în genunchi, în pat, închizând fereastra. Am întrebat-o ce se întâmplase. Mi-a răspuns:

— Ce-ţi închipui şi dumneata.

Celelalte două fete dormeau sau se prefăceau că dorm în paturile lor suprapuse. Zuleide s-a dat jos din pat şi a rămas în picioare în mijlocul camerei. A repetat:

— Exact ce-ţi închipui şi dumneata. Dacă vrei să mă omori, omoară-mă. Dar nu vreau să mint.

Celelalte două fete ştiau tot pentru că vedeau totul în fiecare noapte. Nu-mi spuneau nimic. Asta nu înţelegeam: de ce nu-mi spuneau nimic?

Vântul nopţii e îngheţat, intră pe fereastra maşinii. Trebuie să aerisim bine interiorul. A vomitat tot ce avea în stomac, acum problema e mirosul. Mai repede – acum eu sunt cel care îi cere asta şoferului. Trebuie să ajungem cu ea încă în viaţă. Nu pot să-mi ţin ochii deschişi din cauza vântului. Îmi suflă părul pe spate, mă suflă în spate, mă aruncă în şanţul timpului.

— Atunci i-am trimis vorbă lui taică-tu: Vino s-o iei pe fata asta. N-o mai vreau aici. Te ocupi tu de ea de acum înainte.

Pune-o la coada sapei. Când a aflat că venea taică-su după ea, ştii ce a făcut Zuleide? A fugit de acasă.

A fost aşa. Ea venea de la şcoală. Şi-a văzut surorile mergând puţin mai înainte, într-un grup cu alte colege ale lor. A strigat la ele:

— Hei, staţi puţin. Am să vă zic ceva.

Le-a făcut semn să rămână în urma grupului. Surorile au ascultat-o.

— Vă duceţi acasă?

— Da, ne ducem, sigur că ne ducem, a zis una dintre ele, intrigată.

Iar cealaltă, şi mai surprinsă de întrebare, a zis:

— De ce ne întrebi aşa ceva? Tu nu vii?

— O să-mi amintesc de voi toţi. O să mă gândesc mult la voi, a zis Zuleide, cu un zâmbet şmecher.

— Tu nu vii cu noi acasă?

— Uitaţi-vă acolo – a arătat Zuleide spre un copac. Vedeţi taxiul ăla?

— Îl vedem. Dar ce-i cu taxiul ăla?

— Nimic. Spuneţi-i tatii că viaţa la ţară e de rahat.

A plecat alergând, sărind, ca un copil care joacă şotron. Cele două surori s-au uitat una la alta, fără să zică nimic. Din când în când Zuleide se oprea şi se uita în urmă, făcându-le bezele.

— Nu ne laşi o adresă? i-a strigat una dintre ele.

— O să vă scriu, a zis Zuleide, întorcându-se şi luând-o din nou la fugă.

A scris după un an dintr-un loc numit Pojuca, spunându-ne că tocmai născuse o fetiţă. Primea vizite. Uşile casei ei erau deschise pentru toţi. Peste puţin timp, când fetiţa avea să mai crească, avea s-o aducă să-şi cunoască rudele. Era o scrisoare foarte interesantă şi se termina aşa: Spuneţi-i tatii că viaţa la ţară e de rahat. În mod sigur surorile ei aveau să-şi amintească de fraza asta şi să râdă zdravăn. Păcat că scrisoarea nu ajunsese la destinatarele ei. Şi ele erau deja departe. Foarte departe.

Bâzâitul motorului maşinii nu e mai tare decât bâzâitul motorului meu. Repede, Totonhim, repede. Trebuie să-ţi salvezi mama, pentru că trebuie să te salvezi şi pe tine

însuți. Doar speranța îți mai rămâne. Medicina, drogurile, ceaiurile, vrăjile, promisiunile făcute sfinților, Dumnezeu să-i ferească pe cei care-or să treacă prin fața ta. Maşina asta înghite drumul care te înghite pe tine şi nu contează dacă drumul sfârtecă buricul, inima sau fundul Braziliei. Salvador-Bahia, pentru cei din Bahia. Recife-Pernambuco vorbeşte lumii. Alo, alo, Serviciul de Difuzoare Vocea din Sertão, oferind această frumoasă pagină muzicală, o dedicație pentru fata în albastru şi alb care în acest moment trece prin curtea bisericii de mână cu fata în roz şi galben. Culorile şi florile înnebunesc şi ele. Satana cere îndurare, se perpeleşte în iad. Salvador, capitala dragostei. Atențiune, atențiune. Dumnezeu vorbeşte azi pe canalul de televiziune național, atențiune, Junco, dați drumul celor douăzeci şi patru de televizoare din sat astăzi la ora opt. Dumnezeu o să vorbească. Există. Ce nu vrea el este să se implice. Mama mea trebuie să audă asta. Mama mea trebuie să ştie: Dumnezeu nu e aici. Dumnezeu. Dumnezeu. Dumnezeu. Doamne, vino la noi. Avem nevoie măcar de un cuvințel de alinare al Tău. Pentru numele lui Dumnezeu.

— Mamă, mamă. El nu mă ascultă. Nici Dumnezeu nu vrea să mă asculte.

— Taci din gură, zice ea. Sunt atât de obosită.

A adormit.

Încep să se arate zorii. Trebuie să fie între patru şi cinci dimineața. Peste puțin o să ştiu ora exactă în oraşul comercianților veniți de departe şi care azi îşi controlează perfect timpul. Ajungem. Oraşul e aşa: o lume de uşi de magazine care se deschid şi se închid, o viață în doi timpi, deschis-închis, în-chis-deschis, doar două momente în interiorul timpului. Hoteluri şi pensiuni murdare pentru fiii proprietarilor de plantații care vin să studieze aici, pentru camionagiii care fac haltă aici. Cinci sau şase licee, porți care se închid şi se deschid. Bordelul e la dreapta pentru

cine soseşte, spitalul la stânga. Nu ştiu încă dacă o duc la spital, la azil sau la casa funerară. Ai simțit vreodată respirația convulsivă a propriei tale mame? Multe dintre rudele mele locuiesc în mahala, la marginea oraşului. Au ocupat un cartier întreg, probabil că acum se trezesc. Trăiesc cum trăiau la țară, probabil se scoală devreme. Se tăvălesc în ghetoul lor, se bălăcesc în murdărie. Nu trebuie să merg mai departe. Chiar aici: Alangoinhas, Bahia. Viață de mizerie, mizerabilă, nu mai vreau două sute de ani de secetă, nu mai vreau un secol de foamete, Oamenii de la țară fac coadă la poarta oamenilor de la țară care locuiesc la oraş. Cartierul de la marginea ora-şului e cel mai murdar dintre toate, cel mai prăpădit. Aici toate seamănă cu Feira de Santana. Ştiu, pentru că am trăit acolo.

Ce gândeşti tu e rezultatul nebuniei, pare să-mi spună portarul de la azil, somnolent şi opac, trist şi posac. O lume de oameni trişti. O lume care are exact chipul meu. E chiar aşa, îmi confirmă infirmiera cu figura slabă şi trasă, care îşi ascunde ochii în spatele ochelarilor. Subțire ca vegetația de pe marginea drumului. Nervoasă, ca şi mama.

— Directorul încă doarme, mă informează ea. Iar eu întreb:

— De ce?

Şi ea se uită la mine pe deasupra ochelarilor şi aflu răspunsul în ochii ei somnoroşi:

— Pentru că ați venit foarte devreme. Iar eu îmi spun:

— Nu, draga mea. Am ajuns prea târziu.

Ea pleacă ochii. Scena e mută. Totuşi, o aud spunând:

— Ştiți ce înseamnă să stai de planton într-o casă de nebuni şi pe deasupra să fii trezită de un bărbat şi o femeie care put a vomă?

Să aşteptăm. Directorul nu va veni înainte de ora opt. Şi până la opt am bătut trotuarul în lung şi-n lat de mii de ori. Şoferul dormea, prăbuşit pe volan, mama dormea ghemuită

pe bancheta din spate a maşinii. Copii treceau foarte veseli în drum spre liceu. Fetițe în uniforme albastru cu alb, băieți în kaki. Îngropați-vă morții, copii. Viitorul e alb şi albastru. Sau, cum spune tata: viitorul e al lui Dumnezeu.

Printr-un noroc, directorul e Jonga. Ne-am împrietenit la ultimele alegeri, când a venit în Junco, căutând să obțină voturi pentru un văr. I-am făcut rost de câteva. Am primit o scrisoare de la el, ca să-mi mulțumească şi să-mi ofere serviciile lui. Nu mi-a fost ruşine să mă arăt în fața lui aşa cum eram şi nici să i-o arăt pe mama în halul în care era. O cârpă. Mă doare să spun asta, dar e adevărat. Jonga a fost foarte cordial şi chiar simpatic. A încercat să mă consoleze:

— Dacă avem toți de purtat o cruce, asta e crucea ta.

Mama avea să primească cel mai bun tratament, puteam să am încredere în el şi să stau liniştit. Stăteam aşa de vorbă, când ea a zis:

— Ce medic frumos. Lucrează la televiziune, nu-i aşa?

M-am gândit la chestia aia care se numeşte solidaritate umană. Există aşa ceva, da. Din momentul în care cunoşti pe cineva care poate să ți-o ofere. În orice caz, în ținutul nostru mereu a fost aşa. De fapt, mai degrabă un schimb de servicii. Nu m-au aşteptat pentru înmormântare. Nu m-am plâns câtuşi de puțin. Obosit cum eram, nu-mi doream decât să mă prăbuşesc în pat şi să închid ochii. Tata a spus cu părere de rău:

— Nu prea a fost lume.

— Şi acum dumneata ce-o să faci?

— O să dau un tur pe la pământuri, să-mi văd rudele. Mâine iau autobuzul, cobor la Alagoinhas şi de acolo iau autobuzul spre Feira.

Să-şi vadă rudele de pe plantații. Asta îi plăcea cel mai mult.

— O să coste bani, te-ai gândit? în fiecare lună.

— Sunt foarte strâmtorat cu banii. O săptămână găsesc de lucru, o săptămână nu.

— Nici eu nu câştig mare lucru.

— De aici un pic, de dincolo un pic, ajunge...

— Tată, nu cred că ai înțeles. Mama...

— Sigur că am înțeles. De ce crezi că n-am înțeles?

— Atunci ce te gândeşti să faci?

— O să văd dacă găsesc vreo fătucă, vreo rudă de-ale noastre care să vrea să se ocupe de casă.

— Un bătrân şi trei copii. Patru persoane la nevoie.

— Şi mama? Azilul – bani în fiecare lună.

— Nici eu n-o s-o mai duc mult. Sunt sigur de asta.

Atunci am început să mă simt pierdut, descumpănit, singur.

Tot ce rămânea era senzația unei imense absurdități. Mama Absurd. Tata Absurd. Eu Absurd. „Viața ta nu atârnă decât de un fir de păr.” Şi te simți produsul acestui hazard. Revolta, încă o dată şi ca întotdeauna, dar de acum mai mare, mai primejdioasă. N-ai să mori nici de teamă, nici de glonț, nici din cauza viciilor. Ai să mori împotmolit în problemele tale, dulcea moştenire pe care ți-au lăsat-o. Ca să plătească înmormântarea, a trebuit să se împrumute cu dobândă. O mizerie, mizeria unei alte mizerii. Tatăl tău nu ştie dacă va avea bani pentru mâncare în zilele care vin şi încă şi mai puțin dacă o să aibă să plătească dobânda la banii de înmormântare a unuia dintre fiii lui. Îți spune că toată viața lui a muncit din greu, nimeni nu va putea spune vreodată despre el că a fost un leneş. Şi acum nu i-au rămas decât cele două mâini pline de bătături. Şi când l-ai întrebat, pentru a treia oară: Şi ce-o să faci acum? ți-a răspuns: Dacă aş fi de vârsta ta m-aş duce la São Paulo-Paranâ. Poate ar fi vrut să-l arunc în stradă. Nelo, dragul meu frate, n-am să-ți plâng moartea. Ai plecat la timp. Acum te înțeleg, e posibil să încep să te înțeleg.

— Să ştii ceva, tată. O să plec.

— Unde?

— Cu banii pe care-i primesc de la primărie la sfârşitul lunii o să-mi cumpăr un bilet.

El a insistat.

— Unde?

— Nu e mare lucru, dar cred că sunt destui ca să ajung acolo.

— Aici ai o slujbă. Chiar dacă nu eşti plătit prea mult, e lucru sigur. Gândeşte-te bine. Cântăreşte tot.

— Nu ştiu dacă dumneata ştii, dar am o vacă pe pământul răposatului meu bunic. O să o vând ca să mai pun ceva bani pentru călătorie.

— Dar unde te duci?

— La São Paulo.

Dacă e un lucru pe care nu-l înțeleg e ăsta: de ce bătrânul nu accepta niciuna dintre ideile noastre. Trebuia să-l pun în fața faptului împlinit ca să-l accepte. Dar era contrariat.

— Şi tu eşti la fel ca ăştilalți. Nu-ți place aici, a zis el mânios, ca şi cum ar fi făcut un salt înapoi în timp şi ar fi redevenit tatăl de pe vremuri. Nimănui nu-i place aici. Nimeni nu iubeşte pământul ăsta.

El îl iubea, eu ştiam asta, toată lumea ştia. După ce s-a oprit din predică, tata şi-a îmblânzit vocea. Părea mai mult resemnat decât supărat:

— Faci bine, a zis. Urmează exemplul...

A plecat ochii, fără să-şi termine fraza.